

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917.

Andra kammaren.

Nr 25.

Onsdagen den 28 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs statsutskottets memorial, nr 29, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om beredande av medel till bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet.

Den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 2.

Bevillningsutskottets härefter föredragna betänkande nr 8 bordlades åter.

§ 3.

Vid nu skedd föredragning av andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till vidsträcktare spridning bland folket av konstalster begärdes ordet av motionären

Ang. konstalsters spridning bland folket.

Herr Z a n d e r, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Vi ha nu att behandla en motion, som jag väckt rörande åtgärder från riksdagens sida i syfte att i större omfattning, än hittills varit fallet, bidra till att föra konsten ut bland de breda lagren av vårt folk. Vad jag här dragit fram, är på sätt och vis icke någon ny fråga, ehuru riksdagen icke behandlat den speciellt i denna form. Det är en känd sak, hurusom tidigare på olika områden statens organ genom Nationalmuseum och på andra sätt utvecklats verksamhet för att tillvarataga våra konstalster, som i sin tur skola tillgodose folkets behov. Det är emellertid ett känt förhållande att i det avseende konsten har en viss betydelse för folket icke blott ur rent vetenskaplig och konstnärlig synpunkt utan även ur uppfostrande synpunkt; och det är rent nödvändigt att tillgodogöra sig dessa möjligheter i vidsträcktare mån, än hittills varit fallet. Vi kunna icke förneka, att konsten är en av de faktorer, som inverka på karaktärdaning på folkets uppfostran och utbildning till ett bättre släkte

Ang. konst-
alsters sprid-
ning bland
folket.
(Forts.)

på ett sådant sätt, att man icke kan avvisa denna stora fråga. Det är numera en utbredd uppfattning, att omgivningarna eller den miljö, som människan växer upp uti har eu avgörande betydelse på karaktärens daning. Ja, man kan i detta fall rent av konstatera sådana skiljaktigheter, som äro tillfinnandes mellan den livaktige sydlänningen och den mera tungsinte och tröge norrlänningen, — skiljaktigheter som givetvis härledas just från olikheten i de omgivningar, under vilka dessa människor vuxit upp. Det kan till och med gå så långt, att skiljaktigheten med hänsyn till olika uppväxtförhållanden kunna i olika landskap framalstra olika karaktärer. Man kan sålunda — menar jag — icke gärna bestrida, att konsten i detta avseende kan bidraga till bildande av goda karaktärer. Den känslighet, som människan har för sin omgivning, är alldeles uppenbar, och omgivningen kan verka uppfostrande, förfinande och förädlade, och när skönhetssinnet kommer till sitt rätta uttryck, undanträngas dåliga intryck, och detta bidrager till att förljuva tillvaron och åstadkomma, att man finner hemtrevnad.

Det är många synpunkter, som man skulle kunna anföra, som tala i denna riktning. Jag vill emellertid icke fördjupa mig allt för mycket i denna sak, ty mycket är sådant, som icke kan bestridas, utan jag skall endast fästa mig vid sådant, om vilket man kan tvista och ha delade meningar. Då man nu ser konstens inflytande på karaktärens bildning och vilken roll det spelar för att förljuva livet, då måste man tänka på, huru stora grupper av vårt folk få tillbringa sitt liv i största enformighet, där fattigdomen trycker sin prägel på det hela och livet får levas under största armod, där följaktligen ingenting finnes av konstnärligt värde, som kan bidraga i sin mån till att höja tillvaron eller att göra det möjligt för människan att lyfta sig upp till en högre nivå. Å andra sidan ser man även lyxen och överflödet, som dock kan vara någonting gott genom att det skapar tillfälle för vissa människor att skaffa sig stora skatter av konstnärligt värde, som kan förljuva tillvaron för dem, vilka få del av den förädlade inverkan, dessa konstalster kunna åstadkomma. När man ser denna kontrast, kan man icke bli anant än vemodsfull, och man måste söka efter former, under vilka dessa missförhållanden kunna bli åtminstone tillnärmelsevis, avhjälpna. Detta är emellertid områden, å vilka det vållar stora svårigheter att kunna nöjaktigt tillfredsställa behovet. Det är klart att när man rör sig på privatlivets område då gäller det förhållanden, som icke kunna avhjälpas genom direkta riksdagsbeslut eller lagstiftningsåtgärder, men man får så att säga söka sig sådana former, som just i detta fall kunna avhjälpna åtminstone de största brister, som föreligga, och således mera, än hittills varit fallet, tillgodose behovet hos vårt folk av dessa konstalster.

Vi ha i detta fall sett av det betänkande som utskottet framlagt för riksdagen, huru detsamma pekat på en hel del sådana åtgärder, som hittills varit vidtagna. Utskottet angiver nämligen en del åtgärder, som tidigare vidtagits just för att sprida konsten ut ibland folket. Jag kan icke neka till, att i den mån detta skett, har det

likväl icke skett på ett sådant sätt, att det nått dit det torde komma. Utskottet pekar på skolorna och på de förteckningar, som tillhandahållas i skolorna över vad som behövs, när det gäller undervisningsmateriel; och det har också framhållits, hurusom i denna förteckning upptagits en hel del konstnärliga reproduktioner. Jag kan emellertid konstatera, att i vad det gäller landsbygden, är detta genomgående förbisett, åtminstone så tillvida, att man ytterst sparsamt har utnyttjat dessa tillfällen att till nedsatt pris få inköpa dyrare reproduktioner. Jag kan påvisa flera förklaringsgrunder härtill. Detta är nämligen delvis en ekonomisk fråga och det kan många gånger tyckas, att skolväsendet är tillräckligt dyrbart ändå, utan att man speciellt skall åsamka sig utgifter för inköp av sådant, som en del människor anser vara överflödigt när det gäller folkskolorna; och därför får skolunderhållet begränsas till det absolut minsta möjliga ur konstnärlig synpunkt. Särskilt vad folkskolorna beträffar, äro dessa inrättade på ett sådant sätt, att man måste säga, att tarvligheten ofta på ett skrikande sätt faller i ögonen på de barn, som där skola söka sin uppfostran. Det kan under alla förhållanden icke vara tal om att skaffa konstnärliga produkter av dyrbarare värde och sätta upp dem i skolorna; och det förstår väl vem som helst. Man får väl hoppas, att folkskolan — detta samhälles styvbarn — blir i framtiden bättre tillgodosedd, än hittills skett, då de förmögna klasserna gjort det nödvändiga men icke något vidare.

Jag anser emellertid, att denna fråga i alla fall icke kan lösas på det enkla sätt, som man på sätt och vis kan säga, att utskottet givit uttryck åt, då det hänvisat kort och gott till denna förteckning på undervisningsmaterial. Man kan säga att det föreligger ett visst missförstånd, när det gäller de bredare folklagren rörande detta spörsmål. Man har själv icke fattat sakens betydelse eller tänkt sig något behov därav, och därför finner man också, att på platser, där skolråden borde ha öppen blick för denna frågas betydelse, sådant missförstånd i stor grad råder. Det kan emellertid icke vara nog med att allenast på detta område, såsom utskottet gör, referera flera förhållanden, som jag icke skall gå in på, utan blott hänvisa till, utan man måste på detta område göra *något* för att i så vidsträckt mån som möjligt tillfredsställa behovet. Jag har i detta avseende pekat särskilt på två nya uppslag, nämligen att få nykterhetsföreningarnas lokaler, våra folkets hus och andra allmänna samlingslokaler, där folk mötes i olika ändamål, så att man skulle få någon fläkt av den konst, som finnes i vår tid i så rikt måtto. Jag hade i så fall tänkt, att man skulle kunna bidra på tvåfaldigt sätt, först och främst med direkta anslag, som givetvis icke kunna bli av så stor omfattning, att de kunna fylla behovet, som det här gäller, men som kanske kunna verka som en sporre till ett initiativ, som eljest icke bleve väckt. Det kan vara en anledning för föreningar och sammanslutningar att reflektera på sådana åtgärder, om staten direkt bidrager med anslag, så att därigenom de skulle kunna samman-skjuta det erforderliga beloppet. Jag tror, att på den vägen skulle mycket kunna vinnas.

Ang. konst-
alsters sprid-
ning bland
folket.
(Forts.)

Ang. Konst-
alsters sprid-
ning bland
folket.
(Porta.)

Men å andra sidan är detta icke nog. Jag har nämligen den uppfattningen, att det behöves en viss propaganda i detta syfte. Denna propaganda angives också av utskottet och kan utövas i föreläsningsföreningar eller dylikt, och denna propaganda anser jag också önskvärd. Men att bara föreläsa om betydelsen av konsten, men icke samtidigt ge anvisningar på, var man kan tillfredsställa sitt behov härutinnan, och icke skaffa någon vägledning i fråga om urvalet av de alster, som det gäller, det kan icke giva hopp om ett gott resultat, vilket eljest skulle vara fallet. Under alla förhållanden ber jag få peka på organ, där man skulle kunna utöva en konsulterande verksamhet på sådant sätt, att man där kunde få de upplysningar, som stå till buds och där man själv kunde erhålla råd, och som jag tänkt mig skulle kunna åstadkomma väsentligt större nytta på detta område, så att man mycket hastigare kunde få ändring i dessa förhållanden och därigenom få dessa konstalster placerade på det rätta stället.

Nu kommer utskottet och yrkar avslag på denna motion, ehuru jag inte kan finna, att det i något hänseende anfört något skäl mot de föreslagna åtgärderna. Utskottet har inte ens gått in på någon kritisk undersökning av, huruvida dessa åtgärder skulle leda till något resultat, utan det har huvudsakligen med påpekande av vad som hittills gjorts i den vägen, kommit till sitt avslagsyrkande. Det har visserligen också baserat detta på ett påpekande av statens i dessa tider hårt anlitade ekonomi och anser sålunda, att ekonomiska skäl skulle tala för, att man icke borde bifalla förslaget. Jag får då säga, att detta skäl synes mig verkligen vara vad man kallar för ett svepskäl, och då man kommer och talar om att statens hårt anlitade ekonomi härvidlag skulle komma att tagas i anspråk, anser jag detta vara att blåsa upp frågan till något, som den inte är, en fråga av ekonomisk betydelse. Att i en stat, där det balanseras på halva miljarden, komma och tala om att ett anslag, som går på 10 tusen kronor, sedan alla behövliga utredningar äro verkställda, skulle vara avskräckande ur ekonomisk synpunkt, ber jag att få tillbakavisa, och jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att mitt yrkande går ut på att åstadkomma en *utredning* i detta avseende, och denna utredning hade inte behövt åsamka någon väsentlig kostnad, just därför att denna utredning kunnat verkställas av de organ, som staten redan har till sitt förfogande, utan särskilda anslag för detta ändamål. Därför anser jag, att man bort komma till ett annat resultat vid behandlingen av denna fråga.

Man skulle också kunna säga, att i denna materialistiska tid, då man inte gör någonting, som kan verka upplyftande, utan då man ägnar sig åt behandlingen av dessa stora, tunga problem, som trycka ner mänskligheten, hade man just bort beakta sådana syften, som kunna ha betydelse genom att verka upplyftande på det hela, och man hade därför bort ägna sådan omsorg åt prövningen av denna sak, att man kommit till ett tillstyrkande.

Jag borde givetvis egentligen sluta mitt anförande med att yrka

bifall till den motion, som jag väckt, men jag ber att få säga, att jag vid närmare eftertanke kommit till det resultatet, att jag tror, att jag kan vinna mitt syfte hastigare på annat sätt. Jag fick, då jag närmare studerade redogörelsen för Nationalmusei verksamhet i åttonde huvudtiteln, se ett förslag, som är väckt av Nationalmusei överintendent och som upptagits av Kungl. Maj:tt, där det yrkas på inrättande av en ny intendentsbefattning vid Nationalmuseum, vars innehavare skulle få ägna sig åt ett spörsmål, som jag anser mycket nära sammanhänga med det av mig framdragna. Genom denna nya intendentsbefattning skulle skapas ett nytt organ inom Nationalmuseum, vilket skulle ägna sig åt en gren av museiverksamheten, som hittills förbisetts i hög grad, nämligen den, som man benämner depositionsverksamheten, varigenom Nationalmusei samlingar skulle i vidsträcktare mån, än nu är fallet, placeras ut på olika håll. Det finnes nämligen på museets vindar och på andra sådana ställen undangömda en hel del stora konstsamlingar, som annars inte kunna komma till nytta. Denna depositionsverksamhet har man visserligen, kan man säga, redan nu börjat utveckla, i det man deponerat tavlor framför allt på sådana platser, som varit allmänt besökta, t. ex. i statens verks lokaler; vi ha ju även här inom riksdagen, både i klubbrummen och även i restaurangen, fått se prov på åtskilliga sådana konstalster. Det är en sådan verksamhet, som Nationalmuseum i högre grad skulle ägna sig åt numera efter överintendentens tanke, och därför yrkar han på att denna nya tjänst skulle inrättas med hänsyn därtill. Han begränsar emellertid den nya tjänsteinnehavarens uppdrag dels till att sköta denna depositionsverksamhet och dels till att ägna sig åt att biträda vid ambulerande utställningars anordnande och vid anläggandet av museer på olika platser i landet, där sådana lämpligen skulle kunna anordnas, och där lokala initiativ därtill tagits eller anordningar i övrigt gjorts för att få museer till stånd. Denna verksamhet skulle också förenas med en viss propagandaverksamhet, dels muntligt genom föreläsningar och dylikt, dels skulle det utgivas skrifter för befordrandet av intresset för konsten. Emellertid skulle dessa konstsamlingar, som nu finnas hopade på vinder och andra dylika platser, ställas till förfogande för att kunna placeras litet varstans i landet t. ex. inom olika läroverk och skolor och i övrigt inom allmänna institutioners lokaler. Därigenom skulle man kunna göra dessa konstalster kända i vidare kretsar.

Vi kunna emellertid finna av detta, att denna verksamhet skulle begränsas till att omfatta bara de större samhällenas lokaler, eftersom i första rummet det skulle vara högre skolor, som skulle komma i åtnjutande härav, och om också även i enstaka fall någon folkskola skulle komma i åtnjutande härav, är jag fullständigt övertygad om, att dessa konstalster icke skulle komma ut över landet på sådant sätt att de skulle kunna råka de verkligt breda folklagren. För att komma dithän måste man, som jag i min motion framhållit, sträcka sig ända till de allmänna föreningslokalerna, och jag tillåter mig säga, att om man där placerade en del statens konst-

Ang. konstalsters spridning bland folket.
(Forts.)

Ang. konst-
alsters sprid-
ning bland
folket.
(Forts.)

alster, skulle dessa vara lika tryggt placerade där och skulle därigenom göra en väsentligt större nytta och komma en större allmänhet till godo.

Nu kan det ju invändas, att de konstalster, som finnas att tillgå inte räcka till härför. Men jag har därför pekat på att man även kunde begagna sig av de utmärkta möjligheter till goda reproduktioner och dylikt, som nu finnas, så att blir denna sak ordnad på rätt sätt, förfaller den invändningen.

Det är min avsikt att eventuellt vid en annan riksdag komma med ett yrkande i den riktningen, att den nu av Nationalmusei chef ifrågasatta verksamheten skulle kunna ytterligare utvecklas till att omfatta just de områden, som jag åsyftat här och som jag i min motion vidrör. Min uppfattning är sålunda den, att om ett organ, som det Nationalmuseum föreslagit, inrättas — och jag tror mig veta, att statsutskottet för sin del kommer att tillstyrka detta förslag, och det är väl troligt, att även riksdagen i år bifaller det samma — skulle en utredning av det spörsmål, som jag begär en utredning om, icke vara av behovet påkallad, utan i så fall skulle detta organ, som är tillkommet för att ytterligare utveckla den verksamhet jag här berört, kunna taga hand även om den saken. Jag ber med hänsyn därtill att få sluta utan att göra något yrkande, ehuru jag anser, att saken har den stora betydelse, att man nu bort kunna komma till ett resultat.

Herr talman, jag har sålunda intet yrkande att göra.

Härpå anförde

Herr Lindhagen: Jag beklagar, att den siste ärade talaren slutade utan att göra något yrkande, och då skall jag naturligtvis inte heller göra något eftersom han inte ville ha det på det sättet.

Herrarna sorlade, då den siste talaren hade ordet, och hörde antagligen inte, att han också nämnde några ord om betydelsen av denna frågas lösning för folkets karaktärsdaning, men det intresserar ju inte våra nuvarande europeiska samhällsordningar, utan vad som intresserar nu, är om militäranslag och möjligen sådana järnvägs-linjer, som finnas där på kartan, under det att en sådan fråga, som den motionären väckt, är främmande för vårt levande intresse. Men jag försäkrar er, att det kommer en tid, då detta intresse kommer att taga ut sin rätt, och jag tackar den siste talaren både för hans motion och för de ord, han särskilt yttrade i den riktning, jag nu antydde. Jag vill t. o. m. sträcka mig ännu längre än den siste talaren — han stannade ju vid att fordra konst åt föreningslokaler och dylikt — i det jag vill säga, att det är väl av betydelse, att man även i alla de små hemmen över hela landet får någonting på väggarna, som lyser upp de torftiga omgivningarna.

I Danmark har, om jag icke är oriktigt underrättad, genom det allmännas och enskildas försorg och ömsesidiga samverkan mer och mer kommit i gång en folkupplysning och en praktisk verksamhet i syfte att skaffa folk goda och billiga konstverk att ha i sina

hem. Här i Sverige få vi nöja oss med dessa förfärliga oljetryck och dylikt av den allra uslaste beskaffenhet, som man ser upphängda överallt. Detta är en särdeles viktig punkt i det strävande, varom nu är fråga. Jag tror nu icke, att den nyinrättade intendentsbefattningen i Nationalmuseet kommer att uppfylla den siste talarens förhoppningar om förbättringar i detta avseende, men om man verkligen vill, att den skall göra det, ja, då är det nog nödvändigt att riksdagen skriver och fäster Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på den saken. Men, som sagt, då motionären avstått från något yrkande i detta fall, gör även jag detsamma.

*Ang. konst-
alsters sprid-
ning bland
folket.
(Forts.)*

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Till avgörande förelåg härefter andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till främjande av medborgarnas karaktärsdaning och deras personligheters inre utveckling.

*Ang. främ-
jande av med-
borgarnas
karaktärs-
daning m. m.*

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 293, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte övertäga, huruvida ej medborgarnas karaktärsdaning och deras personligheters inre utveckling borde vara en samhällsangelägenhet samt själv vidtaga och, i den mån riksdagens medverkan erfordrades, föreslå riksdagen åtgärder för genomförandet av denna uppgift, för såvitt den kunde främjas genom uppfostran och undervisning uti undervisningsanstalterna och på det praktiska livets områden.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan yttrade

Herr *Lindhagen*: Förevarande motion är en utbruten del ur en större motionskomplex, och de verkliga motiven till densamma avhandlas icke blott å de få pagina, till vilka denna bimotion hänvisar, utan de återfinnas i hela motionen nr 289. Därför är det ur motionärens synpunkt beklagligt, att vår riksdagsordning är så beskaffad, att den splittrar dylika saker åt olika utskott, varigenom det hela icke kan komma till det samlade beaktande, som det skulle förtjäna. Nu har en kvantitativt liten, men en till innehållet enligt min uppfattning ofantlig del förrirat sig till ett tillfälligt utskott, och min framställning i denna del har nu utskottet avfärdat ganska hastigt, såvitt jag förstår.

Jag undrar, om det icke börjar gå upp i allmänhet för oss även här i Europa, att den andliga friheten, denna så viktiga angelägenhet, som är åsidosatt i våra samhällsordningar och i vår poli-

Ang. främ-
jande av med-
borgarnas
karakters-
daning m. m.
(Forts.)

tik och, jag kan även säga, i vårt undervisningsväsende, måste få en större anpart i samhällets uppmärksamhet, än som hittills kommit densamma till del.

Jag har i min motion tillåtit mig återge ett yttrande ur en nyligen utkommen dansk bok, där det heter: »Ett underordnande av moralen under den juridiska rättens överhöghet tjänar i hög grad att förena moralbuden. Jämsides med bud, som ha sitt ursprung i rättfärdighetsidén, finner man nämligen sådana, som endast uppkommit genom att en härskande politisk majoritet haft makt att göra sin kanske av egoistiska partiintressen bestämda vilja till lag i landet. Detta har åter fört till den ganska utbredda uppfattningen, att det över huvud taget icke existerar någon annan princip för bestämmandet för rätt och orätt än — maktägarens vilja. En ungdom, som växer upp under sociala förhållanden som de nuvarande och utan annan vägledning än den, de politiska agitatorerna giva, löper icke någon större risk att växa upp till ett verkligt rättänkande folk, som förmår skilja mellan rättfärdighetskrav och fordringar, grundade på siffrornas makt.»

Jag tror, att det ligger mycken sanning i detta yttrande, och min framställning rör sig huvudsakligen om samma synpunkter. Den uppfostran, som vi få i karaktärsdaning och i andlig frihet, är dels uppdragen åt politiken och dels åt undervisningsväsendet. I politiken är det partierna och partipressen, som bibringar oss politisk undervisning, och valrätten, som skall dokumentera dess resultat, och det veta vi ju, huru allt detta är organiserat. Det blir helt enkelt ett fortgående på karaktärsupplösningens väg.

Man har nu här och var börjat tänka på nödvändigheten att giva folket objektiv upplysning i politiska frågor, så att det självt kan bestämma och avgöra dem utan att därför behöva använda valda förtroendemän, och på detta sätt tror man sig ha kommit något stycke fram på den rätta vägen. Men det ännu större problemet måste dock vara hela folkets uppfostran till andlig frihet och självansvar likaväl som i uppgående uti det materiella.

Nu har i motionen på tal om folkundervisningen sagts följande — som åtminstone är överensstämmande med min uppfattning —: »Alldeles försummat är däremot omsorgen om karaktären, väckandet av känslan för sanning och rätt, danandet av förmågan hos medborgarna att tänka själva, att styra sig själva, att förena makt med mildhet och över huvud att utveckla sina egna personligheter. Att tala om kultur utan andligen fria personligheter och om demokratiska ordningar utan demokratiska människor är en motsägelse. Den europeiska samhällsordningen har blivit en ensidig materiell kultur, en penningkultur, en poliskultur, en auktoritetskultur, en majoritetskultur, en förtryckarkultur.»

Utskottet svarar för sin del på några få rader, att det erkänner, att medborgarnas karaktärsdaning och deras personligheters inre utveckling bör vara en samhällsangelägenhet, och utskottet tillägger, att så också redan är fallet, och detta »redan är» kursiverar utskottet. Utskottet säger sedan i fortsättningen, att det icke kan erkänna

riktigheten av de satsen, som jag nyss läste upp. Det skulle då ha varit ganska intressant, om utskottet angivit, på vad sätt man i vår samhällsordning agnar omsorg särskilt åt väckandet av känslan för sanning och rätt. Leke är uet i politiken, det vet vi ju mycket väl, men är det då någon annanstans? Och var danas förmågan hos medborgarna att tanka själva? Har utskottet någonsin upptäckt någon tillstymmelse eller ansats till att förena makt med mildhet? Jag har sällan eller aldrig sett det under mitt ganska långa liv. Och var finnes ett besjäladt bemödande att lata personerna få tillfälle att utveckla sina egna inre personligheter? Om utskottet verkligen hade haft några fingervisningar i den vägen, borde väl utskottet också nu ha kommit med dem. Men detta har utskottet icke gjort, och det är nog icke heller lätt att exemplifiera detta påstående av utskottet.

Ang. främjande av medborgarnas karaktärsdanning m. m.
(Forts.)

Nu medger emellertid utskottet, att härvid mycket övrigt är att önska, men att motionen icke innebär några utgångspunkter för en planläggning av ett ytterligare ingripande, och därför avstyrker utskottet motionen. Vi ha således här en gemensam utgångspunkt. Jag säger att allt är att göra, och utskottet säger att mycket är att göra, och då kan det möjligtvis komma till någon kompromiss i tidernas längd, icke vid denna riksdag, tydligen, men någon gång framdeles, om vi leva.

Motionären har dock utvecklat åtskilliga skäl, och även påvisat, hurusom man i den övriga världen börjat intressera sig för denna sak och att till och med Sveriges regering skickat ombud till kongresser, som sammankallats för detta ändamål. Utskottet menar väl emellertid, att en stackars motionär skall i alla sådana där punkter ha ett fullmatat recept att sticka i munnen på utskottet, ty eljest kan icke detta göra någonting. Men om vi verkligen känna frågans stora betydelse och av erfarenheten lärt oss, huru viktigt den är, böra vi väl på alla håll bidra med våra bemödanden. Motionären har givit sitt bidrag och ett utskott, ett tillfälligt utskott dessutom, på vilket man ställer förhoppningar om, att det skall komma med s. k. långa utredningar, kunde då ha inlätit sig litet närmare både på vad utskottet självt anser vara gjort och vad som ytterligare bör göras. Då hade kanske våra gemensamma bemödanden lett till något mera, än vad nu är fallet.

Nu har motionären särskilt pekat på, att det här gäller hela andan i samfundsordningen. Det är många vägar, på vilka denna anda måste skapas. Här anvisas en av dessa vägar, och ett ingjutande i samfundsformerna av en sådan anda, varom här är fråga, är av ofantlig vikt, för att den sedan skall kunna uppkomma i det verkliga livet och över huvud taget få någon trivsel. Motionen har i det avseendet pekat på undervisningsanstalterna från de lägsta till de högsta och även på det praktiska livets områden.

Jag skall nu till en början tillåta mig att hålla mig till undervisningsanstalterna. Där ha vi något, som redan föreligger, och där kunna vi börja taga upp en sådan verksamhet, medan vi fundera även på andra åtgärder.

Ang. främ-
jande av med-
borgarnas
karaktärs-
danning m. m.
(Forts.)

Vad innehåller då våra nuvarande undervisningsstadgar i detta stycke? Jo, högst obetydligt. I stadgan för rikets allmänna läroverk står i § 50, att »icke blott genom meddelande av kunskaper och färdigheter utan även i övrigt hava de allmänna läroverken till uppgift att under samverkan med hemmen bidra till lärjungarnas sedliga uppfostran». Där har således den principen någorlunda framhållits, att karaktärsdanningen är en samhällsangelägenhet. Sedan kommer det en hel del paragrafer, som blott innehålla bestämmelser om lärjungarnas uppförande och huru överträdelser skola beivras, men icke några riktlinjer för, huru lärjungarna skola fostras till villighet att fullgöra sina plikter.

Folkskolestadgan är, såvitt jag kunnat finna, ännu torftigare i detta hänseende. Den rör sig med mycket ytliga begrepp i detta fall, och den tycks endast avse sådant, som att man skall sitta stilla på skolbänken och icke leka med sina böcker och dylikt. Det heter där i § 29 mom. 3: »Över sina lärjungars seder och uppförande bör läraren sorgfälligt vaka.» Och i normalplanen för folkskolan säges det i metodiska anvisningar för kristendomsundervisningen, att vid undervisning i kristendomskunskap bör faran av de rusgivande och de narkotiska ämnenas bruk med allvar och kraft framhållas ävensom att en rätt insikt om människans plikter mot djuren bör bibringas. Detta står nu i anvisningarna, men såsom bekant ha i de allra flesta skolor ännu icke någon sådan undervisning, som motionen åsyftar, kommit till stånd. Jag vill nu icke uttala något klander mot lärarna med anledning av detta, ty för en ändring härvid behöves det ett mycket kraftigare ingripande av samhällsmakterna och mera planlagda riktlinjer för det hela.

Förmodligen skall i vår samhällsordning denna åsyftade undervisning, innefattas i kristendomsundervisningen. Där finnes också ett vidsträckt fält för att komma in på detta ämne, om man håller sig till den kristna etiken, men såvitt jag vet, har denna en mycket liten om ens någon plats inom skolundervisningen. Det är mera dogmerna och angränsande ämnen, som äro föremål för kristendomsundervisningen i skolorna. För min del har jag aldrig upplevat någon som helst ansats till en dylik fostran i de skolor, vari jag gått, och vid universitetet förekommer sådant, som bekant, icke alls. Man har fått lära sig i Norbecks teologi vad den rätta evangeliska läran är, men det ha vi ju glömt allesammans. Statsråden, som måste bekänna denna lära, ha säkerligen nästan ingen reda på vad den innehåller, ja, möjligtvis någon ecklesiastikminister. Vi ha fått lära oss en del onjutbara bibelspråk, som icke handla om kristendomens etik, såsom exempelvis om »hedningarna, som icke hava lagen, men ändock av naturen göra det lagen innehåller» o. s. v., detta bibelspråk över alla bibelspråk, över vilket mina tårar liksom miljoner andra skolbarns tårar flödat rikligen. Så att nog är det mycket dåligt ställt, vill jag hoppas, att utskottets ärade ordförande slutligen medger.

Nu har ju emellertid som sagt denna sak uppmärksamats på

senare tid i den stora världen. 1908 hölls den första internationella kongressen för etisk uppfostran i London, och dit skickade svenska regeringen ett ombud. Sedan har i Haag hållits en andra kongress för samma sak 1912, därvid också svenska regeringen var representerad. Slutligen var det avsett att hållas en tredje kongress i Spanien, men den blev aldrig av på grund av världskriget. Vid den första kongressen var Sveriges ombud professor Geijer i Uppsala. Han har med anledning av sitt besök utgivit en liten broschyr: »Japansk undervisning i nationell moral». I den boken heter det på sid. 4, att förhandlingarna vid kongressen, som omfattade alla möjliga synpunkter inom detta viktiga ämne, dock längst och utförligast rörde sig, »såsom väntat varit, omkring det under de senast förflutna decennierna hos det ena efter det andra av de stora ledande kulturfolken på dagordningen framträdande, alltmera aktuella och på sistone åtminstone i Tyskland, England, Amerika såväl som redan dessförinnan i både Frankrike och Japan rent akuta eller, som det ju plägar heta, »brännande» problemet om direkt och systematisk undervisning om människolivets sedliga bestämmelse och därav följande plikter mot oss själva såväl som mot andra människor, eller något annorlunda uttryckt i på samma gång och i oskiljaktigt sammanhang både individuell och social etik». Där pekar han alltså på, att detta omsider blivit en brännande fråga i Tyskland, England och Amerika liksom det redan förut varit det i Frankrike och Japan. Sverige saknas i denna uppräknig. Det är nu motionens mening att göra denna fråga aktuell och brännande även här, och jag tror, att man icke kan välja en lämpligare tidpunkt än världskriget, som just betecknar den materiella kulturens triumf över de andliga värdena och behovet av att de senare återupprättas och sättas på sin tillbörliga plats. Utskottet har gjort vad det kunnat, för att denna fråga icke nu skulle bli brännande hos oss som hos dessa folk, och jag kan knappast klandra utskottet därför, ty utskottet är ett barn av sin tid, och dessa frågor äro oss så fullkomligt främmande, att man knappast kan begära, att utskottet i första taget skulle finna dem vara av någon betydelse.

Det kanske kan tyckas ligga på sidan om ämnet, men jag vill omnämna, att saken har beaktats grundligast i Japan såsom ock betonades vid 1908 års kongress. Under början av 1900-talet arbetade där en kommitté, som satt i fyra år och bedrev ett intensivt arbete, och resultatet blev att i alla Japans skolor, de lägsta såväl som de högsta, har detta undervisningsämne införts såsom det viktigaste av alla undervisningsämnena. Det är ju ett uttryck också för den österländska kulturen, som på grund av sina traditioner har lagt an på att samhället skulle uppfostra medborgarna till goda medborgare och goda människor och icke, såsom den västerländska, till medborgare, som i kampen för tillvaron främst skulle förstå att effektivt använda sina knytnävar gent emot medmänniskor. Det glädde mig verkligen, då jag för en månad sedan ungefär i tidningen Socialdemokraten läste ett sympatiskt återgivande av en artikel av Ro-

*Ang. främ-
jande av med-
borgarnas
karaktärs-
danning m. m.*
(Forts.)

Ang. främ-
jande av med-
borgarnas
karakters-
daning m. m.
(Forts.)

main Rolland om hans syn på kriget. Där hade också insmugglat sig några rader om att det nog är nödvändigt för Europa att kasta sina blickar och taga någon lärdom av österns kultur, när det gäller att nu återupprätta den europeiska civilisationen. I professor Geijers förenämnda bok lämnas exempel på de japanska skolornas schema för detta undervisningsämne under det första, det fjärde och det åttonde skolåret. Nu är naturligtvis Japans undervisning grundad på landets traditioner, sådana som de utvecklats under inflytande även från Kina och kinesiska sedelärare såsom Confucius och några andra. Hela systemet går ut på att alla människor skola göras till goda samhällsmedborgare, besjälade av pietet och lojalitet mot det allmänna bästa, mot hela samhället såsom sådant, men man säger, att detta kan icke bli fallet, om man icke uppfostrar individen och utvecklar hans goda egenskaper. Lektionerna i detta ämne äro icke några moraliserande, abstrakta lektioner, utan det är ett genomfört system, så att undervisningen belyses med exempel, även ur historien, som barnen skola förstå och som utvecklas för dem. Under första skolåret, för att nu taga ett exempel, gäller undervisningen särskilt uppförande, god ordning, punktlighet, om far och mor, barnslig pietet, bröder och systrar, nöjen i hemmet, vänner, energi, hövlighet, gräla aldrig, tala aldrig osanning, dölj aldrig dina fel, stå icke i ljuset för andra, våra plikter mot oss själva o. s. v. Sedan under de följande skolåren vidgas och fördjupas programmet allt mer och mer. Jag skall icke trötta med att läsa upp detta, men jag rekommenderar denna bok till studium. Vänlighet, lydnad, måttfullhet, välvilja mot alla, både mot det egna landets invånare och mot alla utlänningar, detta och mycket annat inskärpes.

Nu har ju Frankrike också genomfört en dylik undervisning. Där står det mer i samband med den stora frågan om religionsundervisningen skall bort från skolan eller icke, och där har man ersatt religionsundervisningen med en sådan här undervisning, som förmodligen något påminner om den japanska. Vid kongressen var det ganska stora meningsbrytningar, huruvida religionsundervisningen och denna undervisning borde sammanföras eller åtskiljas. Hos oss äro de åtskilda i skolan enom att undervisningen i religion icke annat än åtminstone ytterst obetydligt och i undantagsfall sysslar med de rent etiska principerna för den dagliga sammanlevnaden.

Jag skall, herr talman, på dessa skäl be att få yrka bifall till motionen.

Herr vice talmannen, som under herr Lindhagens anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härefter ordet till

Herr Helger, som yttrade: Herr talman! Det hade naturligtvis för utskottet varit angenämt att kunna tillstyrka bifall till herr Lindhagens motion. Ingen av utskottets medlemmar har förbi-

sett nyttan och nödvändigheten av en sådan uppfostran, som herr Lindhagen talar om. Men då utskottet ändå icke har kunnat gå med på en skrivelse i ämnet till Kungl. Maj:t, så har det berott därpå, att motionen icke erbjuder några som helst utgångspunkter för ett planläggande av en dylik undervisning. Det skulle väl vara tämligen svårt för Kungl. Maj:t att anordna en utredning av frågan om att t. ex. undervisa barnen om »känslan för sanning och rätt» och dylika obestämda uttalanden, som icke erbjuda någon som helst möjlighet att få upp en plan för en dylik undervisning.

Vidare har utskottet ansett, att motionären bedömt vår undervisning tämligen hårt, då han menar, att dessa saker alldeles försumrats. »Alldeles försummat är — säger motionären — omsorgen om karaktären, väckandet av känslan för sanning och rätt, danandet av förmågan hos medborgarna att tänka själva, att styra sig själva att förena makt med mildhet och över huvud att utveckla sina egna personligheter.» Jag vågar påstå, att detta uttalande är åtskilligt överdrivet. Visserligen brister det mycket i vår undervisning och vår uppfostran i skolan, men jag tror mig kunna säga, att det väl knappast finns någon lärare, som icke söker att, så gott han kan, inskräpa vikten av känslan för sanning och rätt t. ex. Det är nog intet tvivel om att de flesta lärare nog göra sitt bästa i det fallet, men att ifråga om skolans undervisning åtskilligt kunde vara bättre i dessa hänseenden, vill jag naturligtvis icke bestrida, och strävan har gått ut på att fullkomna vår undervisning i dessa hänseenden, det kan jag också säga. Om den ärade motionären i stället för att läsa endast vad folkskolestadgan säger, också hade tagit fram normalplanerna för våra undervisningsanstalter, folkskolan och läroverken, så skulle han nog funnit ett och annat där, som angiver betydelsen av att vid de olika läroämnena fästa en huvudsaklig vikt vid att lärjungarnas karaktärer danas och att de uppfostras till goda medborgare.

Motionären uppläste åtskilligt ur en utländsk undervisningsplan, varav jag förstod, att man där i de *olika* skolklasserna vid undervisningen fäster huvudsakligt avseende vid *olika* sidor av den etiska uppfostran. Således fäste man i första årsklassen huvudvikten vid frågan om uppförande, ordning, sanning, våra plikter mot oss själva, i andra klassen vid andra dygder. Jag är ganska tveksam, huruvida det kan vara lämpligt att ägna en särskild klass åt var och en av dessa särskilda goda egenskaper, som man vill inplantera hos lärjungarna. Jag skulle tro, såsom gammal lärare, att det är lämpligare att under hela skoltiden fästa avseende vid t. ex. barnens goda uppförande, god ordning, sanning och rätt och dylikt. Om motionären hade tagit kännedom om den moderna hembygdsundervisningen, skulle han i denna ha funnit åtskilligt, som i viss mån tillgodoser vad han i sin motion önskar.

Sedan var det särskilt en sak, som han här påpekade, nämligen vikten av att lära ungdomen självstyrelse och självansvar. I detta hänseende har ett ganska gott steg tagits genom det förslag till undervisningsplan, som av folkskolöverstyrelsen ingivits till Kungl.

Ang. främjande av medborgarnas karaktärsdaning m. m.
(Forts.)

Ang. främ-
jande av med-
borgarnas
karaktärs-
daning m. m.

(Forts.)

Maj:ts och som nu är under Kungl. Maj:ts prövning. Jag skall bara peka på några saker ur denna undervisningsplan. I fortsättnings-skolans läroplan — och det är ju meningen, att fortsättningskolan skall bliva obligatorisk för alla lärjungar i folkskolan — är upp-taget såsom ett särskilt läroämne medborgarekunskap. I denna kurs ingår undervisning om hemmet, familjen, hälsovård i hemmet, hem-mets ekonomi, hemmets betydelse och vikten av ett gott förhållande mellan grannar, vidare undervisning om kommunernas självstyrelse, om staten, om de sociala frågorna och om anstalter för yrkesutbild-ning. Jag skall bara räkna upp vad som skall meddelas vid under-visningen om staten: medborgarplikter, medborgarförmåner, stats-maktens fördelning, riksdagen, riksdagsmannaval, statens inkomster och utgifter och statsförvaltningen. Av de sociala frågorna skall meddelas undervisning om emigrationen, arbetarefrågan, nykterhets-rörelsen, bostadsfrågan, Kooperationen, arbetareskydd och socialför-säkring. Jag är alldeles säker på, att vid denna undervisning skall om den rätt läggas, åtskilligt av vad motionären velat tillgodose, också bliva tillgodosett.

Jag skall emellertid icke uppehålla mig längre vid detta. Det skall ingen kunna säga annat, än att jag och utskottets ledamöter tillfallo insett betydelsen av medborgarnas karaktärsdaning och personligheternas inre utveckling. Men utskottet har ej heller velat överskatta undervisningens betydelse. Jag tror, att det är icke bara i skolan och genom undervisning, som karaktärerna danas, utan det sker också genom hela vårt samhällsskick, och med min åskådning tror jag icke vi kunna nå det mål, som motionären framför allt velat nå, nämligen danande av i alla avseenden goda karaktärer och med-borgare, utan att hela vårt samhällsskick blir omorganiserat. Detta är icke enbart en undervisningsfråga. Så länge vårt samhällsskick är inriktat på att var och en endast skall se på sitt eget bästa och icke på allas bästa, tror jag icke, man vinner så mycket, som motio-nären tror, genom undervisning. Vi måste komma till ett sådant sam-hällsskick, som genom hela sin organisation inskräper samhällssoli-daritet, och detta ända från grunden, icke minst en omläggning av själva läroanstalternas organisation, så att vi komma bort från den dualism, som råder nu med en skola för de fattigas barn och en skola för de rikas.

Jag tror, som sagt icke, att vi kunna vinna det motionären åsyf-tar med undervisning. Jag medger naturligtvis, att något skulle vinnas. Men motionären har icke, vad jag kunnat finna, anvisat några bestämda vägar, utan endast gjort vaga antydningar, till vilka utskottet icke kunnat anknäta någon plan för denna undervisnings-verksamhet. Därför har utskottet icke kunnat annat än yrka av-slag på motionen i det skick, vari den nu föreligger.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlin-garna, anförde:

Herr Björ ling: Herr talman! Utskottet har ju påpekat, att

det i här ifrågavarande avseende råder ganska stora brister i vårt undervisningsväsende. Det förefaller mig då litet egendomligt, att detta icke mera kommit till uttryck i utlåtandet från det utskott, som man ju brukar kalla lärareutskottet, och att det icke presterat en utförligare motivering för sitt avslagsyrkande. Skulle icke åtskilligt av vad utskottets ärade ordförande nyss yttrat, kunnat inflyta i utskottets avstyrkande utlåtande, när man ändå erkänt, att stora brister finnas i undervisningen, vilket ju också är onekligt.

Ang. främjande av medborgarnas karaktärsdanning m. m.
(Porta.)

Då det är fråga om ungdomens uppfostran till självständigt tänkande individer, så är det särskilt en sak, som jag skulle vilja påpeka såsom en brist i undervisningsväsendet, nämligen den själlösa läxläsningen. Man behöver bara göra en undersökning beträffande uppsatsskrivning för att finna, att denna läxläsning långt ifrån är ägnad att uppfostra ungdomen till självständigt tänkande människor utan tvärtom gör dem till mera, om jag så får säga, viljelösa varelser. Om det gäller att skriva en uppsats i historia, geografi eller något annat ämne, som står upptaget i läroböckerna, så inträffar i de allra flesta fall, att dessa uppsatser över huvud taget bliva ett återgivande av bokens ord i så stor utsträckning som möjligt. Detta visar ju tydligt, att barnen äro bunda vid bokens uttryckssätt, och detta gäller kanske särskilt om barn i lägre undervisningsanstalter.

En tysk författare, som utgivit ett arbete, som, om jag icke minner mig, heter »Den mänskliga dumheten», framdrager exempel från uppsatsskrivningen för att visa, huru osjälvständiga lärjungarne äro. Han har tagit fram exempel från en hel del håll, som visa resultatet av denna uppsatsskrivning. Han berättar, huru en lärare läste upp ett ämne, varmed barnen voro förtrogna, och bad dem skriva en uppsats över detta ämne. Därvid visade det sig, att endast en liten procent av lärjungarna kunde återgiva detta ämne något så när skapligt; en hel del av dem kunde icke alls återgiva det, och så var det några få, som kunde skriva rätt bra. Det är ju belysande för den själlösa undervisningen i skolorna och den bristande förståndsutvecklingen över huvud taget icke blott i vårt land utan också i andra länder. Vi känna alla till, att det finnes en lärobok, som av ålder fört undervisningen in på den vägen, nämligen katekesen. Där äro bestämda frågor och svar framställda, och det händer ofantligt ofta, att om man framställer en katekesfråga till barnen, så blir svaret ungefär som »goddag — yxskaft». Ty ofta om man ger barnet en repetitionsfråga, så tänker barnet, att detta är den första frågan på *dagens läxa*, och då kan naturligtvis svaret bliva som jag nyss sade. Detta visar tydligt och klart, att denna lärobok icke ägnar sig för att uppfostra barnen till självständighet. Det har av herr Lindhagen påpekats ett mycket betecknande bibelspråk, som är av sådan beskaffenhet, att det knappast kan medverka till att uppfostra barnen till tänkande varelser utan mera till upprablare av ord. Jag kommer i detta sammanhang att tänka på, vad Fröding på ett ställe säger om mister Johanson: »Han kunde sina kateketiska stycken som ett rinnande vatten.»

Jag skall icke längre uppehålla mig härvid, men jag skall endast be att få taga ett exempel, huru t. ex. matematikundervisningen ofta

Arg. främ-
jande av med-
borgarnas
karaktärs-
dämning m. m.
(Forts.)

bedrives. När det blir fråga om att barnen skola lösa praktiska räknexempel, så inträffar det i en massa fall, att de bara sitta och stirra och icke kunna finna ut, vilket räknesätt som bör komma till användning. Det visar sig vara förenat med ofantligt stora svårigheter för dem, då det gäller sådana praktiska exempel, att kunna tillämpa det riktiga räknesättet, därför att de äro vana vid en schablonmässig undervisning. I stort sett går vårt undervisningsväsen långt ifrån ut på att göra människorna till självständigt tänkande individer. Det finnes t. ex. inom Stockholms folkskolor en betygsgrad i »förståndsutveckling». Jag vet icke, varför det erhållit denna benämning, då det icke finnes någon tid anslagen till att känna barnen på pulsen i detta hänseende, utan det går där efter ungefär samma schablon som i andra skolor.

Herr Helger pekade på något, som kallades hemundervisning, och som han trodde skulle föra oss in på bättre vägar, emedan denna undervisning var mera praktiskt anordnad och mera modern. Men undervisning kan också moderniseras på sådant sätt, att den blir snedvriden. Jag skall be att få nämna vad som ingår i denna undervisning. För att barnen riktigt skola kunna sätta sig in i alla möjliga praktiska ting från början, så låter man småbarnen vandra ut all världens väg till alla möjliga inrättningar. Sju å åtta år gamla barn få titta på allt möjligt, och sedan skola de vara inne i allt, som knappast ens stora människor kunna begripa. Jag tror mig icke behöva angiva några ytterligare vittnesbörd om att man icke tillräckligt eftersträvat att uppfostra människorna till självständigt tänkande individer. Jag tror heller icke, att man kan hoppas på några stora resultat genom en tillämpning av denna s. k. hembygdsundervisning, som man på en hel del ställen velat införa.

Jag anser denna fråga vara mycket viktig och beklagar, att den tillvunnit sig så liten uppmärksamhet, då den är av så omfattande betydelse. Om vi tänka på, huru det går till, då det gäller att taga ståndpunkt här i livet, så finna vi, att människorna i stor utsträckning äro benägna att följa alla möjliga ingivelser och känslöstämningar. Vi böra endast taga i betraktande förhållandena i vårt land under vissa kritiska situationer, för att finna, huru människornas åsikter föras än hit och än dit. I stället för att följa sitt eget omdöme, följa de vinkar och råd från alla möjliga håll, på vilket den nu pågående världskatastrofen erbjuder sorgliga exempel. Författaren som skrivit den omnämnda boken om den mänskliga dumheten, har också påvisat, vilka ödesdigra följder som ofta uppkomma inom samhället, därför att människorna icke blivit uppfostrade till självständigt tänkande individer.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Lindhagen: Jag skulle gent emot herr Helger vilja säga, att denna sak har dock så pass intresserat även högsta vederbörande, att ecklesiastikdepartementet ansett nödigt, att Sverige blivit officiellt representerat vid de två kongresser, som hållits i denna angelägenhet, och därifrån ha vi fått kongressförhandlingarna till vårt

land, och de ligga nu på någon hylla i ecklesiastikdepartementet. Vidare har ett av ombuden utgivit en broschyr om saken. Meningen med sådana internationella meningsutbyten är väl, att när man kommer hem till sitt eget land, skall man tänka över saken och utveckla den och slutligen börja något handla. Det måste herr Helger medge, att det handlande, som hittills må hava ägt rum, har varit åtminstone lösligt, utan någon vägledning. Är då tiden icke kommen att söka rycka fram med något system? Jag har i motionen åberopat kongressbetänkandena och förhållandena i Frankrike och Japan samt de försök, som där gjorts för att lösa denna fråga. Om utskottet då hade varit besjälade av intresse för frågan så hade det, om det icke kunde uttänka några egna synpunkter, dock kunnat taga del av dessa förhandlingar och dessa försök samt på grundval därav kunnat komma till ett eller annat resultat. Jag trodde icke, att jag skulle behöva öka min volym genom att göra en detaljering av olika experiment och resultat av kongressdiskussionerna, utan det blir väl i sista hand Kungl. Maj:t, som sitter inne med de administrativa hjälpmedlen, som har att taga upp denna sak. Och icke har ett utskott sådan brist på utvägar att skaffa sig egen uppfattning, att en motionär skall behöva för utskottet och Kungl. Maj:t upplägga en helt färdig plan för lösningen av en fråga, som dock är så svår och därför också kräver omfattande och mångsidiga överväganden.

Ang. främjande av medborgarnas karaktärsdanning m. m.
(Forts.)

Såsom denna sak ligger, är det alldeles tillräckligt, att vi, följande vår instinkt och vår erfarenhet, begära hos Kungl. Maj:t, att denna i den övriga världen, såsom vi se, på sista tiden uppmärksammade angelägenhet även hos oss måtte upptagas till behandling, och att det bör undersökas, om det icke är möjligt att hos oss kunna finna några nya och mera fruktbara uppslag. Därför har man icke bundit sig vid någonting genom en skrivelse till Kungl. Maj:t om att taga denna sak i övervägande. Ett par medlemmar av kammaren har kommit till mig och sagt mig, att de voro ytterst intresserade för denna sak, och önskade att jag begärde votering, och om jag begär votering, så hoppas jag, att herrarna icke bli alltför ledsna på mig. Det kan vara av intresse att se, hur pass stora sympatierna äro för en så oundviklig sak här i den svenska folkvalda kammaren under världskrigets tidevarv.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Lindhagen, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Ang. främ-
jande av med-
borgarnas
karaktärs-
dåning m. m.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställen, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 133 ja mot 42 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställen.

§ 5.

Ang. kyrko-
rådets åliggan-
den i vissa
pastorat.

Härpå föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vissa kyrkorådets åligganden i pastorat, bestående av mer än en församling; och yttrade därvid

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Jag skall be att allra först få framställa det yrkandet, att kammaren måtte bifalla vad utskottet föreslagit. Men jag har närmast begärt ordet för att yttra mig om motiveringen, som jag icke anser vara tillfredsställande.

Det av motionären framställda förslaget har vunnit utskottets gillande, och motionären har i sin motion gjort vissa antydningar om, huru denna sak skulle kunna ordnas. Utskottet har för sin del velat förorda den utvägen för att nå det mål, som motionären åsyftar, att moderförsamlingens kyrkoråd i sådana pastorat, som bestå av flera församlingar, skulle erhålla den befogenhet i här ifrågavarande avseende, som nu tillkommer även annexförsamlingarna. Att på detta vis försätta annexförsamlingarna i ett slags omyndighetstillstånd vill åtminstone jag icke vara med om, och jag skulle därför önska, att denna passus uteslötes och kammaren bifölle utskottets hemställen, men med ogillande av motiveringen.

De paragrafer, som här åsyftas, äro §§ 11, 22 och 26 i löne-regleringslagen. § 11 handlar ju om de skyldigheter, som åligga kyrkoråd i församling att utbetala lönerna till pastoratets präster kvartalsvis. Paragraf 23 innehåller, att kyrkorådet har skyldighet att förvalta vissa medel, som närmare angivas, och paragraf 26 föreskriver, att kyrkorådet har skyldighet att uppbära de medel, som skola anslås till prästerskapets avlöning. Således föreskrivas här åtskilliga både skyldigheter och förvaltningsbestyr. Jag hade föreställt mig, att en förenkling i detta fall är erforderlig, men jag anser det föga tilltalande att på detta sätt uttala sig för att annexförsamlingarna i ett pastorat, som består av 2 eller flera församlingar, skulle alldeles uteslutas från den rätt som de härvidlag för närvarande ha.

Det finnes ju många andra vägar att nå det åsyftade målet. Jag vill visst icke påstå, att samtliga kyrkoråden skulle tåga tillsammans i ett pastorat, men det går väl för sig, att kyrkoråden utse en person inom sig, som tillsammans med en eller två representanter för moderförsamlingens kyrkoråd skötte om denna sak. Då har man ju åtminstone det förtroende för den av annexförsamlingen valde, att

han skall se till, att annexförsamlingens rätt blir representerad och icke trädd för nära.

Nu invändes det, att moderförsamlingens kyrkoråd ju är utsett bland församlingens förståndigaste och insiktsfullaste män, men det är att märka, att annexförsamlingarna icke ha valrätt till kyrkoråd i moderförsamlingen, och således får man lämna ett förtroende, som icke är så obetydligt, till en person, som man icke fått vara med om att välja, och nog kännes det något nedsättande för annexförsamlingens röstberättigade och kyrkorådsledamöter.

Ang. kyrkorådets ålägganden i vissa pastorat.
(Forts.)

Jag hade trott, att utskottet icke skulle så särdeles mycket sätta sig emot ett yrkande om bifall till vad utskottet hemställt men med ogillande av motiveringen; och jag skall icke upptaga tiden längre med denna sak, utan endast be att få framställa detta yrkande.

Herr Helger: Herr talman! Den ärade föregående talaren har yrkat bifall till vad utskottet hemställt i sin kläm, men tillika yrkat, att motiveringen skulle uteslutas. Jag får säga för min del, att jag icke skall taga mig den ändringen så hårt, helst jag inom utskottet för min personliga del var åtskilligt tveksam i den frågan, huruvida utskottet överhuvud taget skulle förorda någon bestämd av de utvägar, som kunna tänkas för lösandet av denna fråga. Den föregående ärade talaren ansåg, att den skulle lösas på det sättet, att det utsåges en person från vardera av församlingarna. Det kan naturligtvis tänkas, att den lösas så också, och det finnes ju pastorat, som varit inne på den vägen att välja särskilda pastoratskyrkoråd. Mot en sådan lösning anfördes emellertid inom utskottet, att därigenom åstadkommes en ny institution, som vore tämligen onödig, och man ansåg också, att det här var fråga om relativt obetydliga och rent formella uppdrag som annexförsamlingarna icke skulle sätta så ofantligt stort värde på. Uppdragen bestå nämligen i att lämna vissa uppgifter angående prästerskapets löner, vidare att angiva hur mycket som skall uttaxeras och slutligen att utbetala dessa löner. Jag tror nog, att om moderförsamlingens kyrkoråd finge detta uppdrag, så skulle det samverka med annexförsamlingarna, men jag har ingenting emot, att man genom att utesluta motiveringen låter Kungl. Maj:t få fria händer i avseende å den institution som skall fullgöra dessa i lagen föreskrivna skyldigheter.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Jag är av samma åsikt som herr Persson i Stallerhult och utskottets ärade ordförande, men jag tror icke, man behöver skapa en ny institution inom församlingarna, ty det kan mycket väl gå för sig att vederbörande kyrkoråd utser inom sig antingen kassören eller någon annan som får taga hand om denna angelägenhet. De röstberättigade behöver man således icke besvära.

Jag ber att få instämma i yrkandet att motiveringen ogillas.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemstäl-

Ang. kyrko-
rådets åliggan-
den i vissa
pastorat.

(Forts.)

lan. dels ock på bifall till det av herr Persson i Stallerhult under överläggningen framställda yrkandet, blev berörda yrkande av kammaren bifallet.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 6.

Ang. be-
fordrings-
förslag för
krigsman.

Efter härfå skedd föredragning av andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående meddelandet av viss föreskrift i fråga om krigsmans befordran eller transport till beställning å stat anförde:

Herr Å k e r m a n: Herr talman! Ehuru jag icke har något yrkande att framställa, åtminstone icke för närvarande, har jag icke velat låta denna punkt gå förbi utan att säga ett par ord.

Jag är nämligen icke ense med den ärade motionären och med utskottet om behövligheten, ja icke ens om önskvärdheten av den här ifrågasatta åtgärden. Jag tror nämligen icke alls, såsom den ärade motionären, att dessa utdrag av det militära straffregistret skola komma att »förbevgga olämpliga och orättvisa befordringar i många fall». Jag tror icke, att den saken kommer att inverka något alls på befordringarna. Jag kan icke heller inse, att det är önskvärt att öka den redan förut ganska stora pappersfloden inom det militära, och därför skulle jag, om det nu nödvändigtvis skall göras någon ändring, helst sett, att den hade gått i motsatt riktning, så att straffregistersutdragen icke behöfde åtfölja successionsförslagen för krigsmän av manskaps grad.

Jag har intet yrkande att göra, herr talman.

Herr K a n t: Herr talman! Med anledning av herr Åkermans anförande vill jag nämna, att den tanken icke varit främmande för utskottet att gå fram på en alldeles motsatt väg mot den av motionären föreslagna och, såsom herr Åkerman ifrågasatte, föreslå borttagande av föreskriften, att utdrag av straffregistret skall bifogas, då krigsman av manskaps grad föreslås till befordran. För min personliga del skulle jag finna det ganska rimligt, om åtminstone efter några års förlopp en begången mindre förseelse icke längre skulle ligga krigsman vare sig av manskaps eller högre grad i fatet, vid eventuell befordran.

Då emellertid inspektören för infanteriet, vars yttrande utskottet infordrat, förklarar sig icke ha något att erinra mot bifall till den gjorda framställningen, har utskottet ansett sig icke kunna göra annat än att förorda bifall till motionen, och jag får för den skull, herr talman, yrka bifall till denna utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 7.

Föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande vid Skaraborgs regementes kasernetablissemang av gemensam tvättinrättning för de till Skövde förlagda truppförbanden;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ordnande av kavalleriets officersaspirantskolas förläggning å Ränneslätt;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående iordningsställande av en skjutbana å Ränneslätt för Smålands husarregemente;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för tillgodoseende av vattenbehovet för Norrlands trängkår;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för vaktmästaren vid generalintendentens expedition A. K. Broms att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring; och

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning av skjutbana för Östgöta trängkår.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Vidare föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående tillämpningen av gällande bestämmelser om penningtillskott till värnpliktigt underbefäl vid repetitionsövning.

Ang. penningtillskott till vissa värnpliktiga.

Därvid yttrade

Herr Liljedahl: Herr talman, mina herrar! Statsutskottet har avstyrkt min motion med den motiveringen, att detta är ett ärende, i vilket rättelse bör sökas i vanlig besvärsordning. Det visste jag förut, och anledningen till att jag väckte min motion var just vissheten om det illusoriska i att en fattig värnpliktig, som tillhör det levande livet och icke den lärda juridiska världen, skall kunna skaffa sig sin rätt på detta område. Det står i värnpliktslagens § 35, att den värnpliktige skall ha detta extra penningtillskott, då han tjänstgör såsom underbefäl vid regementsmöte. Han gör ju tre regementsmöten, under det tredje skall han ha 50 öre, under de båda andra 25 öre. Regementsintendenten kan naturligtvis icke utbetala dessa penningar, då arméförvaltningen förklarar, att denna värnpliktslagens bestämmelse skall tolkas så, att den värnpliktige skall vara befördrad till korpral för att utfå detta extra penningtillskott.

Ej nog med att den av mig påpekade bestämmelsen står i värnpliktslagen, den står dessutom i pojkarnas egen bok, »undervisning för infanteristen», på sidan 44. Där läser var och en av dessa värn-

Ang. penning-
tillskott till
vissa värn-
pliktiga.
(Forts.)

pliktiga denna bestämmelse, och de komma in på kompaniexpeditionen och fråga, variör de icke få ut sina pengar, när det står alldeles tydligt i instruktionen, att de skola ha detta belopp. Det står nämligen där, att »särskilt tillskott i penningar utgår med 25 öre om dagen till var och en värnpliktig, vilken uttagits för utbildning till underbefäl vid infanteriet, trängen och intendenturtrupperna, under den tid denne värnpliktige tjänstgör i underbefälsbefattning, dock att under tredje repetitionsövningen vid infanteriet tillskott till nämnda underbefäl utgår med 50 öre om dagen». Dessa till särskild utbildning till underbefäl eller fackmän uttagna värnpliktiga göra ju alla två månaders längre tjänst än flertalet värnpliktige och tjänstgöra såsom halvtropschefer under alla regementsmötena, men de bli icke befordrade till korpraler. Det finnes nämligen icke några korpralsbefattningar för de värnpliktige på fast stat, utan det ligger i regementschefens eget skön att befordra. Det kan göras olika vid olika regementen. Det är på denna grund och därför att det står alldeles tydligt i de värnpliktiges egen bok, att de skola ha dessa penningar, som jag anser, att de icke ha blivit rätt behandlade härvidlag.

Nu kan man ju tänka sig, att det kommer att ordnas på det sättet, att det utfärdas särskilda bestämmelser, som gå ut därpå, att eftersom dessa värnpliktiga göra två månaders längre tjänst än flertalet andra värnpliktiga, Kungl. Maj:t kommer att tolka denna bestämmelse i värnpliktslagen därhän, att de endast under de två sista repetitionsövningarna, vilket sålunda blir två månader, komma att få dessa pengar utbetalda. Men jag kan icke förstå, varför icke dessa pojkar, när de göra tjänst såsom halvtropschefer och äro på officiell väg kommenderade såsom ständiga halvtropschefer under hela regementsmötet, skola kunna få ut dessa pengar under *alla* repetitionsövningarna. Det står icke i värnpliktslagen och det står icke i instruktionsboken, att denna bestämmelse endast skall gälla för de två sista repetitionsövningarna. Dessa halvtropschefer uppbara ju ett ofantligt stort ansvar. Alla anmärkningar, som göras från regementschefen och hela vägen ned, drabba ytterst dem. Kritiken i tjänsten går från regementschefen till bataljonschefen och så till kompanichefen, plutonchefen och tropschefen, men hos halvtropschefen stannar det. Där är själva botten, där ansvaret får uppbaras, och därför ha dessa halvtropschefer ett synnerligen ansvarsfullt uppdrag. Då slumpen nu gjort, att jag såsom kompanichef tillika är riksdagsman, har jag ansett det vara min skyldighet att här vaka över att soldaterna få ut sin rätt. De ha icke fått dessa pengar. Därför har jag väckt min motion och föreslagit, att dessa, som 1916 tjänstgjorde såsom ständiga halvtropschefer — det är icke alls fråga om sådana, som tjänstgjort tillfälligt för en eller annan dag, när den ordinarie halvtropschefen varit sjuk utan det är fråga om dem, som varit placerade såsom ordinarie halvtropschefer — skola på grund av bestämmelsen i värnpliktslagen och i instruktionsboken få ut dessa pengar. Det står, att de skola tjänstgöra i underbefälsbefattning, och halvtropschefsbefattningen är en underbe-

fälsbefattning. Det står icke alls talat om, att de skola vara befordrade till korpraler.

Jag vågar för den skull, herr talman, yrka återremiss till statsutskottet av detta ärende.

*Ang. penning-
utskott till
vissa värn-
pliktiga.
(Forts.)*

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman! Det är nog så, som den föregående ärade talaren i sitt anförande medgivit, att detta är en tolkningsfråga rörande en förlåtning, som Kungl. Maj:t har utfärdat. Liknande frågor ha tillförne av enskilda motionärer varit underställda riksdagens prövning. Riksdagen har alltid då intagit den ståndpunkten, att riksdagen icke bör lägga sig i tolkningsfrågor. Riksdagen har konsekvent överlåtit åt Kungl. Maj:t att i yttersta hand avgöra den saken, eller åt de myndigheter, som därmed äga att taga i befattning under Kungl. Maj:t. Jag anser också, att den ståndpunkten är riktig. Riksdagen bör troget och med omsorg värna om den rätt som riksdagen enligt grundlagen har, men därmed bör riksdagen låta sig nöja, överlämnande åt Kungl. Maj:t all den administrativa befogenhet, som Kungl. Maj:t enligt samma grundlag har. Nu har den ärade talaren och motionären här sagt, att han kände det såsom en plikt att vaka över, att de värnpliktiga få ut sin rätt. Ja väl, men då bör också den ärade talaren känna det såsom en plikt att hjälpa de värnpliktiga att gå den väg, som de enligt gällande lag och författning böra gå för att få sin rätt, om den ärade talaren anser att de icke fått sin rätt. Riksdagen har sannerligen nog mycket att göra med de uppgifter, som föreläggas riksdagen, utan att riksdagen även åtager sig uppgifter att vara en besvärshinstans.

Jag yrkar således bifall till utskottets hemställan.

Herr Liljedahl: Jag vill endast gentemot vad herr Nilson anförde påpeka, att det väl icke är så alldeles riktigt, att riksdagen överlämnar åt Kungl. Maj:t att tolka sådana här frågor, så att riksdagen avstår från all kontroll över hur de lagar, som riksdagen själv är med om att stifta, bli tillämpade. Man har ju ända till skyarna i dessa dagar höjt kravet på riksdagens rätt, och då kan jag icke förstå, varför man i denna fråga icke skulle kunna efterse, att de kungörelser, som utfärdas, verkligen stå i överensstämmelse med vad gällande lag bestämmer. Den ärade talaren framhöll också, att befälet bör hjälpa de värnpliktiga. Det är alldeles riktigt, och det gör också befälet på många håll. Men då man får det svaret från arméförvaltningen, att så och så är det bestämt, så och så skall det tolkas, så lär man väl icke heller i regel kunna få ut sin rätt. Förresten är det flera värnpliktiga, som kanske aldrig få hjälp av befälet och ej komma sig för att gå besvärsvägen.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Vad den ärade talaren nu senast anförde föranleder från min sida endast den erinran, först och främst att arméförvaltningen icke är högsta instans, utan att det finns en instans över arméförvaltningen, och vidare att tillsynen över lagarnas efterlevnad på det militära området åligger militieombudsmannen

Ang. penningtillskott till vissa värnpliktiga. och att sålunda eventuella klagomål böra anföras hos honom, på det att han måtte sättas i tillfälle att beivra förmenta olagligheter.

(Forts.)

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talman givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till yrkandet om ärendets återremitterande till utskottet för ny behandling, blev utskottets hemställan av kamraren bifallen.

§ 9.

Ang. krigstidshjälp åt vissa befattningshavare.

Statsutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående tillämpningen av riksdagens år 1916 fattade beslut om krigstidshjälp föredrogs härefter; och anförde därvid

Herr Liljedahl: Herr talman! Jag skall angående denna fråga endast yttra några ord.

Jag vill uttala önskvärheten därav, att de kungl. kungörelser, som avse sådana här frågor inom armén, bli skrivna så klart och tydligt, att vederbörande regementsintendenter förstå, hur de skola handla. Då denna sak angående krigstidshjälpen förelåg vid förra riksdagen, frågade jag såväl en av de riksdagsmän, som suttit i denna kommitté och haft mycket att göra med frågan, som även chefen för lantförsvarsdepartementet, och fick av båda en försäkran, att dessa verkstadsarbetare naturligtvis skulle vara medräknade bland dem, som skulle ha krigstidshjälp. Sedan har det gått månad efter månad och förfarits ytterst olika vid olika regementen. Jag skall bara tala om ett exempel från Linköping, där jag nu är bosatt. Där finnas två stora infanteriregementen. Vid det ena ha verkstadsarbetarna, som i regel ha ganska stora familjer, fått ut sin krigstidshjälp, vid det andra ha de icke fått ut någon. De båda regementsintendenterna ha tolkat denna kungörelse olika. Då finns det ju det sättet att låta arbetarna gå besvärvägen, om regementsintendenterna äro så vänliga och hjälpsamma, att de verkligen styra om det. Verkstadsarbetarna tillhöra icke den lärda, juridiska världen, så att de förstå icke detta. Därför har jag väckt min motion för att få till stånd ordning och reda. Jag skall emellertid icke nu göra något yrkande utan bara uttala önskvärheten av att när vi ha svenska språket över allt här i landet, det också användes så väl, att man kan läsa och få ut meningen ur dessa kungl. kungörelser.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Ang. postverkets stat för driftkostnader.

Vid föredragning härpå av statsutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av postverkets stat för driftkostnader år 1918 yttrade

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan i anledning av Kungl. Maj:ts förslag. Men jag vill säga några ord vid denna punkt.

Ang. postverkets stat för driftkostnader.
(Forts.)

Vi ha sett av tidningspressen, att det möjligen kommer att läggas fram förslag om höjande av postportot. Jag vill icke nu yttra mig om det förslaget. Då det kommer fram, får det prövas i vederbörlig ordning. Men det är tydligt och klart, att bakom detta förslag ligger en strävan att skaffa postverket större inkomster, och det är möjligt, att detta är behöfligt. Det behövs tydligen en löneroglering av rätt omfattande natur för postverkets både högre och lägre tjänstemän. Men det förefaller mig att det vid postverket behövs mer än en löneroglering, nämligen en omreglering av tjänsterna i högst avsevärd mån. Det är min uppfattning, att man därigenom skulle i ekonomiskt avseende vinna högst betydligt. Om jag jämför de olika ämbetsverken, så kan jag icke tänka mig, att vi ha något ämbetsverk, som har en sådan stor mängd av högre tjänstemän i förhållande till arbetsprestationerna som postverket. Det förefaller mig att man skulle kunna i avsevärd grad utbyta en del av de högre befattningshavarna mot befattningshavare med mindre kvalifikationer. Om man tar postkontoren i allmänhet och ser hur där är organiserat, så står man undrande och med stor förvåning. Ett litet postkontor på landsbygden, som har en omsättning av 30,000 kronor eller något mer, har en postmästare och två posttjänstemän av högre grad, och sedan är det två eller tre brevbärare anställda.

Går man in med en begäran till generalpoststyrelsen om att få antalet brevbärare utökat, så att posten kan bli litet oftare utburen, får man nej eller också blir det att vänta i årtal, och det är på grund av brist på pengar. Varför det skall sitta folk på postkontoren, som tagit studentexamen, det kan jag icke förstå. Dessa tjänstemän ha att taga emot tidningsprenumeration, lämna ut brev, väga paket och forrätta annat enkelt arbete, som icke kräver högre kvalifikationer, än som fordras av personer anställda i banker eller handelsbutiker. Det egendomliga är, att en vanlig postanstalt kan skötas av en man eller kvinna i allmogeled, men när den sedan omändras till poststation, skall det genast behövas en eller två tjänstemän av högre grad. På centralpostkontoret här i Stockholm har jag många gånger lämnat in korsband. På den avdelningen sitter en tjänsteman av högre grad. Hithörande göromål äro val de enklaste i världen — jag kan icke tänka mig, att det finns någon, som gått igenom folkskolan som ej kan väga ett brev eller sätta på ett frimärke, men det skall nu göras av tjänstemän, som tagit studentexamen. Nog tycker jag, att det är missbrukad arbetskraft. Jag skulle kunna uppräknat en hel del sadana fall inom postverket, där jag icke kan finna annat än att det med stor fördel kan ske utbyte av tjänstemän, så att mindre kvalificerade arbetskrafter kunde tagas i anspråk. Detta skulle vara till fördel icke bara för postverket utan

Ang. postver-
vete stat för
driftkostnader.
(Forts.)

för tjänstemännen själva och för allmänheten. Det bleve en högst avsevärd besparing, såvitt jag förstår, som komme tjänstemännen i form av ökade löner samt allmänheten till godo. Jag ser icke denna fråga ur synpunkten av ökade befordringsmöjligheter för de lägre befattningshavarna, en synpunkt, som förts fram av vederbörande själva och som kan vara riktig ifrån deras synpunkt, utan som en sparsamhetsfråga ur statsverkets synpunkt. Jag skall icke yttra mig om, vilka befattningshavare borde träda i de nuvarande högre posttjänstemännens ställe, men vad jag bestämt velat papeka, det är, att det borde ske en ordentlig utredning härom. Generalpostdirektören har sagt, att han håller på att omorganisera verket, och att det skall bli bättre och bättre. Skall verket självt organisera om sig, blir det nog på det gamla sättet. Men för att det skall bli verklig ordning i postverket i den mening jag antytt, får man nog taga till krafter utifrån, som icke äro så sammanbundna med tjänstemännen, som dessa inbördes måste vara. Jag skulle därför till den här närvarande civilministern vilja uttala den önskan, som jag framfört för ett par år sedan, att denna fråga tages upp på allvar. Det är ur statsverkets synpunkt jag ser den och även ur tjänstemännens. Därigenom att det bleve kvalificerade arbetskrafter på de poster, där det är nödvändigt, men billigare arbetskrafter på andra håll, kunde man få pengar till löneroglering utan att statsverket behöfde ofra mera, och utan att allmänheten finge förhöjda postporton.

Jag har icke något annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan, men jag har velat framföra de här synpunkterna och hoppas, att de skola kunna vinna beaktande.

Vidare anfördes ej. På framställd proposition av herr vice talmannen, som under herr Erikssons i Grängesberg yttrande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Den av utskottet i förevarande utlåtande gjorda anmälan lades till handlingarna.

§ 11.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av telegrafverkets stat för driftkostnader för år 1918 ävensom en i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll utskottets hemställan samt beslöt lägga den av utskottet gjorda anmälan till handlingarna.

§ 12.

Statsutskottets nu föredragna utlåtande, nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag av telegrafverkets medel till Sveriges rikstelefonisters vilohemsförening godkändes.

§ 13.

Å föredragningslistan fanns vidare uppfört statsutskottets utlåtande, nr 28, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning i avseende å post- och telegrafverken samt statens järnvägar och vattenfallsverk.

Sedan *punkten 1*, angående anslag för inköp av inventarier för postverkets behov, föredragits, yttrade

*Ang. anslag
för inköp av
inventarier för
postverket*

Herr E. A. Nilsson i Örebro: Herr talman! Jag har begärt ordet vid denna punkt för att fästa kammarens uppmärksamhet vid ett visst sakförhållande. Som kammaren behagade finna, föreslås här, att riksdagen må för angivet ändamål anvisa för 1918 ett anslag av 350,000 kronor, men därefter heter det i klämmen: »med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna 175,000 kronor.» Det är icke allenast vid denna punkt, som det föreslås, att medgiva Kungl. Maj:t en liknande rätt, utan det är på samma sätt under nästa punkt och på samma sätt snart sagt punkt efter punkt i hela detta utlåtande. Kulmen uppnås, då man kommer till punkt 4, rörande telegrafverket, där det beträffande hela anvisningen — en liten nått summa på 12 $\frac{1}{3}$ miljoner kronor — föreslås, att Kungl. Maj:t skall få på detta sätt disponera densamma redan innevarande år. Det är sålunda icke något obetydligt belopp, som på det sättet föreslås, att Kungl. Maj:t skall ha rätt att av tillgängliga medel redan under innevarande år disponera. Jag har sökt räkna ihop, hur pass stort belopp detta sammanlagt utgör under det nu förevarande statsutskottets utlåtande nr 28, och kommit till, att det uppgår till icke mindre än 24 miljoner kronor. Härtill kan läggas ett belopp av 3 miljoner kronor till järnvägsändamål, som riksdagen redan förut tagit ståndpunkt till, och ytterligare kan läggas till ett belopp av 2 miljoner kronor, rörande vilka det endast föreligger en anmälan från utskottet, som emellertid förutsätter, att riksdagen kommer att lämna ett liknande bemyndigande. Sålunda kommer man småningsom för de affärsdrivande verken upp till ett belopp av sammanlagt omkring 30 miljoner kronor. Vad är innebörden härav? Jo, den verkliga innebörden av denna förskottsanordning är den, att man redan i år lever på den riksstat, som man fastställer för 1918. I och för sig har detta haft en viss hävd för sig, det medger jag, men utvecklingen har gått framåt mer och mer i samma riktning, och det innebär enligt min mening något, som är ganska betänkligt. Tendensen är starkt i framryckning, att man, som jag nyss sagt, lever upp i år vad som anvisas för ett kommande år, och den tendensen är desto äventyrligare, om jag får använda ett så strängt ord, ifall man samtidigt förskotterar medel på framtiden, ty då innebär det, att man lever i dag icke allenast på att förbruka

Ang. anslag
för inköp av
inventarier för
postverket.
(Forts.)

riksstaten för nästa år, utan måhända en riksstat, som kommer ännu senare. Jag skall icke djupare ingå på att Kungl. Maj:t sannolikt har det rätt knapert med tillgängliga medel i statsverkets kassafond. Den saken är för alla bekant. Jag har endast nu velat vid detta tillfälle fästa kammarens uppmärksamhet på nämnda sakförhållande under uttalande av den förhoppningen, att i den proposition, som blivit utlovad från regeringens sida rörande anordnandet av hela förskottsväsendet, även denna sak måtte tagas under övervägande, hur man lämpligen bör härmed förfara. Beträffande den föredragna punkten har jag intet annat yrkande att framställa, trots allt, än om bifall till utskottets hemstallan.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet von Sydow: Herr vice talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren har rört vid ett sakförhållande, som sedan länge varit föremål för uppmärksamhet både från Kungl. Maj:ts och från riksdagens sida. Sasom han även antydde, är ju saken också föremål för en kommittés behandling, och den torde väl så småningom komma att föreläggas riksdagen. Detta förhållande, att en stor del av de på ett visst års budget anvisade medlen begäres som förskott redan under det löpande året, uppträder huvudsakligen beträffande de affärsdrivande verken och har givetvis sin förklaring i deras särskilda natur. Det ställer sig nästan omöjligt för ett verk att, låt oss säga, den 1 oktober 1916, da vederbörande verks stater skulle vara inne, kunna beräkna vad som skall behövas under loppet av 1918. Följande års erfarenheter komma, och därför nödgas man begära i förskott under det löpande året. Vad särskilt angår telegrafverket, där hela beloppet — 12¹/₂ miljoner kronor — begäres i förskott, har saken sin historiska förklaring. Innan den nuvarande budgetuppställningen med 1911 började, skötte telegrafverket sina affärer sjalvt. Det fick bemyndigande att verkställa upplåning utan att medlen upptogos i budgeten, och det är givet, att styrelsen icke upplånade något förrän det var behöfligt. Vid övergången skulle man i själva verket behövt bevilja medel för två år, men då detta skulle medfört olägenheter, valde man i stället den utvägen att begära för ett foljande år med rätt för Kungl. Maj:t att förskottera under det löpande. Detta är ur bokföringssynpunkt allt annat än tilltalande, varför jag hoppas, att man skall finna en utväg att avhjälpa det anmärkta förhållandet. Det har framkastats tanken på en tilläggsstat. Hur saken slutligen skall ordnas, vet jag icke, men att den är föremål för uppmärksamhet, kan jag försäkra.

Herr Thorsson: Herr talman! Jag är fullständigt enig med den förste ärade talaren uti det spörsmål, som av honom berörts, men jag har nödgats på avdelningen biträda det förslag, som sedermera blivit utskottets, av den enkla anledningen att jag icke sag någon utväg för att riksdagen nu på en enda gång skulle kunna övergå ifrån det nu påtalade missförhållandet och komma

in i sådana ordnade budgetförhållanden, att man icke skall behöva använda ett budgetarsmedel för att därmed tacka behovet under ett annat år. Den exceptionella utveckling, som statens järnvägar och telegrafverket haft att framvisa under de två sista åren, motiverar i viss mån de förhållanden, som budgettekniskt återspeglas i den nu föreliggande propositionen. Ifråga om det sätt varpa blivande regleringar böra uppgöras för att förekomma nu påtalade förfaringsätt, så förhåller det sig ju så, som den förste talaren framhöll, att en kommitté nu sitter och utarbetar ett förslag, som kommer att föreläggas riksdagen, och det vill förefalla mig att för att komma i rätt spår måste riksdagen, vidtaga åtgärder för att genom en tilläggsbudget eller annorledes bringa ordning och reda uti medelsförvaltningen. Om man läser icke allenast klämmarna utan även motiveringen uti bilagorna till statsverkspropositionen, så framgår därav oförtydligt, att Kungl. Maj:t ansett sig behöva tillbakahålla en hel del anslagskrav, som gjorts av resp. myndigheter. Detta förhållande, att de affärsdrivande verkens ledningar framkomma med större krav, än vad man kan inpressa under årets budget, det anser jag i och för sig icke såsom någon ledsam företeelse utan tvärtom, därför att det är ett bevis på att berörda verk äro stadda uti en rask utveckling. Medelsanskaffningen skall väl alltid kunna ordnas på ett tillfredsställande sätt så snart vi komma in i rätta gängor igen.

*Ang. anslag
för inköp av
inventarier för
postverket.*

(Forts.)

Jag får säga, att, om man talar om att på olika sätt och i olika former överföra medel från ett budgetsår till ett annat, så är det klart, att den olägenhet, som herr E. A. Nilson nu fäste uppmärksamheten på, nämligen att medgiva Kungl. Maj:t rätt att på ett tidigare stadium disponera av riksdagen beviljade medel icke på långt när är så stor som den olägenhet, som framkallas därav att Kungl. Maj:t riksdagen ohörd utanordnar forskott, om vilkas omfattning man icke vet ej heller erhåller vetskap om, under vilket års budget de egentligen skola falla.

Jag har endast velat säga dessa ord och ber för övrigt att få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag vill dock tillägga, att det är icke endast dessa affärsdrivande verk, som beröras av hithörande förhållanden utan även andra. Jag har tillätit mig att gå igenom samtliga huvudtitlar för att se, hur det står till på detta område, och jag kan lämna den upplysningen, att på övriga huvudtitlar tillsammans mellan tre och fyra miljoner kronor föreslås att beviljas på 1918 års budget med rätt för Kungl. Maj:t att redan under 1917 disponera medlen. Men det är huvudsakligen ifråga om de affärsdrivande verken som detta system gör sig märkbart, då det enligt nu föreliggande utlatande är icke mindre än 26,800,000 kronor som föreslås att anvisas på 1918 års stat, men som Kungl. Maj:t anhåller att få disponera redan under 1917. Härutöver tillkommer 2,000,000 kronor för de affärsdrivande verken, som Kungl. Maj:t begärt på 1918 års stat med rätt att redan 1917 få disponera medlen som ännu icke utskottet yttrat sig om.

Ang. anslag för inköp av inventarier för postverket. Tillsammans således mellan 32 och 33 miljoner kronor som beviljas för 1918 men i verkligheten förbrukas redan 1917. Jag ber herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2—4.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 5, angående nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.

Mom. a).

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. ny lokomotivstation vid Krylbo.

Härefter föredrogs *mom. b)*; och anförde därvid

Herr Gylfe: Herr vice talman! I moment b) i denna punkt göres en framställning om anslag till uppförande av en ny lokomotivstation vid Krylbo, och i fråga om en föregående punkt i detta utlåtande har kammaren nyss beslutat om anslag till telegrafverkets byggnader därstädes. Vidare har i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning framställning gjorts av järnvägsstyrelsen angående utvidgning inom en snar framtid av Krylbo järnvägsstation och bangård. Av dessa sålunda beslutade nybyggnader och planerade utvidgningar vid Krylbo följer också, att en större personalstyrka där måste anställas. Nu är förhållandet det, att i Krylbo för närvarande råder stor bostadsbrist på grund av att byggnadsverksamheten under de sista åren varit så gott som inställd, vilket i huvudsak berott därpå, att inga tomter funnits till salu — de som finnas kvar på stadsplanen ha inköpts av Avesta Järnverksaktiebolag, och några tomter därifrån ha icke sålts mer än de tomter, som nyss blivit beslutade av kammaren här att inköpa för telegrafverkets behov. Detta har sålunda gjort, att det nu råder en kännbar bostadsbrist på platsen. Järnverket köper för närvarande in gårdar i Krylbo för eget behov, och detta bidrar ytterligare till ifrågavarande brist. Följden blir, att till hösten bli ytterligare 50—60 familjer husvilla, och dessa utgöras till största delen av järnvägspersonalen. Förhållandet är också, att flera järnvägsmän sökt transport från Krylbo på grund av omöjligheten att få husrum. Jag vet också, att såväl från järnvägsmännahåll som även från postmännen planeras framställningar till resp. styrelser angående nödvändigheten av vidtagandet av åtgärder i denna sak snarast möjligt, och ortsmyndigheterna ha också sedan länge haft sin uppmärksamhet riktad på denna fråga. Redan 1913, om jag minnes rätt, ingav man en framställning till

Kungl. Maj:t angående upplåtande av tomter från den vid Krylbo belägna kronoegendomen Lilla och Stora Åvesta; år 1914 framkom en Kungl. proposition i ämnet, och riksdagen beslöt men anledning av denna att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning, då det här gällde så stora tomtupplåtelser. Denna fråga är ännu olöst, och jag hade nu velat begagna tillfället att giva herr jordbruksministern en påstötning i den här frågan, om han varit här närvarande.

Ang. ny lokomotivstation vid Krylbo.
(Forts.)

Jag har som sagt velat vid denna punkt, som gäller anslag till stora utbyggnader vid Krylbo, fästa uppmärksamheten på den av mig berörda angelägenheten och betona, att det är behöfligt, att åtgärder vidtagas och att de vidtagas snarast möjligt.

Jag har intet yrkande att göra.

Herr Anderson i Råstock: Jag vill endast i anslutning till de synpunkter, som den siste talaren här framfört be att särskilt få stryka under, att just bostadsfrågan enligt min uppfattning är av ganska avgörande betydelse, då det gäller att behålla för respektive verk behöflig kvalificerad personal och även vid rekrytering av personalen.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Mom. c).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 6 och 7.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar bifölls av kammaren.

Punkterna 8 och 9.

Lades till handlingarna.

Punkterna 10—22.

Vad utskottet i nämnda punkter hemställt bifölls av kammaren.

Punkten 23.

Lades till handlingarna.

Punkten 24, angående anslag till fortsättande av statsbanan Sveg—Brunflo.

Ang. fortsättning av statsbanan Sveg—Brunflo.

Uti innevarande års statsverkproposition hade Kungl. Maj:t under titel »utgifter för kapitalökning, statens affärsverksamhet» be-

Ang. fortsättning av statsbanan Sveg—Brunflo. (Forts.)

träffande statens järnvägar föreslagit riksdagen att till fortsättning av statsbanan Sveg—Brunflo för år 1918 anvisa ett anslag, att utgå av lånemedel, av 2,500,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte till fortsättning av statsbanan Sveg—Brunflo för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 2,500,000 kronor.

Vid punkten var emellertid fogad reservation av herrar *Kvarnzelius, A. C. Lindblad, Pers, Thorsson, Rydén* i Malmö, *J. Ström, Olofsson* i Digernäs och *Ingvarson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte till fortsättning av omförmälda statsbana för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 2,200,000 kronor.

Punkten föredrogs, varefter

Herr Thorsson yttrade: Herr talman! I föreliggande punkt har jag i likhet med några andra av utskottets ledamöter avgivit en vid betänkandet fogad reservation.

Som herrarna torde finna av i ärendet tillgängliga handlingar berör det nu föreliggande förslaget en jämförelsevis liten del av den s. k. Inlandsbanan. Inlandsbanan skulle ju huvudsakligen vara en genomfartsbana, från vilken man sedermera skulle bygga ut järnvägssträngar litet här och där, där möjligheter för sådana förefunnos. Nu har emellertid under byggandet av denna bana de olika orternas behov av kommunikationer starkt betonats och framhållits; var och en har ansträngt sig till det yttersta för att framlägga skälen för den bansträcka, som närmast berör vederbörandes ort. Det finner jag vara ett fullt riktigt intresse och en berömvärd livaktighet från ortsbefolkningens sida.

Emellertid får naturligtvis varken riksdagen eller Kungl. Maj:t låta förleda sig att köra banan i alla möjliga vinklar och vrår och därigenom bidra till att förlänga vägsträckan, som ju redan förut är tillräckligt lång.

När detta ärende senast var föremål för riksdagens behandling, gällde striden Enskälalinjen eller Hogdalslinjen, icke den Enskälalinje, som på den här uppsatta kartan är dragen med blatt, utan en annan, i vissa avseenden från denna avvikande linje. Riksdagen stannade då vid att överlåta åt Kungl. Maj:t att bestämma sträckningen på den omtvistade biten. Kungl. Maj:t har nu fastställt järnvägslinjen från Sveg och fram till Överhogdal. Man kan skämtsamt säga, att Kungl. Maj:t har här skapat *nåsans nedersta del*. Det är en otäck företeelse en sådan krökning på en genomfartsbana, som Kungl. Maj:t här lagt grunden till. Nu resonerar utskottsmajoriteten som så, att eftersom Kungl. Maj:t redan gjort en krök på banan, så är det egentligen en bagatell, om vi göra en till. Det synes mig ändå vara ett konstigt sätt att räta till Kungl. Maj:ts nädiga krökar.

Nu är det emellertid de kulturella intressena, säger man, som varit de avgörande för Kungl. Maj:ts förslag i första hand, och

naturligtvis är det också de kulturella intressena som äro avgörande för den sträckning, som nu av statsutskottet tillstyrks. Jag får då säga, att den trakt, som denna bana har att gå igenom, i och för sig icke är så givande, vilken sträckning man än vill använda, utan man får huvudsakligen här se på denna bana såsom en genomgångsjärnväg, vilken på kortast möjliga väg skall genomsläppa trafiken. Emellertid, da Kungl. Maj:ts järnvägsstyrelsen och utskottet läst en sådan avsevärd vikt vid de kulturella och sociala synpunkterna, så må det icke förtänkas mig, att jag också i någon mån vill försöka att gå in uti bedömande av de handlingar, som ha från båda de stridande parterna lagts fram för riksdagsmännen i syfte att motivera de sträckningar, som de olika parterna kämpa för. Då är det ofrankomligt, att ur skogsvårdssynpunkt den s. k. Rätanslinjen intager en framskjuten ställning framför Tvärhoalinjen. Däremot har man sagt, att Tvärhoalinjen har vissa företräden framför den andra till följd därav, att den går igenom mera odlingsbar mark, och att det är större utvecklingsmöjlighet här för jordbruket.

Vid försöket att bilda mig en uppfattning om detta spörsmål, har jag icke kunnat frigöra mig från det intrycket, att de intressen, som söka framställa jordbruksmöjligheterna i Tvärhoalinjens trakter, hava, som man brukar säga, skurit till åtskilligt i växten. Det har med mycket stor styrka framhållits, att Tvärhoalinjen skulle komma att beröra myrmarker och övriga odlingsmöjligheter i väsentlig högre grad än en linje dragen över Rätan. I det undersökningsinstrument, som upprättats över myrmarkernas odlingsmöjligheter, har jag funnit, att det är åtskilligt, som man försöker räkna till Tvärhoans speciella trafikområde, som egentligen bör utmönstras därifrån, därför att berörda odlingsområden i lika hög grad betjänas, om linjen går över Rätan. Av det instrument, som upprättats, framgår, att Klövsjö byamän äga myrmarker till omkring 1,100 hektar. Dessa myrmarker vila på kalkbotten och äro ur den synpunkten lätta att odla. I samma instrument står emellertid angivet, att byarna Böle, Kvarnsjö och Åsarne ha omkring 2,800 hektar. Det vill säga, värderingsmannen säger, att det är två eller tre gånger den areal 1,100 har jag förut nämnde, som tillhör Klövsjöborna, och därför har jag tillåtit mig räkna med 2,800 hektar. Dessa 2,800 hektar, som man uppenbarligen är intresserad av att räkna in under Tvärhoans rayon, kunna icke räknas under denna linjes trafikområde på det sätt, som man sökt göra, utan man får närmast, såsom jag redan betonar, säga, att de kunna i lika hög grad betjänas av vilken som helst av de olika järnvägssträckningarna. Innebyggarne uti Åsarne och Kvarnsjö kunna väl icke ha något särskilt intresse av Tvärhoalinjen framför den andra, i all synnerhet som Kvarnsjö bys byamän i en särskild skrift tillåtit sig protestera mot, att Klövsjöborna vilja uppträda som talesmän för deras järnvägsintressen, som de bestämt försäkra ligga åt Rätanshållet.

I fråga om själva beskaffenheten av dessa myrmarker säger

Andra kammarens protokoll 1917. Nr 25.

Ang. fortsätt-
ning av stats-
banan Sveg—
Brunflo.
(Forts.)

instrumentet att det finnes i runt tal omkring 904 hektar myrmarker, som ligga på Nederhögens och Söderhögens byamäns områden och äro deras tillhörighet. Hela detta mosskomplex består av mossjord, bildad av starrgräs och i vissa fall av vitmossa. Djupet varierar från 0,3 meter till 4 meter, detta senare djup på ett mindre område. I genomsnitt kan man säga, att tjockleken av det oförmultnade mosslaget — *alla dessa mossar äro oförmultnade* — är 1½ meter, men underlaget för dessa myrar är renasanden och i en del fall *grus*; i *ett enda fall* är det angivet till *sandjord*. Det är klart, att dessa myrmarker, som bestå av oförmultnat starrgräs och vila på grusbotten, icke kunna anses utgöra myrar av bästa kvalitet, och det vill förefalla mig, att om myrarna vila på grusbotten, så är det ganska antagligt att den omgivande trakten också består av grusmarker.

Nu kan jag icke tillmäta jordbruksmöjligheterna däruppe, av så avgörande betydelse, att jag för deras skull skulle vilja ålägga statsverket att bygga en järnvägslinje, som enligt järnvägsstyrelsens beräkningar och enligt de gamla å-priserna skulle öka statsverkets utgifter med 422,000 kronor, men som efter nu rådande priser kommer att öka statsverkets utgifter icke med 422,000 kronor utan naturligtvis med ett större belopp. Jag är fullt medveten om, att stegrade kostnader i samma proportion drabba Rätanslinjen, men skillnaden i merkostnad mellan Tvärhoalinjen och Rätanslinjen blir större i samma mån byggnadskostnaderna ökas. Om det hade gällt enbart att lägga ned denna halva miljon och icke med denna nybyggnad hade följt mer än den vanliga förräntningen, som jag kan beräkna till något över 20,000 kronor om året, skulle naturligtvis frågan icke varit så avgörande, men det gäller ju dessutom — vilket jag vill fästa herrarnas uppmärksamhet på av förbiseende icke inkommit i reservationens motivering — en årlig ökning i driftkostnaden på 15,000 kronor. Hur man resonerar och bagatelliserar den årliga kostnadsfrågan så blir det dock minst 35,000 kronor dyrare pr år om riksdagen beslutar bifalla Tvärhoalinjen. Det vill jag säga herrarna, att när vi med ljus och lycka söka efter medel för att skaffa kommunikationer i det kommunikationsfattiga Norrland, så vill jag ifrågasätta, om icke det finnes medborgare i Norrland, som ha större behov av att få denna halva miljon för ordnandet av sin järnvägsfråga än det behov, för vars tillfredsställande man skulle göra denna nya krök på Inlandsbanan som nu är ifrågasatt av Kungl. Maj:t och som järnvägsstyrelsen, som det vill förefalla mig, biträtt med samma sукan som biskop Brask: »Härtill är jag nödd och tvungen!»

Nu har man talat om, att man skall taga hänsyn till befolkningsförhållandena där uppe. Då har jag också försökt göra en liten jämförelse mellan befolkningstillgången utefter de olika sträckorna. Jag har därvidlag fäst mig särskilt vid, att de som till varje pris plädera för Tvärhoalinjen, gå ut ifrån, att det egentligen öster om Rätanslinjen icke finns något folk, som har behov av järnväg, ty där har man så stora möjligheter att komma fram

till den gamla längdbanan, så där behöver man alls icke komma i beröring med den nya banan. Därför vill nu Kungl. Maj:t och övriga Tvärhoaintressenter utan vidare utmönstra dessa människor från jämförelsen. Och då är det klart, att när i Klövsjö by finnas 745 personer och i Rätans by 550 personer, de 745 personerna ha större rätt att få järnvägen flyttad åt sin sida än de 550 personerna ha rätt att hålla på, att den skall gå alldeles inpå deras husknutar. Ja, om det varit endast detta intresse, så skulle jag hava förstått, att myndigheterna gjort denna krök på banan. Men det är icke enbart det, man har att räkna med. Vi veta nämligen icke, när den dag kommer, då den nu föreslagna järnvägen kan förbindas med den andra statsbanan, som redan går längs genom Norrland, och så länge den saken icke är avgjord, så vill det förefalla mig, att ett rättvist bedömande av föreliggande fråga måste bjuda mig att taga hänsyn till även de medborgares intressen, som bo några mil öster om Rätan. Och då jag gör det, kommer jag till ett annat resultat ifråga om bedömandet av huru många personer som kunna ha intresse av den ena eller andra sträckningen av nu berörda järnväg. En av mig gjord jämförelse visar att uti Björnberget, Nederhögen och Söderhögen, Kloksåsen, Bryngelhögen och Klövsjö finnas tillsammans 1,122 personer vilka obestriddligen ha större fördel av att få Tvärhoalinjen. Men om jag räknar med innevånarna uti Böle, Kvarnsjö, Handsjö, Övertyringen och Rätans byar så fås 1,314 personer som synes ha mera intresse av Rätanslinjen.

Men nu skulle jag kanske gå ifrån detta och något beröra den utomordentliga vikt, man fäst vid skogsförädlingssynpunkten, som man förmenar tala för att Tvärhoalinjen bör byggas framför Rätanslinjen. Det har betonats, att om Rätanslinjen bygges, så utslutes därigenom möjligheten för dem, som bo i de byar vilka ligga i närheten av Tvärhoån och dess bivattendrag, att tillvarata sina skogsprodukter, och detta har Tvärhoaintressenterna ansett vara ett synnerligen starkt skäl. Av ett par sågverksbolag, Iggesunds bruk och Bergvik & Ala Nya Aktiebolag som synes vara mycket intresserade av detta järnvägsbygge har lämnats ett intyg, att det är mycket svårt och olämpligt att flota timmer i Tvärhoån och Linaån, och att just därför skogsägarna kring Tvärhoans vattendrag icke kunnat på behörigt sätt tillvarata sitt skogsavfall. Nu skulle den saken klareras genom att bygga Tvärhoalinjen. Jag vill då fråga dem, som äro hemma på timmerflottningens område, om det egentligen kan vara någon stor fördel för dem, som släppa ut sitt timmer i övre delen av Tvärhoån, att få en uppsamlingsbassäng exempelvis vid någon av de små ringar, som järnvägsstyrelsen låtit rita på den invid talarestolen upphängda kartan, dessa ringar angiva de platser där man tänkt sig lägga en station eller hållplats. Skall det timmer, som ligger omkring dessa små vattendrag, Rönnebergsån, Linaån och Tvärhoån, skall det timret vara av en sådan avgörande betydelse, att man för att tillvarata det skall bygga en sådan krök på banan,

Ang. fortsättning av statsbanan Sveg—Brunflo.
(Forts.)

Ang. fortsätt-
ning av stats-
banan Sveg
Brunflo.
(Forts.)

som här är ifrågasatt? Jag betvivlar det. Ty det vill förefalla mig, att då det icke är mera än 30 kilometer från det område, där Tvärrhoan rinner upp, och till den punkt, där detta vattendrag träffar den planerade Rätanslinjen så kunna icke transport- och flottningskostnaderna på dessa 30 kilometer medföra en så avsevärd merkostnad, att denna i och för sig skulle motivera den av Kungl. Maj:t äskade högre statsutgiften. Från den plats där Rönnebergsån upprinner och fram till Tvärrhoan är det 15 kilometer, från den plats där Linaån upprinner och fram till Tvärrhoan är det 10 kilometer, såvitt jag kunnat mäta på kartan, och den vägen måste i alla fall timret transporteras vattenvägen. Då frågar jag herrarna, om man för att inbespara flottningskostnaderna för några kilometer i Tvärrhoån verkligen bör pålägga statsverket de utgifter, som i utskottsutlåtandet äro ifrågasatta. Jag har icke kunnat bli övertygad därom, och det är ur den synpunkten som jag icke kunnat biträda utskottets förslag.

Men jag vill säga, att jag har ännu ett skäl, varför jag håller på Rätanslinjen framför den andra, och det är, att Rätanslinjen, förutom att den bestryker ett lika rikt om icke rikare skogskomplex som Tvärrhoalinjen, även berör en betydande kronopark, som statsverket självt äger. Skulle vi nu biträda regeringens förslag, som utskottet tillstyrkt, så skulle vi komma i det mycket besynnerliga predikamentet, att då vi ha att tillvarataga statsverkets egen egendom, så bygga vi en järnväg, som ligger en mil från denna skog, varigenom vi tvinga staten att på *vagnsaxel* transportera de förädlade skogsprodukterna från uppsamlingsbasängen söder ut i Rätans sjö till Tvärrhoalinjens järnvägsstation. Det vill dock förefalla mig, att statsverket bör i någon mån se även på sin egna tillgångar. Icke vill jag driva detta så långt, att jag anser, att statsverket för att tillgodose sina egna intressen och tillgångar skall åsidosätta det allmänna intresse, som ju måste ligga däri, att folket där uppe får utvecklingsmöjligheter. Men då jag icke kunnat bli övertygad om annat, än att jag tjänar ortsintresset i allmänhet bäst genom att ansluta mig till Rätanslinjen, så har jag även av denna anledning kommit att tillhöra reservanterna.

Jag skall nu icke längre upptaga kammarens tid utan ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av mig med flera vid betänkandet fogade reservationen.

Herr talmannen, som under herr Thorssons anförande återtagit ledningen av förhandlingarna, lämnade härefter ordet till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet von Sydow, som yttrade: Den föregående ärade talaren har tydligen tagit hela denna fråga såsom en riktig hjärtesak. För mig ställer den sig ingalunda så, det är helt enkelt en omdömesfråga. Jag skall så lidelsefritt som möjligt söka klarera de synpunkter, jag haft. Med

herr talmannens tillåtelse skall jag be att få demonstrera saken på den karta, som satts upp här.

Det gäller för närvarande, som kammarens ledamöter redan känna, valet mellan dessa två linjer, den så kallade Tvärhoalinjen å ena sidan och den så kallade Rätanslinjen å den andra. Kungl. Maj:ts och statsutskottets majoritet ha för sin del tillstyrkt Tvärhoalinjen, under det att reservanterna förorda Rätanslinjen.

Den föregående ärade talaren riktade i förra delen av sitt anförande en kritik mot Kungl. Maj:ts beslut på ett tidigare stadium, då valet träffades mellan Enskälalinjen och den så kallade Ytterhogdalslinjen. Den saken har också ett ganska nära sammanhang med den fråga, inför vars avgörande vi nu stå. Jag skall därför tillåta mig att i korthet utveckla min uppfattning i den delen. Herr Thorsson menade, att Inlandsbanans så gått som enda syfte vore att skapa en genomgående ny förbindelseled mellan de inre trakterna av norra Sverige och de västra delarna av riket. Från denna bana skulle sedermera löpa ut tvärbanor till redan existerande banor och omkring dessa skulle skapas kultur. För min del har jag icke fattat Inlandsbanans ändamål på detta sätt. Det är visserligen sant, att den skall bli en genomgående bana, men dess övervägande syfte är dock att skapa kultur och ny odling, ny bosättning i förut öde trakter. För detta ändamål bör man vid valet mellan linjestreckningar anlägga den synpunkten: varigenom främjas detta ändamål bäst? Järnvägsstyrelsen hade som nämnt föreslagit, att man skulle från Sveg upp till Asarne draga linjen över den så kallade Enskalahöjden. Då framträdde med mycken styrka åtskilliga intressen, som hävdade, att man borde gå en annan väg — över Överhogdal och Ytterhogdal och sedan efter Rätan upp till Asarne. För min del var jag mycket tveksam vid valet, sedan jag tagit del av handlingarna — herr Thorsson har ju i sitt anförande lagt en väsentlig vikt vid papperens innehåll. Jag fann frågan som sagt så pass tvistig, att jag ansåg nödvändigt att skaffa mig ett personligt omdöme om dessa trakter. Jag gjorde därför en resa. Jag har befarit en stor del av dessa trakter och varit uppe åt Enskåla också. Därefter var valet icke synnerligen svårt för mig.

Järnvägsstyrelsens huvudsakliga skäl för Enskälalinjen voro, att den var 17 km. kortare än den andra linjen och att den var väsentligen billigare i driftkostnader. Det var skälen för densamma. Däremot ställde den sig något dyrare i anläggningskostnader; banan måste nämligen klättra upp i höjden; och det som bestämt talade emot förslaget var, att linjen, så snart den lämnat Ytterberg, kommer in i fullständigt öde och sterila trakter, som räcka ända upp till Söderhögen — en sträcka av omkring 50 km. På 30 km. av denna sträcka ligger linjen mer än 500 fot över havet, och det är klart, att växtligheten där måste vara jämförelsevis eftersatt. Den andra linjen skulle däremot gynna Ytterhogdal och Överhogdal med dessa orters uppenbart stora utvecklingsmöjligheter samt Älvros kommun.

Ang. förslättning av statsbanan Sveg—Brunflo.
(Forts.)

Ang. fortsätt-
ning av stats-
banan Sveg—
Brunflo.
(Forts.)

Dessutom funnos även andra synpunkter, som enligt min uppfattning talade för valet av Hogdalslinjen. Fråga har väckts om framdragandet av en järnväg i Ljusnans dalgång, från Ljusdal och uppåt. För en sådan järnväg vore det givetvis lättare att få en anknytning i Ytterhogdal än att dra järnvägen fram till Sveg. Vill man tänka sig en längre utvecklingslinje, en sammanknytning mellan Inlandsbanan och norra stambanan vid Änge eller Östavall, så skulle denna framtidsstanke även underlättas genom valet av Hogdalslinjen. Dessa synpunkter voro sålunda de för mig avgörande, då jag tillstyrkte Kungl. Maj:t att fastställa Ytterhogdalslinjen.

Emellertid skulle man genom valet av denna linje i dess ursprungligen tänkta form alldeles tillbakasätta de intressen, som skulle gynnas av Enskälalinen, framförallt Klövsvös, Nederhögens, Söderhögens och Klovasens intressen. Jag har rest den vägen också. Efter närmare överläggningar med ortsintressenterna och vederbörande järnvägsmyndighet kommo vi överens att undersöka möjligheten av att finna en annan linje, som på en gång kunde tillgodose såväl Överhogdal och Ytterhogdal som de av Enskälalinen närmast intresserade orterna. På grund härav företogs en undersökning av Tvärhoalinen, vilken undersökning resulterade i att man bestämde sig för denna linje.

Tvärhoalinjens nackdelar gent emot Rätanslinjen äro först och främst, att den förra är $3\frac{1}{2}$ km längre än den senare. Men nog förefaller det underligt, att de representanter, som med synnerligen stor styrka pläderade för Hogdalslinjen i stället för Enskälalinen nu säga: Hur kan man välja en linje, som är $3\frac{1}{2}$ km längre, när man har den raka linjen, samma personer, som icke fäste något avseende vid att Rätanslinjen var 17 km. längre än Enskälalinen. Vad som här spelar en betydande roll, det är avvägandet av de skilda orternas intressen, anläggningskostnaderna och driftkostnaden. Däremot är det av liten betydelse, om den trafikerande allmänheten får åka 3 min, kortare eller längre tid på tåget. Och vad fraktsatserna beträffa, bli de faktiskt taget desamma, vare sig man väljer Tvärhoalinen eller Rätanslinjen.

Anläggningskostnaderna äro, såsom tidigare nämnts, 422,000 kronor större för Tvärhoalinen än för Rätanslinjen. Detta är naturligtvis en avsevärd post, men man får icke se denna post isolerad. Man får även taga hänsyn till de ökade kostnader för det allmänna, som Rätanslinjen skulle medföra på grund av vissa väganläggningar, som absolut skulle pressa sig fram, om man valde den linjen. För närvarande går en ny och modern landsväg från Klövsvö till Rätan, och denna skär banan i den punkt, där man tänkt sig, att stationen på Tvärhoalinen skulle läggas. Från Nederhögen och Söderhögen har också byggts landsväg — den är markerad på kartan — som kommer in ungefär vid Böle på vägen till Rätan. Det har sagts i inlagor från Tvärhoansintressenterna, att denna landsväg anlagts därför att Enskälalinen tidigare var förordad, att man på förhand inrättat sig därefter. Den uppgif-

den har jag icke varit i tillfälle att kontrollera, men landsvägen finns emellertid.

Om åter Rätanslinjen skulle väljas, då är det alldeles avgjort, att det pressar sig fram dels en ny väg från Klövsjö till en lämplig punkt på Rätanslinjen. Landsvägsavståndet från Klövsjö till Rätan är nämligen 24 km. Olika alternativ kunna tänkas. Från Klövsjö till Asarna station leder en gammal 20 km. lång utomordentligt backig landsväg, som klättrar upp i höjden. Enligt ortsbefolkningens egen uppfattning är det icke möjligt att använda denna väg i sitt nuvarande skick. Skall den bli till gagn såsom körväg fram till en järnvägsförbindelse, måste den helt omläggas. En approximativ beräkning av Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen leder till det resultat, att en omläggning skulle komma att kosta 200,000 kronor. Detta torde emellertid icke bli den sannolika utvecklingen, utan troligare är, att man kommer att bygga en ny väg från Klövsjö till Kvarnsjö. Terrängförhållandena här synas vara så svåra, att landsvägen måste komma att gå i rätt väsentliga krokor och bli, enligt beräkning, ungefär 15 km. lång. Om vägen kunde dragas i rak riktning, skulle den bli 12 km. lång, och enligt en approximativ kalkyl av Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen i så fall komma att kosta 120,000 kronor i anläggning. Man torde dock av nyss anført skäl knappast kunna tänka sig, att denna väg skulle kunna byggas för mindre belopp än 150,000 kronor.

Vidare torde med all sannolikhet Bryngelhögen nödgas bygga sig en utfartsväg till Rätanslinjen. Denna har av Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen beräknats komma att kosta 80,000 kronor.

Dessa kostnader äro angivna i runda tal. För att nu icke taga till för mycket kunna vi säga, att ungefär 200,000 kronor är den merutgift för det allmänna, som Rätanslinjen medför.

Däremot är det sant, att Tvärhoalinjen medför en ökad driftkostnad på ungefär 15,000 kronor enligt järnvägsstyrelsens beräkningar. Vid dessa beräkningar har man dock icke tagit hänsyn till de ökade trafikintäkter, som uppkomma därav, att befolkningen i de trakter den linjen gynnar är större än befolkningen utefter Rätanslinjen. ej heller till de större utvecklingsmöjligheterna för de förra.

Om man nu tänker på båda dessa linjer ur bosättningssynpunkt, lider det intet tvivel, att Tvärhoalinjen kommer att tillgodose en väsentligt större folkmängd än Rätanslinjen. Det har framlagts siffror från båda sidor, men jag tror, att man håller sig på rätta sidan, om man tager de beräkningar järnvägsstyrelsen gjort. De visa, att Tvärhoalinjen tillgodoser en 400 personer större befolkning.

Jag kan icke underlåta att vända mig mot herr Thorssous siffror. Han lade till Rätanslinjen exempelvis Kvarnsjö, vilken ort blir precis lika väl tillgodosedd med den ena som med den andra linjen, och likaså Böle by, vilken blir snarast bättre tillgodosedd genom Tvärhoalinjen. Sedan syntes han vilja endossera ett på-

Ang. fortsättning av statubanan Sveg—

Brunflo.

(Forts.)

Ang. fortsätt- stående, att man borde taga hänsyn till Överturingens by vid
ning av stats-beräkning av Rätanlinjens trafikområde. Jag tycker allt, att
banan Steg—man bör lämna denna by åsido. Den ligger, som herrarna kunna
Brunflo. se, här uppe (pekar) och har om icke kortare så i alla händelser
(Forts.) icke stort längre avstånd till Östavalls järnvägsstation å norra
stambanan, än den skulle få till Rätan eller omkring 3 mil. Detta
om befolkningsförhållandena.

De båda platser, som vid linjevalet äro av största intresse,
äro å ena sidan Klövsjö by, å den andra Rätan.

Klövsjö by har en befolkning uppgående till 700—800 männi-
skor. Den är en typisk jordbruksby med stora utvecklingsmöjlig-
heter och har en mycket intresserad och företagsam befolkning.
Jag kan nämna, att man där har anlagt en kraftstation på 600
hästkrafter för en kostnad av omkring 300,000 kronor. Där brin-
ner elektriskt ljus i stugorna och t. o. m. i ladugårdarna. Klövsjö
omgives av en rad av kalkberg, som, därest järnvägslinjen kom-
mer att dragas på lämpligt avstånd från byn, kommer att bättre
kunna exploateras än genom Rätanlinjen. Även i den omkring
liggande bygden är jorden kalkblandad. Kalkförgreningarna sträcka
sig ända ned till Söderhögen. Att man här har bättre jordbruk,
finner man, om man jämför siffrorna för kreatursstocken.

Rätan återigen har 500—600 innevånare. Orten gör intryck
av en mindre handelsplats med delvis jordbrukande befolkning.
Där finnes en liten såg, men platsen ger i alla händelser icke
samma intryck av livaktighet och utvecklingsmöjligheter som Klöv-
sjö. De byar — om man bortser från dem, som skulle tillgodoses
lika väl av den ena som av den andra linjen — vilkas avgörande
intressen ligga i Tvärhoalinjen, äro Klövsjö, Nederhögen, Söder-
högen, Kloxåsen och Bryngelhögen. Av den andra linjen intres-
seras förutom Rätan endast en del mindre byar, såsom Vitvatts-
krogen.

Jag har redan antytt min uppfattning av jordbruksförhållan-
dena genom att angiva den allmänna karaktären av Klövsjöbyn.
Jag tror också, att de utredningar, som verkställts från mosskultur-
föreningens sida, opartiskt lästa, giva utslaget till förmån för Tvär-
hoalinjen. Om man för övrigt reser landsvägen från Överhogdal
till Rätan, får man en tydlig bild av förhållandena. Man passerar
genom tallhedar och sandmoar i en trång och stenbunden dalgång.
Att i närheten av denna järnvägslinje tänka sig någon större ut-
veckling, förefaller mig åtminstone svårt. Här däremot (pekar) i
Klövsjötrakten med tillhörande byar är öppen bygd med vackra
kullar och omgivande myrmarker, delvis kalkförande.

Så komma vi till skogsintresset. Om man endast ser till area-
len av skogsmark, är det ganska svårt att giva företräde åt vare
sig den ena eller den andra linjen. Ser man åter till beskaffenheten
av de skogar, som finnas inom den ena och den andra linjens trafik-
område, torde nog Tvärhoalinjen hava företräde. Dessa bygder,
som herrarna se här, de trakter, som ligga inom Rätanlinjens
trafikområde, (pekar) hava lång tid haft mycket goda flottnings-

förhållanden och billiga flottningskostnader. Detta har medfört, att den större skogen är avverkad och att även småvirket till stor del är borta. Det är väsentligen ungskog efter denna linje, denna del av Rätanlinjen. Här återigen inom Tvärhoalinjens trafikområde (pekar) äro flottningsförhållandena synnerligen ogynnsamma. Dessa ogynnsamma flottningsförhållanden ha medfört, att det där ännu finnes kvar mycket skog och delvis ogallrad skog. Kolvirke finnes i riklig mängd. Ur den synpunkten torde nog Tvärhoalinjen hava företräde framför Rätan.

Ing. fortsättning av statsbanan Sveg—Brunflo. (Forts.)

Så kommer jag till en synpunkt, som jag tycker man icke bör blunda för, nämligen att skipa rättvisa mellan olika intressen. För mig har det avgörande varit, när jag slutligen bestämde mig för Ytterhogdalslinjen, att se till, att icke alldeles lämna Klövsjö-intressena åsido. Om man tar Tvärhoalinjen, ställer man så att säga kyrkan mitt i byn; man tillgodoser både Rätan och Klövsjö. Om man återigen stannar för Rätanlinjen, får Klövsjö by 22 kilometer till station, under det Rätan endast skulle få 2 kilometer. Om man går in för Tvärhoalinjen och lägger stationen vid Utanbergsvallen, blir Klövsjö fortfarande icke den mest gynnade nationen; Klövsjö får sålunda 13 kilometer till station, medan Rätan får 11 kilometer. Rätan har sina landsvägsförhållanden redan ordnade, och man torde med lätthet därifrån komma ned till järnvägslinjen.

Om man sålunda vill med rättvisa tillgodose lokalintressena på bästa sätt, vilket jag anser vara ett av Inlandsbanans ändamål, så tror jag, att kammarern gör klokt i att följa statsutskottets majoritet och rösta för Tvärhoalinjen.

Vidare anförde

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman, mina herrar! Herr civilministern säger, att här gäller det att skapa kultur, och tycks mena, att man skapar mera kultur med Tvärhoalinjen än med Rätanlinjen. Herr civilministern sade vidare, att man här bör grunda sina omdömen på personlig erfarenhet, och nämnde, att han själv varit uppe i de ifrågakvarande trakterna. Jag vill säga detsamma. Jag har också varit i de där trakterna, men mitt omdöme i fråga om möjligheten att skapa kultur där uppe sammanfaller tydligen icke med herr civilministerns. Jag lär väl ej kunna se lika långt som herr civilministern, som är en så högt uppsatt man; men en enkel lantbrukare har väl i alla fall någon liten praktisk erfarenhet beträffande jordbrukets utvecklingsmöjligheter.

I fortsättningen sade herr civilministern, att Tvärhoalinjen skulle tillföra större intäkter genom trafiken än den andra linjen. Jag är av motsatt mening. Jag säger, att om man bygger Rätanlinjen, så kommer den till en plats med förutsättningar för en mycket stor trävaruindustri. Den linjen skulle tillföra järnvägen mycket mera gods och ge den mera arbete än någonsin Tvärhoa-

Ang. fortsätt-
ning av stats-
banan Sveg—
Brunflo.

(Forts.)

linjen och dess jordbruks utvecklingsmöjligheter någonsin kan komma till. Det är min bestämda uppfattning.

Nu har det sagts, att det redan är en samlingsbom längre upp och att man här skulle kunna få de fabriker, som äro nödvändiga för att kunna utnyttja skogens alster, men jag säger, att det är plats för fabriker både ovanför och nere vid Rätansjön. Där finnes ett stort område med präktiga skogar. Herr civilministern ville påpeka, att Rätan-linjen skulle gå genom trakter med sämre skogar än skogarna i de trakter Tvärhoa-linjen genomlöper. Jag är även i detta avseende av en motsatt mening. Jag vet icke hur våra blickar sträckt sig, men jag har den meningen, att Rätanstrakten är den, där man kan samla det mesta och bästa virket. Där nere i Klaxås är det bolagsskogar, vilka äro ganska skarpt tagna.

Jag skall icke mera bemöta herr civilministerns uttalade meningar, utan skall jag fortsätta med att uttala mina egna åsikter. Jag har varit på ort och ställe. Att kunna säga att utvecklingsmöjligheterna äro så stora i Klövsjö socken är något ofattligt för mig. Det går några små strömmar mellan bergen. Där är det ganska trångt. Den jord, som kan odlas, är redan odlad, och det är icke något mer att komma med. När man kommer ned till Söderhögen och Klaxås, finner man där stora myrar, som herr Thorsson förut påpekat. Dessa myrar variera i djup från $\frac{1}{3}$ meter till 4 meter på några ställen; djupet är i genomsnitt $1\frac{1}{2}$ meter. Jag skall nu be att få peka på några uttalanden, som förekomma i det av Svenska mosskulturöreningen upprättade instrumentet, omfattande undersökningar på icke mindre än åtta olika myrar. Där säges t. ex., att myren Storflon, som har en areal av 143 hektar och ett genomsnittsdjup av $1\frac{1}{2}$ meter, ligger på sand- och delvis stenbotten. En annan myr, Borstmyren, har endast 0,3 meters djup och ligger på sandbotten och kullerstensbotten. Alla de uppräknade åtta myrarna ligga på sand- eller kullerstensbotten. Jag vill då fråga den, som något sysslät med odling av myrar, om han verkligen tror, att det är någon särskild utvecklingsmöjlighet på detta område. Nej, myren skall ligga på bättre botten, på lerbotten och vara av bättre kvalitet än denna är. Denna myr är en omulnad starmyr. När man dikat ut den och den fått ligga några år och mulna ihop, är man nere på stenbotten. Det är icke möjligt att påstå, att det skall kunna bli verkligen någon framtida utveckling på denna jordmån, det är min bestämda uppfattning, utan skall det bliva någon framtida utveckling, skall det vara bättre botten och också bättre myrar. Vi ha så ofantliga vidder av mycket bättre myrar och med bättre odlingsförutsättningar längre norrut. Jag behöver bara peka på norra Jämtland, på Vilhelmina och Dorotea. Där ha vi vidder, som äro oändligt stora och oändligt mycket bättre att odla på än vad de här ifrågavarande äro.

När man nu har pekat på jordbrukssynpunkterna, så vill jag säga, att detta nästan är en bluff. Det är synnerligen minimala

saker man kommer med, när man skall göra en så stor krokväg för den falska myren vi talat om.

Som sagt, jag har förut påpekat, att det är ett stort intresse för staten själv att få den raka banan, som går förbi ändan av Rätansjön, en plats för stor trävaruindustri. Det är min ofrånkomliga mening, att där kan uppsamlas stora mängder virke, som kan förädlas till trämassa, kol och varjehanda.

Jag skall icke längre uppehålla kammarens tid. Litet var här ju hunnit sätta sig in i frågan, som för övrigt har varit så länge dryftad i utskottet och blivit känd genom alla deputationer, som varit uppe, än från det ena och än från det andra hållet. Litet var torde hava satt sig in i frågan. Jag dömer dock icke efter vad jag hört av dessa deputationer. De belägga varandra med lögnér å båda sidor; med dem får man allt vara försiktig. Min övertygelse är grundad på mina egna iakttagelser på ort och ställe. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Anderson i Rästock: Herr talman! Jag erkänner, att det är onödigt, att sedan herr statsrådet haft sin åskådliggörande framställning ytterligare orda om denna sak, men då jag har deltagit i utskottets behandling av detta ärende, ber jag att få säga, varför jag kommit att biträda utskottsmajoritetens förslag.

Här har man ju så länge kommit fram med utredningar belysande än företrädena och än nackdelarna av de olika linjerna, att det icke är synnerligen mycket mer att säga därom. Jag vill emellertid, som sagt, försöka att i kortheten ange skälen för den ståndpunkt jag intagit till frågan. Jag ber då att redan från början få säga ifrån, att jag icke kan tillmäta yttrandena från de många deputationer, som besökt oss, någon större betydelse, ty av dessa är det omöjligt att få någon rätsida på vem som har rätt, eller om någondera har fullt rätt. Jag tror, att herr Thorsson är villig att skriva under samma uppfattning, att det är alldeles omöjligt att bilda sig någon bestämd mening på grund av det som sagts från dessa deputationers sida. Jag vill dock påpeka ett par saker. Då det här har talats om kommunikationsmöjligheter kan jag för min del icke underlåta att påpeka, att vad möjligheterna till vattenkommunikationer beträffa, så har den befolkning, som skulle tillgodoses genom Rätanslinjens sträckning, betydligt bättre vattenkommunikationer än den befolkning, som Tvärhoalinjen skulle tillgodose. Detta har för mig varit ett avgörande skäl för att ansluta mig till Tvärhoalinjen. Ingen kan väl gärna påstå, att det i och för sig kan vara särskilt fördelaktigt, att anlita järnväg för transport av timmer, exempelvis, utan de allra flesta torde medgiva att det är billigast och fördelaktigast att begagna sig av de naturligaste och för detta ändamål bästa transportmedlen, nämligen vattenvägarna. Här har Rätanslinjens befolkning ett givet övertag, vilket kommer till synes — enligt de uppgifter jag fått, uppgifter, som jag visserligen icke haft tillfälle att kontrollera, men vilkas riktighet jag icke har någon anledning att betvivla — i

Ang. fortsätt
ning av stats
banan Soeg
Brunflo
(Forts.)

Ang. fortsätt-
ning av stats-
banans Sveg—
Brunflo.
(Forts.)

den omständigheten, att taxeringsvärdet på de fastigheter, som finnas utefter Rätanslinjen, är större i förhållande till arealen än på något håll utefter Tvärhoalinjen, och detta beror därpå, att flottningsmöjligheterna varit så mycket bättre utefter Rätanslinjen, att skogen fått betydligt större värde på den trakten än på den andra.

Jag skall även något litet uppehålla mig vid några andra omständigheter, som också ha påpekats, och då kan jag icke komma förbi, att det ifrån Tvärhoalinjens förespråkare har sagts, att därest Rätanslinjen skulle väljas, så finge det allmänna vara berett på att bidraga till att — utöver byggandet av den väg, som herr civilministern här påpekat skulle bli nödvändigt — också rensa upp flottningslederna, så att de bleve i bättre skick än de för närvarande äro. Läger man tillsammans de utgifter, som det allmänna skulle få, dels för landsvägsanläggningar och dels för upprensningen av flottlederna, så tror jag, att man kommer till det resultat att de merkostnader av 422,000 kronor, som Tvärhoalinjen drar, skulle i stor utsträckning balanseras av de utgifter, som anläggningar av vägar och flottningsleder, som bleve nödvändiga om Rätanslinjen bygges, skulle draga.

Jag glömde nyss att tala om, att jag hade fått reda på, att vad jag sagt om Rätansskogens större värde i någon mån bekräftas av den omständigheten, att på en kronopark närmare Tvärhoans område — Björnbergets kronopark — man fått så låga anbud, att man måst lysa ut en ny auktion, under det man å andra sidan efter Rätanslinjens område fått den bästa betalning, som i hela länet givits för virket. Jag har icke någon anledning att betvivla denna uppgift, och den förefaller mig mycket sannolik.

Så kommer herr Olofsson i Digernäs och talar om jordbruksmöjligheterna och säger, att de äro alldeles för obetydliga för att dragas fram, ty där finnas över huvudtaget inga utvecklingsmöjligheter. Ja, det är mycket möjligt, men varför har herr Olofsson icke nämnt någonting om det jordbruk, som redan nu finnes? Jag hade väntat mig, att herr Olofsson åtminstone hade dragit fram den omständigheten, att det redan nu är så, att Rätansstraktens befolkning får köpa en stor del av sina livsfrnödenheter just från det område, som Tvärhoalinjen representerar.

Även om det således icke skulle finnas några större utvecklingsmöjligheter beträffande myrmarkerna, så står dock kvar att mosskulturföreningen uttalat sig ganska fördelaktigt om dessa och även om denna sak negligerats, så är därmed icke sagt, att herr Olofsson ådagalagt, att Rätanslinjen i detta avseende är fördelaktigare, utan snarare tvärtom. Det är någonting, som herr Olofsson borde ha gått in på, då det är fråga om att bedöma de större fördelarna utav den ena eller den andra sträckningen. Han borde åtminstone ha erkänt, att Rätanslinjen i det fallet icke har något företräde.

Sedan endast en liten sak, som jag för min del tillåter mig påpeka och som framhållits från de intresserade i de där bygderna, nämligen att om man hygger Tvärhoalinjen, så kommer

man i ett fördelaktigare läge beträffande läkarvården, beträffande möjligheten att få läkare på en central plats och möjligheten för befolkningen att dra nytta av läkaren. Jag tror, att norrlänningarna skola uppskatta, om man kan anordna det så, att man undviker, att somliga bara ha ett par kilometer till läkaren men en stor del däremot ha lika många mil. Så skulle det bli, om man tager Rätanslinjen, undet der att Tvärhoalinjen är ägnad att jämnas ut förhållandena därvidlag.

Jag har, herr talman, icke kunnat komma till annat resultat än att på grund av redan förefintliga beräkningar angående kommunikationsmöjligheterna för Rätansbefolkningen och de för närvarande ytterst svåra och för framtiden ännu sämre utsikterna i detta avseende för Tvärhoatraktens befolkning — jag måste yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Thorsson: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för civildepartementet synes ha uppfattat mitt första anförande på det sättet, att det avgörande intresset för mig var, att järnvägen utan hänsyn till andra omständigheter endast skulle gå fram. Det är klart, att jag är intresserad av, att varje genomfartsbana anläggas med minsta möjliga krökar, men så ensidigt vill jag icke driva den saken, att jag därigenom skulle avsäga mig rätten och plikten att även räkna med andra faktorer. Jag kan mycket väl förstå anledningen till den av herr statsrådet beslutade hogdalskröken, man behöver endast mäta det tryck, som levererats från intresserade uti olika orter för att kunna bilda sig en uppfattning om den saken. Precis på samma sätt, först i något mindre omfattning brottas nu intressena för och emot den föreliggande »Tvärhoakröken». Jag vill dock gent emot herr statsrådets benägenhet att vilja flytta banans trafikområde så långt åt Klövsjöhället som möjligt säga, att det icke är riktigt att inskränka den nu omdebatterade järnvägens trafikområde endast till Klövsjö och Rätan samt dessa byars närmaste omgivningar, det ligger ett land öster om Rätan som rättvisligen också bör medräknas och jag håller fortfarande före att det är felbedömning av det verkliga förhållandet om banans rayon beräknas så snävt, som herr statsrådet syntes vilja göra.

Jag har här en skrivelse från Överturingens byamän (en by på 300 personer) målsmännen för denna by protestera på det bestämdaste emot att bli satta utanför den nu föreslagna järnvägens trafikområde, och de anföra i denna skrivelse, att de skulle få 3 mil till den blivande Rätansstationen men ha 4,2 mil till Österval (en station söder om Ånge). Det är uppenbart, att man även får lov att räkna med dessa människor, som äro så vanlottade på järnvägar. Under förutsättning att det är sant vad som många gånger uppgivits, att det högsta avstånd, på vilket man praktiskt taget kan tillgodogöra sig en järnvägstrafiks utvecklingsmöjligheter, är 3 mil, så synes det mig ur alla synpunkter riktigt att Turingens by bör beredas möjlighet att träffa den nya järnvägen vid Rätan.

Ang. fortsättning av statsutskottets betänkning om Svealands järnväg.
(Forts.)

Ang. fortsätt-
ning av stäl-
banan Svog-
Brunflo.
(Forts.)

Jag vill vidare ur samma synpunkt bemöta det av herr Andersson i Råstock med mycken styrka framförda skälet för Tvärhoalinjen nämligen att klövsjöborna m. fl. skulle få närmare till läkare. Det är klart, att om läkaren förflyttas från Rätan och till någon av de tilltänkta stationerna vid Tvärhoalinjen så förkortas visserligen vägen för klövsjöborna men den förlänges för överturingeborna, dessa personer som nu ha *tre mil* till läkaren skulle efter herr Anderssons reform erhålla över *fyra mil* till läkaren.

Det finns en annan by, som heter Handsjön och som också bör räknas till denna järnvägs rayon. Då nu herr statsrådet så starkt hållit på Klövsjökommunens intresse, så skulle jag vilja ytterligare understryka vad jag förut haft tillfälle att anföra, nämligen att inom Klövsjö kommun finnes ett samhälle som heter Kromsjö, dess innebyggare ha på det bestämdaste protesterat emot att Tvärhoalinjen skulle tillkomma för att tillfredsställa deras anspråk. De äro tvärtom mera tillfredsställda med Rätanslinjen. Jag har endast velat anföra detta såsom ett bevis på att det även finns intressen inom Klövsjö kommun, som tala för den rakare linjen.

När herr statsrådet anförde, att även ur skogsvårdssynpunkt Tvärhoalinjen hade fördelar framför den andra linjen, så vill jag erinra om att överjägmästaren eller den person som sköter om skogshanteringen däruppe avgivit följande intyg: »Anmodad att yttra min mening om de bägge ifrågasatta järnvägssträckningarna Tvärhoa- och Rätanslinjerna, söder om Kvarnsjö, får jag framhålla, att den sistnämnda linjen är avgjort fördelaktigare från skogsekonomisk synpunkt, dels emedan samtliga allmänna skogar inom Rätans socken, med undantag av en enda kronopark, få väsentligt kortare utdrivningsväg till Rätanslinjen än till Tvärhoalinjen, dels emedan Rätanslinjen dessutom sträcker sig intill Rätanssjön, vilken kan tjäna som uppsamlingsbassäng för kronans virke i hela övre delen av Ljungan och giva upphov till anläggningar av kolugnar och sågverk.

Då Rätanslinjen i sistnämnda avseende har samma företräde även för enskilda skogsägare utefter Ljungans floddal, får jag bestämt förorda denna sträckning som den ojämförligt fördelaktigaste från skogsekonomisk synpunkt för såväl allmänna som enskilda skogar icke blott i orten utan i hela övre delen av Ljungans floddal.»

Jag kan icke lämna ett sådant intyg alldeles åsido, utan måste anse, att denne man har de största förutsättningar för att kunna bedöma hithörande frågor.

Sedan vill jag säga det, att när Tvärhoalinjens förespråkare bagatelliserat betydelsen av att ha en uppsamlingsbassäng i Ljungan vid Rätanssjöns södra ända, så är detta endast ett försök att blanda bort korten. Det är visserligen sant, att det redan finns en uppsamlingsbassäng i Asarne, men den uppsamlingsbassängen kan icke upptaga det timmer, som flottas ut i Ljungan söder om

Asarne. Då är det enligt min uppfattning riktigt att låta järnvägen följa Ljungans dalgång förbi södra delen av Rätanssjön, där naturliga förutsättningar finnas för anläggning av en skogsförädlingsindustri. Allt tal om att järnvägen skall tillkomma — vare sig den följer Tvärhoan eller Ljungans floddal — för att upptaga det *grövre timret*, är icke hållbart, ty det grövre timret kan icke med ekonomisk fördel transporteras några längre sträckor på järnväg, för detta ändamål måste man även i fortsättningen använda sig av vattenvägarna. Då är spörsmålet, om flottningen uti Tvärhoan ned till den punkt, där den föreslagna Rätansträckningen av järnvägen träffar detta vattendrag till den grad fördyrar transporten av kolveden, att det skall anses ekonomiskt fördelaktigt, att för tillvaratagandet av denna kolved, statsverket skulle tillförbindas den merkostnad, som ifrågasatts för att bygga den längre och dyrare järnvägslinjen längs Tvärhoan.

Herr Anderson i Rästock har mycket starkt betonat att staten måste bygga landsvägar, om riksdagen tager Rätanslinjen, vilket skulle bli onödigt, om järnvägen följer Tvärhoan. Jag är icke riktigt säker på det, därför att om man bygger en järnväg, så måste det vara ett rikt vägnät, för att järnvägen skall kunna matas, och jag vägar det påståendet, att den järnvägsbyggnadspolitik, som hittills tillämpats uppe i Norrland, varit så till vida felaktig, att man icke samtidigt byggt materialvägar av sådan beskaffenhet, att folket i orten kunnat använda sig av den. Därför har det inträffat, att ehuru vi för många år sedan byggde den norra stambanan så finnes det ännu många tusen hektar odlingsbar mark som väntar på sin odlare. Inga vägar förmedla samfärdseln, mellan stationerna och på flera ställen finnas inga andra mänskliga boplatser än banvaktstugorna. Det är därför kortsynt att tro, att man icke blir tvungen att bygga landsvägar, därför att man bygger en järnväg.

Jag kan sålunda icke avstå från mitt yrkande på bifall till Rätanslinjen, därför att det möjligen skulle medföra att man blir tvungen att med statsbidrag bygga en utfartsväg till Klövsjö by, så att den sättes i närmare förbindelse med järnvägen.

Medan jag talar om landsvägar, vill jag något beröra den väg, som Söderhögens med flera byar skulle ha byggt just med hänsyn till järnvägsstyrelsens förslag till sträckningen av Enskälalinjen. Det har meddelats mig, att det redan för 10 år sedan beslöts att bygga dessa vägar. De äro således icke byggda med hänsyn till järnvägen, utan de äro beslutade betydligt tidigare, även om beslutet att bygga järnvägen har så att säga bidragit till att vederbörande förverkligat det gamla beslutet.

Jag kan därför icke känna mig övertygad om att det skall vara för det allmänna bättre, att bygga Tvärhoalinjen framför Rätanslinjen. Man kan nämligen icke inskränka trafikområdet på det sätt, som Tvärhoalinjens förespråkare äro intresserade av att göra, och jag ber därför, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande på bifall till reservationen.

Ang. fortsätt-
ning av stats-
banan Sveg-
Brunflo.
(Forts.)

Ang. fortsät-
ning av stats-
banan Sveg—
Brunflo.
(Forts.)

Herr Lübeck: Herr talman! Jag antager, att riksdagens ledamöter vid det här laget äro färdiga med sitt omdöme beträffande de båda linjerna och att de ha gjort fullt klart för sig, vilken linje de skola rösta för, ehuru jag måste säga, att jag tager för alldeles givet, att det icke varit lätt för herrarna att komma till en uppfattning i saken. Och jag vill påstå, att det icke varit lätt ens för dem, som i statsutskottet haft anledning att närmare sätta sig in i frågan. För min del hade jag uppriktigt sagt ansett det lyckligast, om icke Kungl. Maj:t hade nödgats gå till riksdagen med denna fråga, sedan Kungl. Maj:t hade fattat beslut i den stora frågan om Hogdalslinjen eller Enskälalinen. Då emellertid saken här föreligger, skall jag be att i största korthet få påpeka ett par saker, närmast vidkommande frågan om skogsbruket och dess ställning till de båda alternativa linjerna, och jag gör det på den grund, att jag icke kan finna annat än att man väsentligt överdrivit skogsbrukets nytta för den ena eller andra linjen.

Så vitt jag kan finna, ligger saken så, att det timmer, som skall tagas upp eller Tvärhoalinen för närvavande drager en flottningsskostnad av 80 å 85 öre pr normaltimmer för att komma till havet. Utefter Rätanslinjen får man ut timret för en flottningsskostnad av 35 å 60 öre för olika områden. Under sådana förhållanden är det tämligen uppenbart, att med hänsyn till det timmer, som kan få nytta av flottleden, behovet av järnväg icke är så stort. Herr Thorsson uttalade ett tvivelsmål, huruvida det skulle vara lämpligt att över huvud taget taga upp timret på dessa olika punkter. Jag kan icke förstå den synpunkten vid det förhållandet, att flottningsskostnaderna i den trakten äro så mycket större. Där skall väl gagnet av järnvägen vara större i varje fall än vid Rätanslinjen. För Ljungans stora flodområde har man redan vid Åsarne, där järnvägen korsar flottleden, ett ofantligt stort uppsamlingsområde. Och det är endast för det jämförelsevis lilla området mellan Åsarne och Rätan samt ned till havet, som den frågan uppstår, huruvida det är ekonomiskt att taga Rätanslinjen jämfört med att flotta timret ned till havet. När flottningsskostnaderna för det området äro så små, så är det klart, att man får bra betalt för virket. Det har också visat sig, att taxeringsvärdena i den trakten för närvarande äro högre än utefter Tvärhoan.

Jag vill således säga, att vare sig man ser förädlingsfrågan på det ena eller andra sättet, så är det icke något så starkt behov ur skogsvärdssynpunkt att få Rätanslinjen till stånd i stället för den andra linjen. I det ena fallet flottar man timret till förädlingsverket vid svenska kusten och exempelvis transporterar det därifrån och vidare. I det andra fallet tänker man förädla detta timmer vid järnvägen och sedan därifrån transporterar det vidare.

Till slut vill jag endast säga till dem, som anse, att det var olyckligt, att Hogdalslinjen med dess utan tvivel ganska betydande omväg för genomfartstrafiken blev beslutad, att man kan tänka sig ett längre steg fram i tiden, då trafiken växer i sådan grad, att det blir nödvändigt att även bygga Enskälalinen för att få

bort den krök, som nu finnes. Då kunna de, som ha den uppfattningen, att Hogdalslinjen ej skulle hava byggts, med ett visst jämnmod se, att Tvärhoalinjen kommer till stand.

Ang. fortsättning av statsbanan Svog-Brunflo.

(Forts.)

Herr Thorsson: Herr talman! Jag anhåller att ännu ett par minuter få upptaga kammarens tid med anledning av den siste ärade talarens anförande.

Redan i mitt förra anförande framhöll jag, att man måste skilja på det s. k. koltimmeret och det verkliga timret. Herr Lübeck anförde nu såsom ett skäl för Tvärhoalinjen att flottningen av ett normaltimmer i Ljusnans flottningsområde, dit Tvärhoån hör, betingar ett pris av 85 öre. Ut i Ljungans flottningsområde uppgå flottningskostnaderna till endast 35 öre och att det är denna prisskillnad, som gör det så mycket gynnsammare för Ljungans skogsområdes intressenter. Ja, det gäller endast om jämförelsen göres emellan vanligt normaltimmer. Men det är olika flottningstaxor i dessa båda områden. I Ljungan kostar det *lika mycket att flotta ett litet koltimmer*, som det kostar att flotta ett normaltimmer. I Ljusnan däremot tillämpas ett annat flottningspris, där flottas 8 stycken koltimmer för samma avgift som *ett* normaltimmer. Jag sluter mig därtill av en uppgift, som i allra sista minuten skickats in till statsutskottet, och jag har ingen anledning att tvivla på vederhäftigheten i denna uppgift. Det är flottningsschefen för Ljusne älv, som lämnat den uppgiften i flottningskostnaderna. I övrigt har han samtidigt antytt, att man står i begrepp att övergå från den nu inom Ljusnans område tillämpade flottningstaxan till flottningspriser efter kubikinnehållet. Flottningsschefen anser att kubikfotsberäkningen bör tillämpas därför att den är mera rättvis. Iggesund och Bergvik Ala aktiebolag anse däremot att ett införande av kubikfotsberäkning, för flottning i Tvärhoån skall utesluta möjligheten för skogsägarna att sedermera tillvarata skogsavfallet, för att tillvarata detta avfall ha bolagen tillstyrkt Tvärhoalinjen. Flottningsschefen däremot anser kubikfotsberäkningen så fördelaktig framför det gamla beräkningssystemet att han förutspår, att man även inom Ljungans område skulle övergå till taxor efter kubikinnehållet. Som synes kunna omdömena om samma sak vara mycket olika. Om således beträffande flottningspriset i båda floddalarna beräkningsgrunderna bli lika, så bli flottningskostnaderna också någorlunda lika, ty då blir det ju kvantiteten hos det framskickade timret, som bestämmer priset. Den lilla väglängd av mellan 20 och 30 kilometer som timret skulle få att passera uti den mindre goda flodleden i Tvärhoån kan icke motivera de uttalanden som de nyssnämnda bolagen gjort.

Jag har velat lämna denna upplysning, angående skillnaden i flottningspriset på koltimmer och normaltimmer. Det lämnar också en liten belysning till vissa påståenden, att de hittills gällande flottningspriserna uti Tvärhoån hindrat skogsägarna kring detta vattendrag att tillvarata det mindre timret. Det är antagligen icke de dyrare flottningskostnaderna, som hindrat detta,

Ang. fortsätt-
ning av stats-
banan Sveg—
Brunflo.
(Forts.)

ty om flottningspriset i Tvärhoån, för koltimmer endast är $\frac{1}{8}$ av priset för normaltimmer, så visar ju detta, att det egentligen är dyrare att flotta koltimmer på Ljungan, där flottningspriset är lika för såväl koltimmer som normaltimmer.

Herr Lindman: Herr talman! Varför jag begärt ordet i i denna fråga är, att jag äger någon kännedom om dessa trakter, som beröras av järnvägen och därför att jag anser mig skyldig att tillkännagiva den uppfattning jag har om de båda föreslagna sträckningarna.

Jag vill då först säga det, att då man slopat den s. k. Enskälalinjen, som var den kortaste sträckan, och således uppgivit tanken på att få fram Inlandsbanan på den kortaste vägen samt föredrog att taga kroken ut till Ytterhogdal och Överhogdal, så gick man ju ett ganska stort steg ifrån principen att taga den kortaste vägen, för att i stället övergå till principen att gå fram den väg, som berör de mest bebyggda orterna och där jordbrukets utvecklingsmöjligheter äro störst. Har man emellertid tagit det steget, om vilket jag nu icke skall yttra mig, så synes det mig, att man icke har någon anledning att frångå den princip man sålunda fastslagit, även om järnvägen genom fullföljande av den tankegången blir ännu någon smula längre. Den krok, som skulle tillkomma, är ju i varje fall icke av någon större betydelse. Det blir endast en obetydlig merkostnad, om man väljer Tvärhoalinjen.

Jag vill beträffande vad som här anförts om skogs- och flottningsförhållandena till alla delar instämma i vad herr Lübeck nyss yttrade, och jag skall icke vidare upptaga kammarens tid med den saken. Med anledning av herr Thorssons sista anförande, däri han berörde flottningskostnaderna, vill jag säga, att man kan icke fästa alltför stort avseende vid den saken, därför att hela flottningsstadgan för närvarande är under omarbetning och det är möjligt att det blir en reglering av flottningsavgifterna på det sättet, att man övergår till avgifter efter timrets verkliga värde, d. v. s. till kubikfotsflottning. Jag anser icke denna sak var den mest betydelsefulla, även om jag måste säga, att från den synpunkten Tvärhoalinjen är att föredraga. Men vad som för mig är det mest avgörande, det är, om järnvägen går genom mer bebyggda orter och kan bereda en större befolkning nytta och framför allt om den kan föras fram genom sådana bygder, som äro i besittning av utvecklingsmöjligheter på jordbrukets område. Och därvidlag är det väl ganska oomtvistligt, att Tvärhoalinjen har större förutsättningar framför den andra linjen. Det är av utomordentligt stor vikt, när vi bedöma en fråga som denna, som berör de norrländska bygderna, att vi hålla starkt i ögonsikte denna jordbruksynpunkt, ty vad vi vilja komma till är väl att även i Norrland jordbruket skall komma till heders mer och mer och bli utvecklingskraftigare allteftersom kommunikationerna gå fram. I det

fallet förefaller det mig, att Tvärhoalinjen har obestriddliga fördelar framför Rätanslinjen.

Jag vill tillägga, att när man här skall så att säga skipa rättvisa mellan stridiga intressen och taga hänsyn till vad som är rättvisast för de människor, som äro starkt berörda av detta, så förefaller det mig, att ur den synpunkten Tvärhoalinjen besitter ett företräde. Ty den går så att säga mitt emellan de stridande parterna; den ställer kyrkan mera rätt i byn. Följer man Tvärhoalinjen, så lämnar man visserligen på östra sidan Rätansbygden, och den kommer då icke att direkt beröras av järnvägen. Men å andra sidan närmar man sig Klövsjöbygden, som är en ganska stor och betydande bygd. Den omständigheten, således att järnvägen dels går fram genom en kraftigare jordbruksbygd och berör de folkrikaste trakterna samt dels lämnar dessa båda trakter, Rätan och Klövsjö, en på vardera sidan, så att visserligen ingen av dem får järnvägen alldeles intill sig men ingen heller så långt ifrån sig, som fallet skulle bli beträffande Klövsjö, om man toge Rätanslinjen, synes mig vara ett starkt skäl för att föredraga Tvärhoalinjen. Men det allra starkaste skälet synes mig vara, att jordbrukets utvecklingsmöjligheter äro större i dessa trakter.

Jag ber således att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman, mina herrar! Jag skulle nästan kunnat avstå från att yttra vad jag hade tänkt säga, sedan den näst föregående talaren hållit sitt anförande. Men jag vill till vad han anförde lägga ännu en synpunkt. Innan jag framför denna synpunkt, vill jag emellertid säga, att då det gällde för mig att taga ställning till detta spörsmål i utskottet, hade jag en stark känsla av att det kunde anföras goda skäl såväl för den ena linjens berättigande som för den andras, och jag hade jämväl den känslan, att vilkendera linjen som än månne väljas, så komme i varje fall ortens kommunikationer att högst avsevärt förbättras. Vad som härvidlag till sist gjort, att jag bestämt mig för att ställa mig på statsutskottets ståndpunkt, är framför allt de rikare möjligheter som Tvärhoalinjen skänker att på ett bättre sätt utnyttja den mindervärdiga skog, som där finnes. Det förhåller sig icke så, som herr Thorsson antydde, att man flottar detta mindervärdiga kolvirke däruppifrån ända ned till havet. Nej, kolvirket söker man tillgodogöra sig på den plats där det växer. Det lönar sig icke på annat sätt. Om man skall flotta det ända ned till havet, bliva nämligen kostnaderna alldeles för stora. För övrigt vill jag gentemot herr Thorsson beträffande flottningsvirket säga, att en övergång från den nuvarande beräkningsgrunden till en beräkningsgrund efter kubikfot långt ifrån att förbättra möjligheterna för ägare av skog utelämnar Tvärhoalinjen att utnyttja densamma snarare kommer att medföra motsatsen.

Ytterligare vill jag anføra, såsom också närmare framgår av en blick på kartan, att det område, som begränsas av Inlands-

Ang. fortsättning av statsbanan Svev-Brunflo.

(Forts.)

Ang. fortsätt-
ning av stats-
banan Sveg—
Brunflo.
(Forts.)

banan och förutvarande stambanan samt Orsa—Hälsinglandsbanan och tvärbanan genom Jämtland givetvis icke för framtiden kommer att vara oberört av tvärbanor. Det är alldeles klart, att det kommer att arbeta sig fram tvärbanor från förutvarande stambanan till Inlandsbanan. Jag ser då saken på det sättet, att om denna linje kommer att sträckas ungetär en mil västligare än Rätanlinjen, om man alltså tager Tvärhoalinjen, kommer detta endast att medföra, att ett större område för framtiden kommer att få bättre kommunikationsmöjligheter än det för närvarande har.

Jag skall här icke upptaga tiden med att vidröra jordbruks-synpunkterna, utan jag vill endast till vad därom redan anförts, lägga de synpunkter jag anført och ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet för att svara herr Anderson i Råstock, då han sade, att vi icke hade visat, att jordbrukets utveckling är större vid Rätanlinjen än vid den andra. Det har jag icke, men jag har sagt, att den är minimal, när det gäller Tvärhoalinjen. För mig äro dessutom trävarusynpunkterna av större betydelse, och jag hade tänkt därvidlag draga fram samma uttalande som herr Thorsson citerade, nämligen ett yttrande som är fällt av överjägmästare Wellander. Det är ett tydligt och klart uttalande, därom skall man icke tvista, och av detta uttalande framgår, att när det gäller skogens utveckling, är Rätanlinjen den som äger företrädet.

När jag nu har ordet, skall jag be att få säga, att när frågan behandlades i statsutskottet, kom där upp papper som vi litet var fingo titta på. De hade kommit från ett Hudiksvallsbolag, som visade ett visst intresse för att få till stånd Tvärhoalinjen. Nu har i dag några siffror kommit mig tillhanda. Jag vill ej stå för att de äro exakta, det ber jag att få påpeka. Det är utdrag ur taxeringslängderna, som visa, att utefter Tvärhoalinjen skulle finnas taxeringsvärden på 287,700 kronor, och av detta taxeringsvärde faller på Iggesunds bolag icke mindre än 101,300 kronor. Jag sade att jag icke vill stå för siffrorna, jag vet icke om de äro fullt exakta, men jag tror att de äro riktiga. Om de icke äro exakta, hoppas jag, att herr Lindman skall kunna rätta dem. Han känner nog mycket bättre än jag dessa förhållanden.

Herr Lübeck sade, att det var mycket större områden, där man skulle kunna taga vara på skogen, därest man valde Tvärhoalinjen än om man valde Rätanlinjen. Jag är av alldeles motsatt mening. Det är mycket stora områden, som gå att utnyttja, om man väljer Rätanlinjen, men mycket stora områden, där skogen redan är tagen, i de trakter där man tänkt draga Tvärhoalinjen.

Vad till sist herr Nilson i Örebro beträffar, så vill jag erinra om att han är en stor auktoritet i många frågor, icke minst för mig, men att han är någon auktoritet på detta område, betvivlar jag i hög grad. Jag vill erinra om vad han yttrade år 1910, när

det var fråga om den s. k. Härnålskroken vid Södertälje. Herr Nilson ville också hava den kroken. Han tycks vilja hava alla möjliga kroker på våra järnvägar.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Ang. fortsättning av statsbanan Sveg—Brunflo.
(Forts.)

Herr Anderson i Råstock: Endast ett par ord. Det har av den siste talaren framförts den synpunkten att bolagsintresset skulle övertvägande tala för Tvarhoalinjen. I statsutskottet kommo vi emellertid överens om, att det var onödigt att röra vid frågan om bolagsintressena, ty de voro lika stora på båda sidor, vilken linje man än valde, Tvarhoalinjen eller Rätanlinjen. Jag tror också, att om herr Olofsson i Digernäs skulle begära ordet en gång till, han då skulle nödgas erkänna att så är förhållandet. Jag vill blott slå fast, att herr Olofsson erkänt, att även om de voro minimala, det dock fanns utvecklingsmöjligheter för jordbruket vid Tvarhoa-linjen utöver vad det är vid Rätanlinjen. Detta är i alla fall ett erkännande som jag här begagnar tillfälle att tage fasta på.

Vad sedan beträffar det som herr Thorsson sade om vägbyggnaderna, är det klart att ingen förnuftig människa gärna kan motsätta sig en sådan utveckling, som han här förordat, nämligen att man skall tillse, att de materialvägar, som anläggas vid järnvägsbyggnader, skola läggas så, att de för framtiden kunna användas såsom landsvägar. Jag är fullt enig med herr Thorsson därom, men här är det fråga om vägar, som tvinga sig fram utslutande på grund av den omständigheten, att man icke alls kan komma fram till järnvägen, om dessa vägar icke byggas.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Lindman: Med anledning av det yttrande, som fälldes av herr Olofsson i Digernäs om att jag skulle kunna giva några upplysningar om ett visst bolags taxeringssiffror, vill jag blott säga, att om däri möjligen skulle ligga någon insinuation, att jag skulle hava ett personligt intresse i denna fråga, ber jag att få förklara för herr Olofsson i Digernäs, att jag har *intet* personligt intresse alls i frågan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 24 av utskottets förevarande utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Ang. fortsätt-
ning av stats-
banan Sveg—
Brunflo.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen.

Voteringen utvisade 102 ja mot 81 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 25—27.

Utskottets framställningar biföllos.

Punkterna 28 och 29.

Lades till handlingarna.

Punkterna 30—34.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 35.

Lades till handlingarna.

Punkten 36.

Utskottets hemställan biföllos.

Punkten 37.

Lades till handlingarna.

Punkterna 38—41.

Vad utskottet hemställt biföllos.

Punkten 42.

Lades till handlingarna.

§ 14.

Ang. taxering
till bevillning
av växande
skog m. m.

Vid nu skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande, nr 6, i anledning av väckt motion i fråga om taxering till bevillning av växande skog m. m. yttrade motionären

Herr Johansson i Brånalt: Herr talman! Eftersom utskottet avstyrkt min motion, skulle jag väl enligt gammal sed tacka för nadigt straff, d. v. s. tacka utskottet för den välvilliga motivering, som det ägnat min motion. Emellertid skulle ett bifall till densamma hava avsevärd betydelse, då det gäller bevarandet av vart skogsbestånd, och jag kan icke på något sätt inse annat än utskottet med litet god vilja hade kunnat föreslå förbättringar i motionens syfte och i viss grad om icke i sin helhet kunnat bitrada motionens huvudtanke. Utskottet säger här att mina erinringar om »att vid 1913 års allmänna fastighetstaxering taxeringsnämnderna härutöver skulle hava erhållit några särskilda påminnelser om att vardet å växande skog skulle helt upptagas i taxeringsvärdet å respektive egendomar», måste bero på missförstånd. Möjligen åsyftas den på begäran av kommunalskattekommitterade meddelade föreskriften om anteckning i taxeringslangden av huru vid taxeringen det för skogen beräknade värdet fordelats mellan skogsmarken och själva skogsbeståndet. Så säger utskottet vidare: »Emellertid vill utskottet ingalunda bestrida, att vid tillämpningen av föreskrifterna för fastighetstaxeringen olika uppfattningar kommit till synes rörande just den grad, vari skogsbeståndets marknadsvärde fatt inverka på fastighetens taxeringsvärde».

Ang. taxering till beviljning av växande skog m. m. (Porta.)

Ja, dessa påminnelser, som så många taxeringsmyndigheter erhållit, varifran de härleda sig, har jag icke kunnat få reda på, men ett faktum är, att en sådan erinran blivit gjord, att vid fastställandet av en egendoms taxeringsvärde man även skall medtaga värdet av därå växande skog, d. v. s. att en egendom med växande skog skall bliva åsatt ett avsevärt högre taxeringsvärde än en egendom, som icke har någon växande skog. Detta har åtminstone på vara trakter såväl i Skåne och Halland som i Småland haft till följd, att många skogsägare känna sig ytterst besvikna, då de till följd av förhöjning i taxeringsvärdet drabbats av en avsevärd tunga, när det gällt kommunalskatteförhållanden.

Jag anser, att utskottet här hade bort taga ståndpunkt till frågan och genom en skrivelse till Kungl. Maj:t erinra om nödvändigheten av en rättelse i dessa förhållanden. Med de förhållanden, som nu äro rådande, komma ägarna av skogshemman att drabbas av dubbelbeskattning i mer än ett hänseende, och det är säkert icke lyckobringande för bevarandet av skogen. Därför säger jag, att det skulle varit lyckligare, om utskottet behjärtat de synpunkter, som jag i min motion sökt frambälla.

Da jag nu icke tilltror mig att kunna omändra det resultat, till vilket utskottet här kommit, skall jag icke göra något yrkande, men jag vill hava uttalat den förhoppningen, att kommunalskattekommittén kommer att taga hänsyn till det i motionen och även här i utskottsutlåtandet erkända förhållandet, att en ändring tarvas och att denna ändring skulle medföra bättre och lyckligare beskattningsförhållanden, då det gäller värdet på växande skog.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 15.

Ang. en särskild penning-skatt å ogifta personer m. fl.

Härefter föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av särskild progressiv beskattning å ogifta personer och makar med högst två barn. Därvid yttrade motionären

Herr Johansson i Brånalt: Herr talman! Icke heller i denna fråga har jag någon utsikt att kunna vinna bifall till mitt i motionen framställda yrkande. Jag vill här endast uttala mitt beklagande av, att bevillningsutskottet icke tagit den hänsyn till de ändrade förhållandena, som verkligen skulle kunna förväntas av utskottet. Utskottet har i sin motivering för avslag endast åberopat förut framhållna synpunkter. Detta var händelsen, även då utskottet förra året yrkade avslag på samma motion. Jag skall taga mig friheten uppläsa vad utskottet sålunda åberopat, och jag tror, att var och en av kammarens ledamöter måste i mer eller mindre hög grad i närvarande stund finna, att detta är ohållbart.

Utskottet yttrade — det var vid 1915 års riksdag — följande: »Rättvist är att en ensam person, som icke betungas av försörjningsskyldighet för andra och således självfallet besitter större skatteförmåga, lämnar relativt större direkt bidrag till det allmänna. Enligt utskottets uppfattning är det emellertid osäkert, i vad mån motionärens förslag komme att verka i sådan riktning. Den naturliga försörjningsplikten, den må föreligga för den ogifte eller gifte, är efter utskottets åsikt den enda rationella grunden för ifrågavarande skattelättnader, men det är långt ifrån alltid så, att vederbörandes civilstånd berättigar till slutsatser i detta avseende. Erinras må, att änklingar och änkor ofta nog hava större svårigheter än de gifta att draga försorg om en talrik barnskara, ävensom att i många fall försörjningsplikt mot föräldrar och andra anhöriga kan hindra en person att ingå äktenskap. Någon motsvarighet till den föreslagna särskilda skatten å ogifta personer m. fl. lär, efter vad utskottet kunnat inhämta, ej heller finnas i andra europeiska länder. Till den del, denna skatt skulle drabba barnlösa makar och makar med blott ett eller två barn är den ock olämplig».

Detta var utskottets motivering vid 1915 års behandling av denna motion. Jag får säga, att jag anser, att de skäl, som jag då framhöll för ohållbarheten i utskottets motivering, fortfarande och i ännu högre grad kvarstå. Jag har även i motionen tydligen utsagt, att till försörjningsplikten av anhöriga bör man även vid en sådan skatts införande taga vederbörlig hänsyn, så att därigenom har den erinran, som förefinnes i utskottets utlåtande enligt mitt förmenande helt och hållet bortfallit. Att en sådan försörjningsplikt skulle hindra många att ingå äktenskap, det tror jag icke i realiteten har den betydelse, som utskottet vill låta påskina. Vad den första punkten i utskottets motivering syftar på nämligen att den föreslagna särskilda skatten på ogifta icke en-

ligt vad utskottet kunna inhämta har sin motsvarighet i något annat europeiskt land, undrar jag om utskottets ledamöter i denna punkt uttalat något med sanningen numera överensstämmande. Jag framhöll redan vid 1915 års debatt, att två tyska stater redan infört dylik skatt. Enligt tidningsuttalande har nu också i parlamentet i England framlagts en motion, som helt och hållet går i de tre olika riktningar, i vilka jag nu fördelat min motion, så jag tror att icke ens utskottets ledamöter kunna anse denna punkt i motiveringen vara med sanningen överensstämmande,

Det har under debatten framhållits såsom en särskild anledning till att icke mitt syftemål beaktats att jag medtagit ogifta kvinnor i denna min skattemotion. Jag har till följd av särskilda förhållanden för i år fördelat motionen att omfatta ogifta män och ogifta kvinnor och makar med ett visst antal barn. De, som ha ansett skatt på ogifta män vara rättvis skulle haft tillfälle att visa detta, om det funnes någon vilja därtill. Jag har ansett, att även för motionen i år huvudsynpunkten bort läggas så att skattebördan lägges i förhållande till var och ens förmåga att bära skatten, och jag undrar om någon kan förneka vad jag förut antytt att en ogift man har mycket större förmåga och även en ogift kvinna eller makar med inga eller ett å två barn betydligt större skatteförmåga än gifta personer med flera barn och med samma lön och samma samhälls-tällning; och efter nuvarande taxeringsförhållanden få dessa människor betala lika skatt till såväl stat som kommun. Om denna grundprincip skulle delas av riksdagen nämligen att skatt skulle läggas efter förmågan, kan man icke välja något annat sätt än civilståndet som grund för beskattningens läggande. Men även detta tycks utskottet helt och hållet bortse ifrån.

Jag har ansett att såväl ur dessa nu omnämnda synpunkter som även om vi taga i betraktande denna fråga ur folkökningens synpunkt, är den värd beaktande. Vi veta och jag vill erinra om — vilket folket i vårt land kanske är okunnigt om — att om det skulle gå så fort utför med oss i folkökningshänseende som det gått under de sista 15 å 20 åren skulle det icke dröja mer än 10 eller 12 år, förrän vi kommit framför Frankrike i detta hänseende och betydelsen härav för nationens bestånd torde var och en kunna inse, men det tycks emellertid riksdagens ledamöter icke taga någon hänsyn till; och jag har ej heller i min motion omnämnt något av detta. Jag tror att, om herrar ledamöter ville närmare tänka sig in i dessa förhållanden, måste de erkänna, att om de anse att vårt svenska folk i fortsättningen skall kunna behålla platsen i striden mellan nationerna, så böra vi även se till att i detta hänseende några åtgärder vidtagas. Jag vill icke anse att detta är den enda, men jag tror säkert, att det är en av de utvägar, som böra tagas för att få en rättelse i antytt hänseende. Jag är övertygad om att även inom vår riksdag i en icke allt för avlägsen framtid komma de synpunkter, som jag i denna motion sökt göra mig till tolk för, att vinna beaktande, vare sig jag kommer att

Ang. en särskild penning-skatt å ogifta personer m. fl.

(Forts.)

Ang. en särskild penning-skatt å ogifta personer m. fl. (Forts.)

ha plats i kammaren eller icke. Därom är jag övertygad. Jag vill emellertid vädja till de herrar ledamöter, som i fortsättningen komma att taga frågan om hand att vid en kommande behandling av densamma taga mera hänsyn till de faktiska förhållandena än vad som hittills skett och även till bevillningsutskottets herrar ledamöter att närmare och djupare sätta sig in i dessa förhållanden än de hittills gjort.

Herr talman, jag har icke något yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 16.

Bankoutskottets memorial, nr 11, angående avskrivning av osäkra fordringar vid vissa riksbankens avdelningskontor föredrogs härpå; och blev utskottets i nämnda memorial gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 17.

Ang. pågående arbete för en strafflagsreform.

Vidare upptogs till behandling lagutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om det pågående arbetet för en strafflagsreform.

Till lagutskottet hade hänvisats en i andra kammaren av herr Lindhagen väckt motion, nr 19, däri motionären hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla att vid nu pågående arbete för en strafflagsreform måtte uppmärksammas:

1) att strafflatituderna för brott ej höjdes utöver de i gällande lag stadgade, utan snarare särskilt straffmaxima i ett flertal fall väsentligen minskades;

2) att brottsarterna icke utan påtaglig nödvändighet ökades och att således förslaget om att även försök till brott hädanefter borde i stor utsträckning straffas måtte lämnas utan avseende;

3) att särskild försiktighet iakttoges att uttryck för åsikter, framgångna ur ett ej klandervärt sinnelag, icke ytterligare komme in under strafflagen eller äventyrade högre straff än nu, utan att gällande strafflag snarare i erforderliga fall reformerades i motsatt riktning; och

4) att straffrättsdomare erhöles såvitt möjligt någon utbildning, ägnad att giva dem den erfarenhet, sociala insikt och medkänsla, som måste fordras för att sitta till doms över medborgares liv, frihet, ära och egendom.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herr *Lindhagen*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att motionen måtte av riksdagen bifallas; och
av herr *Persson* i Norrköping.

Efter föredragning av utskottets hemställen yttrade

Ang. pågående
arbete för en
strafflagere-
form
(Forts.)

Herr Lindhagen: Det förhåller sig så, att den så kallade lagstiftningsmakten är delad mellan regering och riksdag: regeringen framlägger lagförslag för riksdagen, och så prövar riksdagen dessa lagförslag såsom folkets representation. Nu är det klart, att den som har administrationen i sin hand och får uppgöra lagförslagen, har ett ofantligt övertag uti detta lagstiftningsarbete, och när dessa förslag slutligen komma inför folkrepresentationen, som inte alls är inne i detaljerna, kan både likt och olik, såsom erfarenheten lärer, gå ig-nom. Det så kallade folket, som skulle vara representerat och antaga lagar för sig själv, det får under generationer lida av ordningar, som ha tillkommit på detta sätt, utan att det egentligen haft något begrepp om vad det gäller.

Ett sådant lagstiftningsområde är särskilt strafflagen. Denna har en ofantligt ingripande betydelse i folkets liv. Dess utformning utgör ett bevis på ett folks kultur-lla ståndpunkt. Dessa straffbestämmelser komma att drabba medlemmar av detta folk självt, och det hela har över huvud taget en obeskrivlig räckvidd i många avseenden. Jag vill särskilt erinra om hur yttrandefriheten och tankefriheten i allmänhet komma att i mycket regleras av strafflagens bestämmelser och om alla de där gränssfallen, där det kommer att ligga i en domstols skön att efter sin uppfattning fria eller fälla under hägnen av svävande bestämmelser i en strafflag.

Då vi nu, jag skulle vilja nästan säga, *hotas* med en ny strafflagsreform, är det verkligen på tiden att folkmeningen ser upp med en så viktig angelägenhet och det är nödvändigt att den gör det innan det blir för sent. Dylika lagförslag måste bedömas även ur folklig synpunkt, och därmed menar jag en viss medkänslans synpunkt med en större förståelse av brottets uppkomst och samballets andel i skulden. Vore detta ett förträffligt samhälle, om fattigdom icke funnes, och ej heller den hejdlösa konkurrens, där var och en försöker hålla sig över isen så gott han kan under inbördes strid, så skulle brotten så gott som försvinna.

Men dessa viktiga och avgörande synpunkter göra sig inte gällande i juristernas beräkningar, åtminstone icke annat än på ett mycket ofullkomligt sätt. Där gör man upp teorier, där människorna betraktas som brickor. Man skapar på grundval av en konstgjord vetenskap de mest ohyggliga system, som eftervärlden får lida under.

Nu tycka ju många, som äro vana att lägga allting i Kungl. Maj:ts sköte, och sedan vänta, tills det blir färdigt, att de här sakerna äro vi inte inne i, och det begriper jag så väl. Men det finns väl i alla fall vissa allmänna synpunkter, som är var mans egendom, som var man bör kunna förstå och som man inser, att man måste taga hänsyn till. Sådana allmänna synpunkter äro de som äro framförda i denna motion. Vi se t. ex. i det förslag, som nu hotar oss, hur en allmän princip framhålles efter så kallade

Ang. pågående
arbete för en
strafflagsve-
form.
(Forts.)

moderna strafflagars föredöme, nämligen att straffskalorna skola ökas avsevärt. Sålunda får fängelse inte sättas under tre månader eller över tre år, under det att i gällande lag motsvarande latituder äro en månad eller två år, således en avsevärd höjning. Straffarbete, som enligt det nya förslaget skall kallas för tukthus — typiskt för vad det nya förslaget har för sinnelag — kan ådömas på livstid eller på viss tid, ej understigande sex år eller överstigande 20 år, under det att motsvarande latituder i nu gällande lag äro livstid, två månader och 10 år.

Nu är det givet, att vid utformningen av de speciella straffen blir det väl någon moderation och förändring i den nuvarande uppställningen. Annars kunde man frukta det allra värsta. Men i alla fall måste man fråga sig: är det tidsenligt eller av behovet påkallat, att en sådan konstgjord vetenskap kommer och lägger en så beskaffad reform över oss? Är det inte av erfarenheten visat och har inte vår egen mänskliga medkänsla lärt oss, att det i stort sett är gudi nog med nuvarande straffskalor? Nu komma visserligen specialister, som intressera sig för sin specialitet och säga: det här kan man inte på förhand tala så allmänt om; här förekomma också vissa patologiska undantagsfall. Siinessjukläkarna ha sina och andra ha sina, och här måste man se till, att straffet kan bli tillräckligt högt uppskruvat för dem. Jag invänder då, att motionen här avser endast frågan om de normala brottslingarna, de normala brottsfallen, men jag tror icke heller, att det skulle vara någon så oerhörd olycka, om en sådan person, som specialisterna anse böra sitta inne en längre tid, får dömas efter nuvarande straffbestämmelser. Man har för övrigt alltid livstidsstraffet att ta till enligt bägge förslagen, och detta kan ju genom benådning, såsom nu alltid sker, minskas efter vissa års förlopp. Det är den ena saken.

Jag tycker för övrigt inte, att tidslaget och den uppfattning, som bör göra sig gällande om hur straffrättssystemen skola byggas upp, böra kunna leda oss till att införa en sådan här tukthusstrafflagsreform, utan vad som bör vara konstant i strafflagarnas historia är vandrigen mot allt större humanitet i strafflagstiftningen, i det samhället bör erinra sig, att det självt bär en stor del för att inte säga största delen av skulden till de brott som begås. Redan nuvarande strafflag stadgar i en myckenhet fall så våldsamma straff, att det måste uppröra var och en, som tänker efter om de drabba i de speciella fallen. Om jag nu skulle framlägga ett program, skulle jag därför snarare vilja säga, att det bör i stort sett ske en betydande och i fråga om vissa brottsarter en ofantlig minskning av nu gällande straffbestämmelser.

Man talar om så kallade moderna strafflagar. Ja, ingenting är modernare än en strafflag, och ingenting blir fortare omodernt. Det där göres upp vid universiteten eller inom den övriga administrationen av några specialister, som fabricera en stor skicklig apparat av detta och efter vissa mekaniska regler sätta upp ett system. Men det stora folket, som sedan skall vara föremål för

denna strafflag, så att den får någon levande verkan och som skall sitta i fängelserna, det får aldrig ett ord med i laget, utan sedan dessa lärda människor skapat denna byggnad, ha vi den för ett par generationer framåt, med dess hårdhet och orättvisor. Så går det till med sådana här saker. Folket har formellt bestämmanderätt men reellt icke ett spår att säga, utan det prackas på det vad som helst. Vi skulle väl nu ända försöka komma in i en ny tid, där den s. k. folkstyrelsen blev större realitet än nu, så att de, som skola lida under lagarna och lyda lagarna inte bara bli nummer i ett spel utan verkligen på grund av eget förstånd och egen erfarenhet få lägga in sitt eget omdöme i lagarna.

Förslaget upptar en annan stor nyhet, som motionen också fäster uppmärksamheten på, och det är, att de flesta, åtminstone ett ofantligt stort antal *försök till brott* skola straffas. Den nuvarande strafflagen straffar, som ni nog erinra er från debatter här i riksdagen, endast undantagsvis försök till brott. Vi erinra oss, vilket uppseende det väckte, då man försökte bryta denna grundsats i strafflagen genom den s. k. Akarpslagen, som för ett visst slags brott, som inte är av allra svåraste beskaffenhet, ville drabba även försöket. Högsta domstolen avstyrkte detta såsom stridande mot lagens principer, och det blev en stor drabbning om just denna sak här i riksdagen. Men förslaget drevs igenom just därför, att denna lagstiftning skulle tjäna ett visst intresse i den sociala kampen. Sedan har denna sak legat som ett öppet sår i vår strafflagstiftnings historia på senare tider, och man har slutligen lyckats att något hela detsamma. Jag kommer så väl ihåg från de debatter som ägde rum vid lagens antagande och efteråt vid förslagen att upphäva den, hur inom andra kammaren vågorna gingo upprörda över detta försök att insmuggla *försöket* såsom en straffbar handling, en början, som med den motivering, herr Trygger redan då gav, varslade om att det var bara en början till en stor fortsättning, och denna stora fortsättning upprullas nu i det lagförslag, herr Thyren har uppgjort. Skola vi nu, därför att tiderna ha gått och tröttheten har lagt sig över oss här i denna kammare, finna oss i detta, som vi då ansågo vara någonting, som aldrig borde ifrågakomma, skola vi nu förklara oss inkompetenta att bedöma dylika saker, med vilka vi voro på det klara i de förenämnda debatterna? Skola vi lugnt vänta på »utredningen» och hoppas att den skall lägga allt till rätta? Böra vi inte i stället nu likaväl som då resa invändningar, medan det ännu är tid?

Ang. pågående
arbete för en
strafflagsre-
form
(Forts.)

Här hota också stora faror för den personliga friheten och för tanke- och yttrandefriheten. Om man ser på den allmänna specificeringen av de brottsaker, som enligt tredje delen i det framlagda betänkandet skulle medföra, att försök straffades, så finner man där åtskilliga nya brottstyper, som ligga på gränsområdena mellan brottslig tanke och brottslig handling, såsom periferiska brott mot statsmakten, eller hur det står, med mera dylikt. Man vet aldrig, vart sådant bär hän, och vi veta av erfarenheten, att

Ang. pågående så snart man får in en sådan där svävande straffbestämmelse i
 arbete för en lagen, äro medborgarna fullkomligt underkastade domstolarnas sin-
 strafflagsre- nesstämning. De kunna döma allt eftersom de tycka. Strafflagen
 form. blir skriven på det sättet, att det kan klämmas till, om man anser,
 (Forts.) att det bör klämmas till.

Nu ingår visserligen utskottet inte alls på de här realiteterna, som äro framlagda i motionen, men det säger, att frågan är alldeles för tidigt väckt. Saken ligger hos en kommitté, i goda händer, menar antagligen utskottet, och man skall inte nu börja röra i den här saken, förrän åsikterna något stadgat sig. Jo, det är just det, som jag anser vara nödvändigt, att man gör, ty sådana här allmänna riktlinjer måste komma från början, de måste vara med i detta stadgande av åsikterna, om vilket utskottet talar. Komma de inte med där, utan andra åsikter hunnit stadga sig, då äro de riktlinjer, som jag talar om i motionen, alldeles för sent ute. Det visar erfarenheten. Vi stå då inför ett fullbordat faktum.

Detta tycker jag är en av de allra viktigaste frågor, som föreligga, och en av de mest ödesdigra för framtiden. Jag kan för den skull för min del icke annat än yrka bifall till motionen.

Herr Bengtsson i Norup: Då herr Lindhagen i sitt anförande nämnde om strafflagskommissionen, kan det kanske vara lämpligt, att några ord sades ifrån kommissionens sida, innan någon av utskottets ledamöter uttalar sig. Herr Lindhagen vill såsom han sade »rädda sin själ» genom att framlägga denna motion, och jag kan inte neka till att det finns många av hans synpunkter, som äro värda beaktande, och som kan bliva till ledning vid förarbetena för denna strafflagsreform. Men det finns också åtskilligt, som det är av vikt att få klargjort här, så att icke riksdagen går med på att binda händerna på dem, som fått med detta förarbete att göra. Han har i sin motion lagt tydligt i dagen sin önskan om en betydande minskning i straffen, och han vill, att riksdagen skall bestämt uttala sig för att en höjning av straffen icke skall förekomma; men, ifall riksdagen skulle göra ett sådant uttalande, vore det att binda händerna på kommissionens ledamöter.

Uti fjärde punkten talar herr Lindhagen om att »straffrättsdomarna böra erhålla såvitt möjligt någon utbildning, ägnad att giva dem den erfarenhet, sociala insikt och medkänsla, som måste fordras för att sitta till doms över medborgares liv, frihet, ära och egendom». Vilken utbildning, herr Lindhagen åsyftar, känner jag icke, men jag kan sluta mig därtill av de önskemål, han uttalat med avseende på utbildningen hos dem, som skola göra förarbetena till denna strafflagsreform. Han säger nämligen i sin motion: »Kompetens att utarbeta sådana lagförslag kan egentligen knappast vinnas annat än genom att man själv för vinnande av erfarenhet undergår en längre tids fängelse och straffarbete i reglementerad ordning.» Det är alltså den vägen, som herr Lindhagen rekommenderar. Han vill, att de, som skola ha med förarbetena

att göra och framlägga förslag till denna strafflag, skola själva sitta inne en viss tid i fängelse för att få klarhet om huru ett sådant lagförslag bör vara. Jag undrar, om riksdagen kan gå med på en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en sådan ordning.

*Ang. pågående
arbete för en
strafflagare-
form.
Forts.*

Vad som särskilt får erkännande av motionären är en i vår straffrättsreform framförd ny tanke, nämligen att man skall inrätta ett särskilt fängelse, som skulle gå under namnet »custodia honesta», för vissa förbrytare för åsiktsförbrytare och dylika. Men även detta finner han vara en ganska farlig väg, och den bottenar till sist i den tanken, att om custodia honesta hade funnits på Jesu tid, hade säkert Pontius Pilatus dömt honom till denna straffart, och då hade grundpelaren i den kristna läran angående Jesu död varit borta. Det är med sådana tankar — eller man borde kanske kalla det fantasier — som motionären försöker att inverka på strafflagsreformen i vårt land.

Då utskottet säger, att det är »förenat med stora svårigheter såväl att vinna översikt över de lagstiftningsproblem, som anknyta sig till de olika grupperna av brott och de olika huvudtyperna av lagbrytare som ock att bilda sig en välgrundad uppfattning huru det blivande förslaget förberedelsevis framlagda grundsatser kunna förväntas återverka på lösningen av detta problem», så är utskottet enligt mitt förmenande inne på rätt väg. Jag tror, att det är alldeles för tidigt att nu börja orda om en sak som denna. Det är i stället först när det uppgjorda förslaget en gång ligger färdigt, som det gäller att syna det i sömmarna, då varje riksdagsman har rätt och plikt att genom motion eller inlägg i debatten försöka att få denna fråga lagd på rätt bog.

Med instämmande i utskottets yttrande ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr H o l m d a h l: Herr talman, mina herrar! Såsom vi redan hört av motionären, är det hans mening, att riksdagen här skulle uttala sig för vissa allmänna riktlinjer, som borde uppmärksammas under det nu pågående arbetet för en strafflagsreform.

Motionären har sammanfattat sina önskemål i fyra punkter, som gå ut på, att strafflatituderna icke skulle höjas utöver vad som är fastställt i gällande lag, att straffarterna icke utan trängande nödvändighet skulle ökas; vidare, att en särskild försiktighet skulle iakttagas i fråga om s. k. åsiktsbrott och slutligen, att våra straffrättsdomare skulle erhålla utbildning i viss angiven riktning.

Jag kan i likhet med den näst föregående talaren icke finna, att ett sådant uttalande från riksdagens sida, som här ifrågasättes, är av behovet påkallat. Det utkast till strafflagens allmänna del, som utarbetats av professor Thyrén, har, som bekant, av regeringen för granskning och yttrande överlämnats till en kommission, sammansatt av dels på straffrättsens område sakkunniga personer och dels riksdagsmän av olika politisk åskådning. Med den sammansättning kommissionen sålunda har fått, bör man väl kunna förvänta, att även de

*Aug. pågående
arbete för en
strafflagsve-
form.* önskemål, som motionären här framställt, skola tagas under övernående utan någon särskild framställning från riksdagens sida.

(Forts.) Jag kan för övrigt icke tänka mig, att ett uttalande, sådant som här ifrågasättes, även om det blir riksdagens beslut, skulle kunna av de sakkunniga tillmätas någon vidare betydelse. För att detta skulle bli fallet, fordras det givetvis, att de, som gjort detta uttalande, fullt förstå att bedöma de viktiga och rentav grundläggande straffrättsliga spörsmål om vilka det här är fråga.

Jag vill med detta ingalunda ha sagt, att icke den ärade motionären fullt behärskar dessa frågor; men tror motionären verkligen, att riksdagens övriga ledamöter ha sådan förfarenhet på straffrättens område, att de i sakens nuvarande läge skulle kunna ta ståndpunkt till och med någon bestämdhet yttra sig för eller emot de frågor, det här gäller? Utan att på något sätt vilja underkänna representanternas insikt på skilda områden, nödgas jag i alla fall antaga, att så icke är förhållandet. Ja, jag vågar t. o. m. tvivla på, att även efter ett studium av professor Thyréns utkast till strafflagens allmänna del flertalet av kammarens ledamöter skulle kunna med någon bestämdhet yttra sig om dessa spörsmål. Men om detta mitt antagande är riktigt, så kan man väl knappast förvänta, att de sakkunnige skulle kunna tillmäta detta uttalande någon vidare betydelse eller låta det bli bestämmande för deras utredningsarbete.

För ärendets lämpliga behandling och för att nå ett fruktbara resultat av utredningsarbetet, torde det väl i övrigt vara lämpligt att låta detta arbete ske utan förutfattade meningar och framför allt utan några påtryckningar från vare sig det ena eller andra hållet. De flesta av oss ha helt visst önskemål som vi skulle vilja se förverkligade under detta utredningsarbete; men hur skulle det gestalta sig, mina herrar, om vi litet var skulle begära, att riksdagen skulle framlägga dessa önskemål såsom direktiv under den pågående utredningen? Jag fruktar för, att de, som nu ha utredningsarbetet om hand, skulle få både för många och, vad som är betänkligare, alltför mycket divergerande riktlinjer. En gång, när strafflagsförslaget föreligger färdigt, blir ju riksdagen i tillfälle att framlägga sin mening, samt göra sina synpunkter och sina önskemål gällande, men då, herr Lindhagen, kan det hända, att helt andra åsikter i dessa frågor göra sig gällande, än vad som nu tagit sig uttryck i den framlagda motionen. Av allt att döma lär det väl dröja ännu åtskilliga år, innan strafflagsreformen föreligger fullfärdig. Under tiden kunna både ledamöterna och med dem åsikterna inom riksdagen hinna växla.

De skäl, som jag nu anfört, synas mig vara tillräckligt talande för ett avslag å motionen. Jag kan därför i största korthet yttra mig om det rent sakliga i motionärens framställning. Motionären yrkar, såsom vi redan ha hört, att strafflatituderna icke böra höjas utöver vad som är fastslaget i gällande rätt, och vidare, att straffarterna icke böra ökas utan trängande nödvändighet. Jag tror för min del, att detta önskemål icke kan tillmötesgå i den omfattning, som motionären har avsett. Det förhåller sig ju så, att under den

fortgående samhällsutvecklingen uppstå nya brottsarter, som givetvis måste kräva straff, och vidare är det nog så att åtskilliga redan existerande brottsarter bliva av mera svårartad karaktär t. ex., jag tänker härvid särskilt på bedrägeribrotten som under senare åren tagit andra och farligare former. Det vore väl ändå att driva humanitetens fordringar väl långt, om man i sådana fall icke skulle anse sig böra höja strafflatituderna.

Jag tillåter mig att i detta sammanhang erinra om, att då justitieombudsmannen år 1909 ingick till regeringen med begäran om en allmän revision av 1864 års strafflag, uppkastade han några riktlinjer, som han ansåg böra iakttagas under det förestående strafflagsarbetet. Han framhöll sålunda, att vissa brottsarter borde utmönstras från det blivande strafflagsförslaget såsom antikerade, men å andra sidan borde vissa handlingar, som för närvarande icke vore brottsliga, beläggas med straff. Han framhöll vidare, att strafflatituderna, med hänsyn till humanitetens fordringar, i vissa fall borde sänkas, men i andra fall höjas. Han uttalade alltså i viss mån avvikande åsikter mot dem, som gjort sig gällande i motionärens förslag.

Justitieombudsmannens framställning till Kungl. Maj:t inflöt i hans ämbetsberättelse vid 1910 års riksdag. Denna ämbetsberättelse granskades i lagutskottet, där herr Lindhagen då var ledamot, och den behandlades i kamrarna utan att, såvitt jag kunnat finna, några som helst erinringar gjordes mot de av justitieombudsmannen framlagda riktlinjerna. Jag hemställer därför, mina herrar, om det kan vara lämpligt, att riksdagen nu uttalar en mening, som i viss mån avviker från vad som då av riksdagen lämnades utan anmärkning. På de skäl jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pettersson i Bjälbo: Jag har icke begärt ordet i egenskap av ledamot av utskottet, utan såsom medlem av den kommission, som har att behandla nu förevarande fråga. Då emellertid herr Bengtsson i Norup redan uttalat sig om denna sak sedd från den synpunkten, kan jag nu fatta mig kort.

När man läser motionen och även hör, vad herr Lindhagen yttrat här i dag, får man ju det intrycket, att han fattat det största misstroende såväl mot det utkast, som föreligger, som mot den strafflagskommission, som Kungl. Maj:t tillsatt. Herr Lindhagen framhåller gent emot detta förslag, att dess kärna är en ökning av brottsarterna och en allmän höjning av straffsatserna, vilket allt herr Lindhagen anser stå i rak strid med rättsåskådningen. Dessutom framhåller han, att hela förslaget företer brist på humanitet och lider av en hel del andra fel. Och vad kommissionen beträffar, få vi väl taga åt oss vad som står å sid. 4 i förevarande betänkande, där herr Lindhagen uttalar, att han fruktar för, att vi komma att okritiskt anamma förslagets idé. Jag tror emellertid för min del, att dessa farhågor från herr Lindhagens sida äro så gott som fullständigt obefogade.

Ang. pågående
arbete för en
strafflagsre-
form.
(Forts.)

Jag vill först och främst framhålla, att det förslag, som här avgivits från professor Thyren, icke är något utarbetat förslag till strafflag, utan endast ett utkast. Professor Thyren har klart och tydligt framhållit just denna förslagets egenskap av utkast, och han uttalar ju, att det tål verkligen att tumma på och syna i sömmarna. Han har icke gjort alltför stora ansträngningar att formulera det hela noggrant, utan det är meningen, att detta skall göras först av kommissionen och sedan i den mån förslaget kommer att vidare utarbetas.

Nu säger herr Lindhagen, att detta utkast lider av en hel massa brister och att det är synnerligen inhumant. Enligt mitt förmenande är emellertid raka motsatsen fallet. Jag skall för att bevisa detta tillåta mig framhålla ett par tre huvudprinciper, på vilka detta utkast är byggt. Den första huvudprincipen är den att hålla fängelserna så mycket som möjligt i bakgrunden, d. v. s. ersätta fängelserna med böter, detta på grund av erfarenheten, att fängelserna verka nedbrytande särskilt på de yngre brottslingarna, och i sammanhang därmed att man bör utsträcka den villkorliga domen så långt som sig göra låter. Den andra principen är den, att böterna böra sättas i förhållande till betalningsförmågan, och detta är väl principer om vars humanitet vi nog allesammans kunna vara eniga. Sedan komma ett par andra saker, nämligen denna custodia honestas, en straffart för åsiktsförbrytelser. Det kan ju vara så, att orsaken till ett brott icke är en brottslig vilja, och där skall då brottslingen behandlas på ett helt annat och mildare sätt. Vidare löreslås även, att dödsstraffet skall tagas bort o. s. v.

Hela denna byggnad vilar, såvitt jag kan förstå, på humana principer, och herr Lindhagen kan vara absolut övertygad om, att den kommission, till vilken denna fråga nu är hänvisad, kommer att ta hänsyn till all den humanitet och alla de praktiska synpunkter, som härvidlag kunna göra sig gällande. Jag kan ju lämna den upplysningen — det är ju ingen indiskretion — att vi inom kommissionen, som började sina sammanträden i höstas, ha behandlat tvenne kapitel av detta utkast, nämligen kapitlet om brottets arter och om skyddsåtgärder. Vi ha behandlat de ledande principerna därvidlag och synat dem först och främst från principiell synpunkt. Vi ha även sökt sätta oss in i, huru det skulle ställa sig i det praktiska livet, och ju mer vi arbetat på detta, desto mer ha vi kommit underfund med, huru invecklat och svårt detta problem i själva verket är. Vi ha vidare fattat vissa provisoriska beslut, men jag tror mig kunna säga, att dessa beslut äro synnerligen provisoriska och att ännu knappast någon av oss är fullkomligt säker på sin ståndpunkt beträffande vare sig principerna eller den praktiska tillämpningen av desamma. Då nu vi, som ändock suttit några månader med detta arbete, ännu icke lyckats att bilda oss en bestämd och klar uppfattning i dessa saker, så vågar jag, oaktat jag har den allra största tilltro till riksdagens och särskilt andra kammarens förmåga att sätta sig in i olika frågor, likväl betvivla, att den skulle med någon större grad av tillförlitlighet kunna bedöma

en sak sådan som denna. För övrigt är det ju givet, att det kommer att dröja åtskilliga år framåt i tiden, kanske ett tiotal år, innan detta förslag en gång slutgiltigt kommer på kamrarnas bord, och under sådana förhållanden kan man ifrågasätta lämpligheten av att redan nu söka ett genom vissa uttalanden på något sätt binda kommissionen i dess arbete. Jag kan icke finna detta vara lämpligt ur någon synpunkt, annat än för det fall, att man skulle ha en så inrotad och höggradig misstro både emot förslaget och kommissionen, som herr Lindhagen här har givit till känna. Men ur någon annan synpunkt kan jag sannerligen icke finna det lämpligt att riksdagen gör något dylikt uttalande i denna fråga.

På denna grund skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Persson i Norrköping: Herr talman! Då denna fråga förekom i lagutskottet, tillät jag mig yrka, att vi skulle bordlägga densamma, för att utskottets medlemmar skulle bli i tillfälle att i de fall, där detta icke redan var gjort förut, läsa åtminstone de utredningar, som professor Thyrén skrivit och framlagt, och även om möjligt andra utredningar, som kunde vara erforderliga för att bilda sig en uppfattning, visserligen icke fullt säker, men åtminstone säkrare, än den man kunde ha, om man inte tagit del av dessa arbeten. Men utskottet ansåg detta icke skäligt, utan beslöt avslå mitt bordlägningsförslag, och den föreliggande frågan avgjordes efter endast en och en halv timmes behandling. För mig står det klart, att det nätt opp icke finnes någon möjlighet för riksdagen och icke heller för lagutskottet, som kanhända väl ändå är något mera vant vid lagar och deras behandling än riksdagen i allmänhet, att nu fatta någon ståndpunkt till hela den stora, vidlyftiga och viktiga fråga, som det här gäller. Det är nätt opp icke möjligt att svära på herr Lindhagens ord, att han har rätt, och det är lika omöjligt att svära på, att herr Pettersson i Bjälbo har rätt, då han säger, att det utkast, som ligger till kommissionens behandling, är byggt på de mest humanitära principer, som man över huvud taget kan begära. Det går icke för någon riksdagsman, som icke mera satt sig in i dessa saker, än vad vi i allmänhet gjort, att ge någon av dessa parter rätt, ty därtill fordras ett mycket grundligare studium och ett mycket grundligare övervägande av denna vidlyftiga sak, än vad vi varit i tillfälle att nu ägna densamma.

En sak, som utskottet påpekar och som jag för min del vill understryka såsom varande, tror jag, av synnerlig vikt att i fortsättningen ta i betraktande, är behovet av att samtidigt, som man får fram till behandling en helt ny strafflag, man även får till behandling en helt ny processordning. Den har ju även på visst sätt berörts i den fjärde punkten i herr Lindhagens motion. Jag tror det skulle lända vår framtida rätt och rättsmöjlighet här i landet till fördel, om man i ett sammanhang och samtidigt finge båda

*Ang. pågående
arbete för en
strafflagsr-
form.
(Forts.)*

Ang. pågående
arbete för en
strafflagsre-
form.

(Forts.)

dess stora reformer till behandling, ty de hänga nära samman med varandra.

För övrigt ber jag att få nämna, att enligt min uppfattning en hel del av vad herr Lindhagen här i sitt anförande omnämnde, nämligen att vi böra gå till grunden med brottens orsaker och se efter i vad mån samhället och samhällsförhållandena äro orsaken till en del av de brott, som förekomma, är fullt befogat; men detta är ju en sak helt för sig, och det är ju alldeles själfvallet, att allt eftersom samhällsförhållandena bli rättvisare, man även har möjlighet att hoppas och motse mindre brottslighet, än vad som finnes under orättvisa samhällsförhållanden, men den saken löses ju på helt andra vägar än vare sig genom ny strafflag eller ny processreform, som ju ingenting i stort sett åstadkomma i vad det gäller samhällslivet i övrigt.

Det är på grund av dessa skäl, som jag ansett mig alldeles förhindrad att intaga någon ståndpunkt i den fråga, som nu här föreligger, och det är därför, som jag icke kunnat komma till något annat resultat för närvarande, än det utskottet kommit till, nämligen att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Men däremot vill jag säga, att jag anser det icke på något sätt oriktigt eller ur vägen, att motionen framkommit för att väcka uppmärksamhet i saken och leda till, att allmänheten och riksdagen ägna frågan allt större och större uppmärksamhet och söka allt mer och mer sätta sig in i förhållandena på straffrättens område, dels sådana de äro, dels sådana de föreslagits att bliva enligt det nya förslag, som kommer, och dels sådana, som de egentligen böra vara, ty den tid kommer naturligtvis, fast det dröjer åtskilliga år, då riksdagen har att fatta ståndpunkt till frågan, och då är det klart, att man också bör ha densamma i så väl utrett skick som möjligt, men samtidigt är det också erforderligt, att man är obunden och kan sakligt pröva, vad som faktiskt då föreligger.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande att göra än på bifall till utskottets hemställan.

Herr *Schotte* instämde häruti.

Herr *L i n d h a g e n*: Motionären kan ju säga, att han delvis vunnit sitt syfte genom denna debatt, som ju måste leda till, att de ärade sakkunniga i kommissionen tänka närmare även på dessa frågor och kanske till och med tilläventyrs ta med sig motionen någon gång och bläddra i den under de slutliga avgörandena.

Jag skall be att få säga några ord, varför jag anser det vara så viktigt, att en sådan sak som denna kommer fram i riksdagen och kommer fram i god tid. Jag har berört detta förut, men jag skall nu försöka att uttrycka det något tydligare.

Den sakkunskap, ur vilken ett sådant stort lagförslag som detta skall framgå, är tvägghanda. Det är dels kunskapen om realiteterna, om folkets behov och dess rättskänsla, och dels den tekniska kunskapen. Den tekniska kunskapen ha Kungl. Maj:ts ämbetsmän och

universitetslärarna och i detta fall i viss mån den tillsatta kommissionens medlemmar. I kommissionen bör ju också, eftersom där sitta medlemmar av riksdagen, finnas en viss representation för den reella sakkunskapen. Men vad som här är äventyrligt är, att parlamenten alltmer och mer börjat böja sig för den s. k. tekniska sakkunskapen, som dock i de flesta fall är okunnig i själva de reella sakfrågorna. Det är just riksdagen, som skall göra sin erfarenhet om dessa gällande, men här börja herrarna att allt mer låta den högre administrationen linda er om sina fingrar och pressa på eder den tekniska sakkunskapens ensidighet, utan att ni föra en modig och hörbar talan för de realiteter, som ni skola representera och som den tekniska sakkunskapen sällan begriper. Här är det nu fråga om en sådan sak, som ni begriper eller åtminstone borde begripa, men som den tekniska sakkunskapen enligt min erfarenhet icke har tillräckligt öra att avlyssna. Jag började bli riktigt rädd även för kommissionen, när jag här hörde herr Pettersson i Bjälbo, ty han är uppenbarligen fullständigt lindad om den tekniska sakkunskapens finger. Han har icke antytt den ringaste känsla av förståelse för det, som ligger bakom denna motion. Han har icke sagt, att det här verkligen är fråga om behjärtansvärda synpunkter och att han delvis kan vara ense med dem och inom kommissionen göra allt vad han kan för denna sak, utan det heter bara: herr Thyren och herr Thyren och herr Thyren, och herr Pettersson i Bjälbo är blott en liten måne, som dansar kring denna stora sol. (Här begärde herr Branting ordet.) Ja, herr Branting är den enda jag nu litar något på i denna kommission, så att det var icke alls någon pik mot honom, som jag här avsåg.

Herr Pettersson i Bjälbo framställer nu denna sak särdeles skevt. Jag har framfört ett par, tre eller rättare sagt fyra synpunkter, där det nu uppgjorda förslaget enligt min mening ei är tillräckligt omtänksamt och framför allt icke skattar åt en nödvändig humanitet. Men jag har även sagt, att förslaget å andra sidan har tillgodosett åtskilliga humanitära synpunkter. Jag har här endast bett de s. k. folkrepresentanterna att icke, såsom numera så ofta sker, låta förleda sig av den första bästa tekniska sakkunskap, som i många fall icke ger mer än kopparslantar, utkastade för folket, och blint uppfånga dessa och samtidigt låta aldeles kugga sig i fråga om de stora huvudsakliga realiteterna.

Bland förenämnda lockbeten märkes främst custodia honesta. Jag har tillåtit mig, herr Bengtsson i Norup, att fullfölja en liten tankegång i den punkten, men jag har märkt, att särskilt vänstermännen, när de höra talas om custodia honesta, säga: kors i all sin dar, detta är ju aldeles utomordentligt, hädanefter skall man icke för sina åsiktsförbrytelser behöva sitta i de vanliga straffarbetsfängelserna, utan ha ett riktigt trevligt fängelse med promenadplatser, all möjlig komfort och god mat.

Det är en synnerlig fara med de nuvarande parlamenten, att de böja sig för den tekniska sakkunskapen, och att denna i olika frågor få herrarna allt mer och mer i sin makt. Herrarna ha icke den sanna känslan att i fråga om sådana saker, som denna tekniska sakkunskap icke begriper, göra er med kraft och makt gällande. Här föreligger

*Ang. pågående
arbete för en
strafflagar-
form.*

(Forts.)

Ang. pågående
arbete för en
strafflagsre-
form.
(Forts.)

just en sådan fråga. Och huru obetydlig teknisk sakkunskap jag än må anses ha, sitter jag dock, herr Holmdahl, inne med lika stor teknisk kunskap som de av herr Holmdahl åberopade medlemmarna i kommissionen, herrar Pettersson i Bjälbo och Bengtsson i Norup. De personer, som instämt i min motion, ha instämt i motionens syfte. Och varför? Jo, de ha känt, att bakom den motion som jag här framfört, låg ett uttryck för den sakkunskap, som folket har och som måste komma fram och som herrarna där uppe icke ha. Det står försiktigtvis, att instämma i motionens syfte, för att de icke skulle binda sig vid allt, som sagts i motiveringen. Och det är inte värt att häna oss därför att vi icke skulle vara lika sakkunniga som kommissionens medlemmar. Vi kunna ju åtminstone sägas vara lika kunniga eller okunniga allihopa. Men i denna fråga måste vi begära ett visst broderskap med de höga herrarna där uppe.

Jag skall icke upptaga tiden längre. (Här hördes enstaka bravorop.) Ja, jag skall verkligen be att få säga några ord till. Här höra vi i alla fall, huru nödvändigt det är att fästa uppmärksamheten på denna sak. Jag har här väckt en motion, som verkligen är framsprungen ur min övertygelse; jag har fått många instämmanden i denna motions syfte, men när jag nu talar för den och till slut vill avstå från att yttra mera, så ropa några bravo. Vad sitta ni inne med för kunskap, mina herrar, om jag får fråga? Äro ni rätta representanter för de krav, som här skola framföras? Behärska ni möjligheterna att här ge det rätta beskedet? Låg bakom dessa bravorop, som hördes, den sakkunskap, som bör avgöra folkets öde? Nej, ni äro lindade omkring byråkratiens fingrar, och det var därför ni ropade bravo.

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning därav, att tvenne talare, såväl herr Bengtsson i Norup som herr Pettersson i Bjälbo, med styrka framhöllo, att erinringarna mot förslaget hade framkommit för tidigt. Det är ju bara ett utkast, som man säger, och man skulle vänta till dess att ett fullständigt utarbetat förslag förelåge; då skulle man komma och göra sina anmärkningar mot förslaget. Ja, nu veta vi det, mina herrar, och det känna vi på oss litet var, att när vi intagit en bestämd ståndpunkt till ett förslag, så nog vill det bra mycket till, innan vi ändra denna ståndpunkt, och jag får för min del säga, att när lagförslaget föreligger utarbetat och i fullt färdigt skick, så vill det mycket arbete till att genomföra en kanske aldrig så obetydlig ändring av förslaget. Vi böra tänka på, att detta utkast och de i detsamma uttalade uppfattningarna skola bliva grundläggande för det strafflagsförslag, som är avsett att bliva gällande för en tid framåt. Och den person, som utarbetat det framlagda utkastet eller grunderna har offentliggjort detsamma för att det skulle bliva föremål för granskning och kritik. Och just nu är rätta tiden att komma fram med de erinringar, som vi hava att göra mot förslaget.

Jag har med mycken uppmärksamhet läst herr Lindhagens förevarande motion, och det förekommer nog mycket där, som jag för min del icke kan gilla, men det förekommer också många tankar och många uppslag, som verkligen borde ge oss anledning till allvarliga eftertankar. För min del kan jag sålunda inte vara med om att vi bara söka värna oss mot de tankar och uppslag, som i motionen framförts, oaktat desamma icke gå precis i de gamla hjulspåren. Ty det är väl sannolikt, att det blir så i framtiden, att de, för vilka den blivande nya strafflagen är avsedd att gälla, komma att se sakerna icke så litet annorlunda än vad vi göra, och framför allt kan det icke skada, att sådana nya tankar nu framföras och prövas och att man får behålla vad som gott är.

Men jag vill säga, att jag blev icke så litet ledsen, när jag hörde, hurusom herr Bengtsson i Norup sökte kasta ett löjets skimmer över motionärens framställning, och ännu mera förvånade han mig, när han klandrade motionären för att denne gått till Nya testamentet för att söka ett stöd för de åsikter, som han uttalat. Jag tror nog, att all lagstiftning och särskilt strafflagstiftningen skulle i mycket hög grad vinna på om vi toge mera fasta på vad som står skrivet i denna urkund än vi i allmänhet göra. Jag för min del kan som sagt icke ansluta mig till alla de tankar, som äro uttalade i herr Lindhagens motion, men jag vill dock säga, att litet var har anledning att närmare tänka på förslaget och de synpunkter, som herr Lindhagen framfört. Och jag får erkänna, att herr Pettersson i Bjälbo dock tröstade mig något med sitt anförande, ty han erinrade om att den kommission, som han och herr Bengtsson i Norup tillhöra, har sökt att se saken från olika synpunkter, och han framhöll, huru svårt det är att bilda sig ett bestämt omdöme på detta område. Det förstår jag så innerligen väl, det måste det vara för oss alla. Men det synes mig, att de herrar, som äro ledamöter i denna kommission och således skola där så att säga i första hand föra denna kammares talan, icke böra låta leda sig av uråldriga åskådningar utan även ägna någon liten tanke åt de nya synpunkter, som framföras. Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Jag måste väl också säga ett par ord, eftersom de övriga medlemmarna av kommissionen ha yttrat sig och på ett sätt, som framkallat gensagor från olika håll. Det synes mig klart, att utskottet har rätt i att kammaren icke kan vara färdig med att utan vidare instämma i herr Lindhagens synpunkter. Det finnes i hans utveckling av dessa en hel del berättigat och en hel del av sådant, som är tänkvärt i varje fall och icke kan utan vidare avvisas, men jag tror, att han på några ställen gör sig skyldig till överdrifter. Så till exempel kan straffmildring över lag eller skärpning av straffen icke ställas upp mot vartannat så schematiskt som han gjort. Jag tror f. ö. icke, att det i verkligheten är hans mening att så schematiskt yrka på straffens nedsättning. Det bör komma fram i de nya straffbestämmelserna uttryck för de förändringar och förskjutningar i rätts-

*Ang. pågående
arbete för en
strafflagstiftning.
(Forts.)*

Ang. pågående
arbete för en
strafflagsre-
form.
(Forts.)

uppfattningen, som ha ägt rum beträffande de olika brottskatego-
riernas innebörd. Vi veta alla, att sådana förändringar försiggå
i olika riktningar, och de böra komma till uttryck, när en revi-
sion av strafflagen äger rum. Men riktigt är naturligtvis, att den
humanitet, som har lett motionären i hans motion, bör göra sig
gällande, och man förstår mycket väl, att han blivit rädd för vissa
uttryck av allt annat än humant sinnelag, som finnas i det Thy-
rénska utkastet. Det tror jag också, att man utan att röja några
hemligheter kan säga att det väl redan är en ganska stadgad upp-
fattning inom kommissionen, att man på en eller annan punkt icke
kan följa de Thyrénska linjerna utan får mera än han söka hålla
sig på den humana sidan.

Jag tror emellertid, att när man givit dessa erkännanden åt
motionären, så måste man återkomma till, att det icke är att begära,
att man även skall göra bindande uttalanden nu, utan motionen får
nog betraktas såsom ett inlägg för att fästa uppmärksamheten på
vissa synpunkter, som icke böra förbises vid arbetets fortsatta be-
drivande inom kommissionen. Jag är övertygad om att dessa syn-
punkter och även motionen, i den mån den på ett hållbart sätt fram-
för dessa, helt viss komma att tagas under vederbörligt beaktande
av kommissionens medlemmar. Jag tror icke, att det var någons
avsikt inom kommissionen att vilja, på sätt man här framställt,
skjuta undan det befogade i sådana synpunkter, utan gensagorna
ha väl varit riktade i huvudsak mot alltför kategoriska omdömen
om professor Thyréns arbete. Så fattade åtminstone jag för min
del de uttalanden, som gjordes av herr Pettersson i Bjälbo, när han
framhöll och strök under vad som efter hans mening var i professor
Thyréns utkast verkligen framlagt just i humaniserande riktning.
Det är klart, att även där kunna meningarna vara delade, och jag
skall icke taga upp diskussionen angående custodia honesta, där
jag tillåter mig hava en annan uppfattning än herr Lindhagen, men
det skulle föra alltför långt att utveckla den. Den saken är just
ett exempel på huru svåra dessa frågor äro, men så mycket vill
jag ha sagt att jag icke tror, att man har rättighet till den slags
misstänksamhet, att avsikten med framförandet av denna nya straff-
art skulle vara, att man så mycket lättare skulle kunna döma folk.
därför att straffet skulle bli av en annan art än det hittillsvarande
straffet. Jag tror, att det fastmer ligger bakom förslaget om denna
straffart en tanke på att det kan finnas skäl att få in i straffskalan
ett straff med bibehållet erkännande av hederliga motiv vid be-
gåendet av en del gärningar, som dock samhället måste reagera mot.
Detta är emellertid en svår fråga, och de synpunkter, som herr Lind-
hagen framfört, äro redan framförda från andra vänsterhåll, t. ex.
av advokaten Stjernstedt, men det ligger utanför fältet för denna
diskussion.

Jag tror alltså att vi ha anledning att följa lagutskottet, att
icke låta motionen föranleda annat än ett påpekande för allmänna
meningen av denna frågas stora betydelse, så att här och var sym-
patier och tankar få mod att våga sig fram, som kanske utan detta

initiativ icke skulle kommit till synes. I så fall har motionen gjort sin nytta, men andra kammaren kan som sagt icke utan vidare göra motionärens alla synpunkter till sina.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets kläm.

Herr Tengdahl: Herr talman! Såsom medlem av kriminalistföreningen, ehuru utan att vara juridisk fackman, deltog jag i den senaste kriminalistkongressen. Jag hade där tillfälle att beundra vad jag många gånger förut beundrat, nämligen professor Thyréns utomordentliga förmåga i polemiken, då han mot en hel del opponenter försvarade sin början till lagutkast under, om jag minnes rätt, icke mindre än tre dagar. Men jag vill för min del vittna, att jag tycker, att denna kongress liksom delvis denna kammare i dag tagit på detta spörsmål väl lätt. Jag har frågat mig, huruvida icke över huvud hela grunden för detta förslag är gammalmodig och borde övergivas. Såsom icke fackman vill jag icke uppträda bland alla de lärda herrarna. Jag vill här emellertid förklara, att jag är anhängare av principen om obestämda straff, vilken, såvitt jag med min bristande kunskap på området kunnat förstå, innebär, att domaren endast förklarar, att den tilltalade gjort sig saker till det påtalade brottet, varefter han överlämnas åt andra sakkunniga, som få utmäta förbättringstiden. Man tar före fallet då och då och tittar på fången och de anteckningar, som gjorts om honom, för att småningom få ett begrepp om, huru lång tid det kommer att behövas, innan han nått den förbättring, som samhället anser behöflig för att han skall återbördas åt detsamma. På denna ståndpunkt står icke professor Thyrén, och därför vågar jag, ehuru icke fackman, för min del stämpla hela hans grundval som mer eller mindre omodern. Denna grundval — bestämt straff för varje brott — schabloniserar det hela och tar i alla händelser, såvitt jag förstår sikte väsentligen på brottet och föga på brottslingen.

Låt oss tänka oss, att flera personer begå skenbart samma brott. Men som samhällsprodukter äro de måhända högst väsentligt olika beroende på, att de vuxit upp under högst olika förhållanden. Det måste då förefalla högst orimligt att utan hänsyn härtill döma dem till samma straff endast därför att omständigheterna med brottet varit lika. De behöva naturligtvis en helt olika och olika lång behandling. Jag endast beklagar, att en person, som jag antager skulle på kongressen representerat de obestämda straffens idé, av sjukdom var förhindrad att uppträda för desamma.

När jag då hörde allt detta, jag skulle vilja säga jonglerande med straffsatser — så och så många år för det och så och så många år för det — så kunde jag icke underlåta att, för mig själv fråga: nå men än sedan! Vad skall det bli av de dömda efter utståndet straff?

Den saken ligger kanske icke inom ramen för professor Thyréns uppdrag, men i sådant fall är detta endast ett nytt bevis på, huru man styckar sönder frågor onödigtvis. Det är väl så, om man skall vara rättvis, att samhället — ett begrepp, som för många är endast

Ang. pågående
arbete för en
strafflagsre-
form.
(Forts.)

Ang. pågående
arbete för en
strafflagsre-
form.
(Forts.)

ett tomt ord och för andra en ömsevis god, en ömsevis fruktansvärd realitet — begår en oerhörd förbrytelse genom att stjälp ut straffade personer från fängelserna utan att i stort sett fåga efter, vart de taga vägen. Den förbrytelsen tänker nog icke professor Thyrén påtala, åtminstone icke med den kraft som vederbör. Jag ber att få påpeka, att frihetens förlust i många fall ensamt, det är ett synnerligen hårt straff, men den stackars sate, som sitter inne på fängelset, har dock brödet för dagen. Om det nu också är ett rätt så kitsligt nummer att nödgas äta sitt bröd utan frihet, så torde det dock förtjäna övervägas, om det är ett så värst mycket mindre kitsligt nummer att stå utanför fängelset i frihet utan bröd.

Det har sagts om professor Thyrén, att han i många fall är onödigt hård och jag skall be att få nämna ett fall — det är möjligt att professor Thyrén icke menar så illa — då han avgav en replik, som sårade mig ofantligt. Det var vid ett tillfälle, då han på tal om straffmätning i ett visst fall yttrade, att det kunde vara ganska likgiltigt, om en person sutte inne 15 eller 24 år. Ja, det kan vara likgiltigt för professor Thyrén och andra teoretiker, men för den man, som suttit inne i 15 år utan utsikt att bliva frigiven innan han suttit 9 år till, för honom är det icke likgiltigt.

Jag tänker icke att komma med något förslag. Jag har närmast den uppfattningen, att det är beklagligt, att hela strafflagen skall omskrivas av en man med delvis omedvetna synpunkter. Men nu har han uppdraget, och man har endast att se till, om hans skripta kunna i ett eller annat hänseende korrigeras av kommissionen.

Jag har velat framkomma med detta lilla osakkunniga anförande, emedan jag för min del tror, att strafflagsreformen kommit in på en i viktiga hänseenden oriktig väg, även om den i vissa fall kan komma att medföra resultat, som kunna vara rätt så hyggliga, t. ex. att böter må ådömas efter förmögenhetsvillkor o. s. v.

Herr Helger: Herr talman! Jag har begärt ordet för att uttala som min mening, att jag icke kan känna mig riktigt tillfredsställd, om denna kammare skulle helt och hållet avvisa det av herr Lindhagen uttalade förslaget i denna ytterst viktiga fråga. Jag har mer än en gång känt mig bedrövad över, att man i denna kammare visar sig ganska likgiltig, då det gäller en humanisering av vår lagstiftning och kanske särskilt, då det gäller s. k. åsiktsbrott. Om vi nu skulle avslå herr Lindhagens förslag, så fruktar jag, att detta på sina håll skulle kunna uppfattas som ett avståndstagande från de tankar, som herr Lindhagen har framlagt. Jag medger mycket villigt, att kanske knappast någon här i kammaren vill skriva under allt vad herr Lindhagen sagt i sin motivering, men i olikhet med vad herr Lindhagen haft för sed i åtskilliga andra motioner, har han här framlagt några tämligen tydliga riktlinjer i sitt förslag, och om man studerar dessa med uppmärksamhet, så skall man finna, att ett uttalande i huvudsaklig överensstämmelse med motionens kläm icke kan betraktas som ett bestämt ståndpunktstagande i förväg. Jag säger i *huvudsak*, men då undantar jag den första punkten,

dar det göres ett så kategoriskt uttalande, att man kan tveka, om man vill vara med om att göra ett sådant uttalande, som att straffsatserna icke borde i något fall höjas. Ser man på de övriga punkterna, så finner man, att han reserverar sig mot en allt för kategorisk tolkning av desamma. I andra punkten heter det, att brottsarterna icke *utan påtaglig nödvändighet* ökas och att förslaget om att även försök till brott hädanefter bör i *stor utsträckning* straffas lämnas utan avseende, i tredje punkten står, att *särskild försiktighet* bör iakttagas att uttryck för åsikter, framgångna ur ett ej klandervärt sinne, icke ytterligare komma in under strafflagu eller äventyra högre straff än nu, utan att gällande strafflag snarare i erforderliga fall reformeras i motsatt riktning, och slutligen i sista punkten, »att straffrättsdomare erhålla såvitt möjligt någon utbildning, ägnad att giva dem den erfarenhet, sociala insikt och medkänsla, som måste fordras för att sitta till doms över medborgares liv, frihet, ära och egendom».

Ang. pågående
arbete för en
strafflagsre-
form.
(Forts.)

Jag skulle sålunda vara för, att kammaren gjorde ett uttalande i den av herr Lindhagen föreslagna riktningen, men med den förändringen, att motionärens motivering uteslutes och att i första punkten infördes ett uttryck, som mildrar den något. Jag skulle därför vilja föreslå, att första punkten erhöles följande lydelse: att strafflatituderna för brott icke *utan yttersta nödfall* höjas utöver de i gällande lag stadgade, utan snarare särskilt straffmaxima i ett flertal fall väsentligen minskas. Genom denna lilla förändring tror jag att vi icke ha gjort något annat uttalande än att vi önska att den blivande straffrättsreformen må komma att innebära en humanisering av straffen. Ett sådant uttalande blir ju visserligen intet annat än en opinionsyttring, då, som jag antar, första kammaren redan fattat beslut i ärendet, men jag tror dock, att det icke skulle skada, att andra kammaren gjorde ett dylikt uttalande. Meningen med framläggandet av grunderna för den nya straffrättsreformen är ju att den skall kunna diskuteras, och då anser jag det icke orätt, om även andra kammaren deltar i denna diskussion och gör ett uttalande.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionens kläm, men med den av mig föreslagna förändringen.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Endast en kort replik till herr vice talmannen. Han säger, att jag försökte kasta ett löjets skimmer över motionären, men det har jag icke gjort och icke velat göra. Jag har icke velat väcka löje, ty det ligger icke för min röst, men jag citerade endast motionärens uttalande. Han säger: »Kompetens att utarbete sådana lagförslag kan egentligen knappast vinnas annat än genom att man själv för vinnande av erfarenhet undergår en längre tids fängelse och straffarbete i reglerad ordning.» Har något löje väckts så får det stå för motionärens räkning.

Vad beträffar den anvisning, som herr vice talmannen gav mig, att jag icke satte tillräckligt värde på att lärdomar hämtas ur Nya testamentet, så får jag säga, att det gör jag likaväl som vice talman-

Ang. pågående arbete för en strafflagareform.
(Forts.)

nen, men den sammanställning motionären här har gjort, kan jag icke anse vara lämplig.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen samt 3:o) avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till det av herr Helger under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen hava flertalets mening för sig. Votering begärdes likväl av herr Helger, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) upptagna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i utskottet förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 94 ja mot 32 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 18.

Slutligen föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 151, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckta motioner angående åtgärder till förhindrande av abborfiskets i Östersjön tillbakagång samt om vidtagande av åtgärder till skyddande av de matnyttiga fiskarternas bestånd i Sveriges fisketvatten; och beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

§ 19.

Till bordläggning anmäldes andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av rätt för kyrkostämma att besluta om införande av skolplikt beträffande fortsättningsskolor och skolor i huslig ekonomi.

§ 20.

Justerades protokollsutdrag.

§ 21.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Ericsson* i Åtvidaberg under 2 dagar fr. o. m. den 1 mars och
herr *Widlund* under 8 dagar fr. o. m. den 1 mars.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 5,10 e. m.

In fidem
Per Cronvall.